11240

KARYS

1964 M.
VASARIS - FEBRUARY
Nr. 2

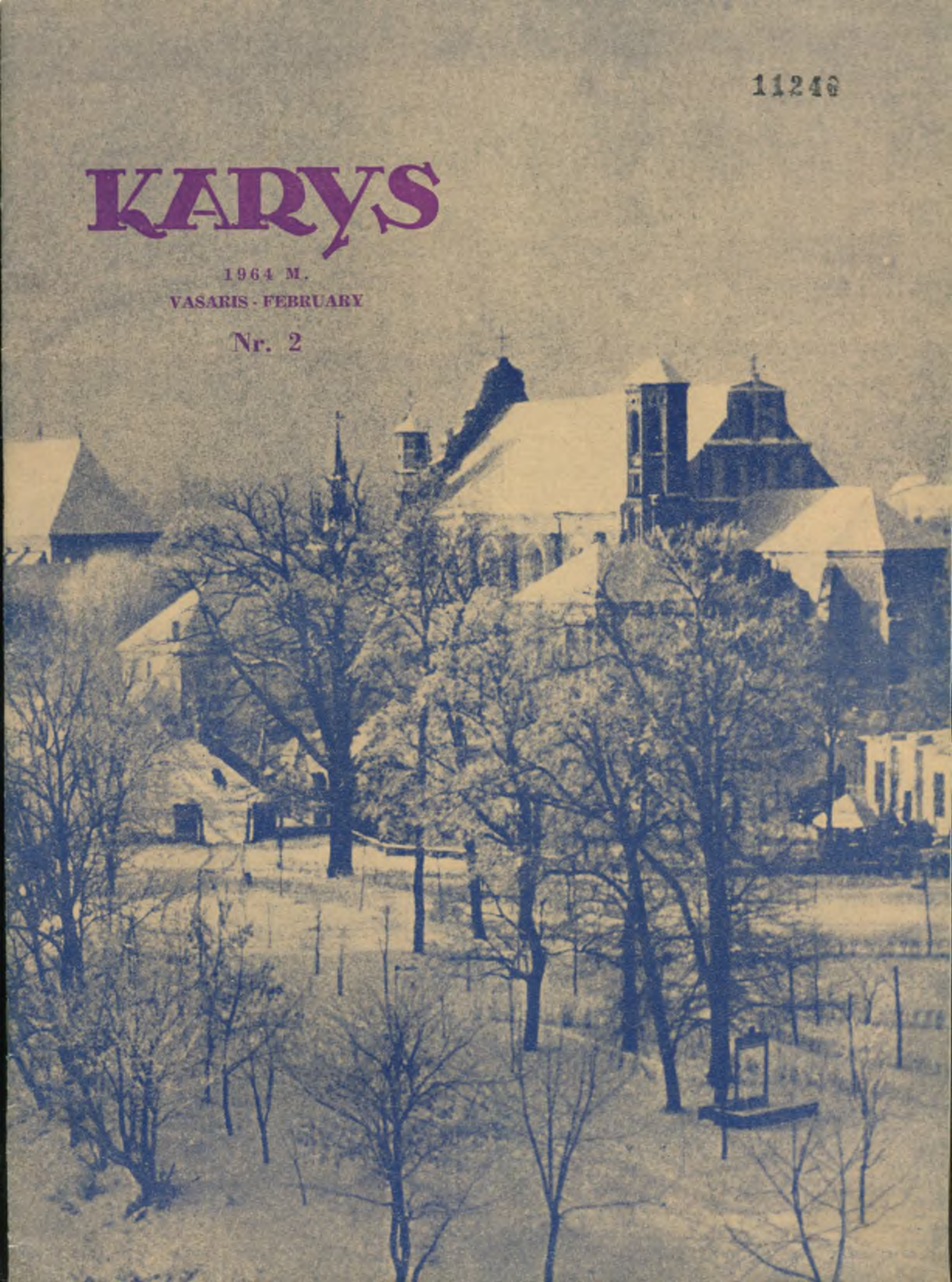

KARYS

1964
Nr. 2 (1399)

Redaktorius — Zigmas Raulinaitis
Redaktoriaus pavaduotojas — Jonas Rūtenis
Kalbinę dalį redaguoja — Kazys Kepalas

Dail. literatūros dalį redaguoja — Vincas Jonikas
•
Administratorius — Leonas Bileris
Leidžia — L. V. S. Ramovė New Yorko Skyrius

Atskirus skyrius redaguoja:
P. Petrušaitis — Tremties Trimitas
Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje
Kunigunda Kodatienė — Šaulė Tremtyje

TURINYS

Vilnius sniegu pasipuošęs ..... Viršelis
Kalpas Uoginius — Tik kovos keliu ateis Nepriklausoma Lietuva 33
Balys Auginas — Veterano širdis 34
V. Šliogeris — Artilerija kovų už nepriklausomybę metu 35
E. Čekienė — Spaudos reikšmė Lietuvos laisvinimo darbe 39
P. Lelis — Panevėžio išvadavimas 1919 m. 42
P. Būtėnas — Gal praverstų?! 45
A. Budreckis — Atominė taktika 49
Tremties Trimitas 53
Šaulė Tremtyje 55
Vytenis — Trečiojo Reicho iškilimas ir jo žlugimas 57
Kronika 60

ATSTOVAI: Lionginas Leknickas, Cleveland, Ohio; Morkus Šimkus, Baltimore, Md.; V. Rušas, Toronto, Ont. Canada; V. Šalkūnas, Australija

PLATINTOJAI JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Baltimore, Md. — M. Šimkus
Boston, Mass. — "Baltic Florists"
Brockton, Mass. — A. Mantautas
Chicago, Ill. — H. Naujoks, J. Karvelis, "Marginiai", K. Rožanskas, J. Virpša.
Detroit, Mich. — V. Perminas
Grand Rapids, Mich. — J. Belinis
Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas
Philadelphia, Pa. — A. Impulevičius
Newark, N. J. — Kazys Trečiokas
Rochester, N. Y. — P. Saladžius
Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — J. Pleinys, Z. Orvidas

Toronto, Ont. — August. Kuolas, V. Rušas, P. Misevičius

Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 74 Priory Road, Kew, Surrey

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas — 9 Cowper Street, St. Hilda, Vic.

A. Kubilius — 131 Crozier Avenue, Edwardstown, So. Australia

P. Mažylis — 1 Taroonga Court, Norlane, Vic.

M. Urbonas, 9 Sixth Ave., Woodville Gardens, So. Australia

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB — Escuelas Prof. Salesianas Avda. Miranda, Boleita, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A. Subscription $6.00 per year. Single copy 60 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

KU biblioteka
093 00523767 0

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 2 (1399) VASARIS - FEBRUARY 1964

TIK KOVOS KELIU ATEIS NEPRIKLAUSOMA LIETUVA

KALPAS UOGINIUS

"... Didžios nelaimės spaudžia Tėvynę,
O priešas laukia Jos prapuolimo,
Tačiau Tėvynė dar nepražuvus,
Nuslinks ta šmėkla lyg ir nebuvus"...

— Maironis

Šiemet minime *keturiasdešimt šeštąjį* kartą nepriklausomybės paskelbimo dieną, VASARIO 16-tąją. Minime, deja, svetimoje šalyje, ne džiūgaudami, tačiau ir ne kapituliavę, ne graudžiai raudodami. Minime ją nenustoję vilties, jog suklaidintas pasaulis susipras gi kada, paneigs apgaulę ir melą, ir Teisybė laimės. Todėl ir minime ją susikaupę ir pasiryžę.

Vasario 16 d. įėjo "madon" viešai skaityti nepriklausomybės paskelbimo Aktą. Tai gražu, gal ir reikalinga, jeigu jau įėjo tradicijon. Tik liūdna — kūrėjus-savanorius, savo kraujo auka tą Aktą padariusius istoriniu, retai kur tepaminime. Skaitome pav.: ... "Lietuvos Taryba Vilniuje atstatė nepriklausomą Lietuvą, paskelbdama iškilmingą 1918 metų vasario 16-sios dienos nepriklausomybės deklaraciją"... (Liet. Dienos XII. 63). Arba: ... "Ginklu tebuvo atkovota tiktai, kas jau buvo iš tautinio miego pažadinta ir laisvam gyvenimui paruošta"... (Draugas nr. 35, 61 m.). Tačiau paskelbtai deklaracijai įgyvendinti reikėjo dar labai kietai kovoti: reikėjo stiprios kariuomenės, reikėjo savanorių kraujo ir gyvybių aukos. Negi pati žemė, teritorija, kurią ginklu savanoriai atkariavo, buvo pažadinta iš tautinio miego? Jei jau buvo pažadinti žmonės — veikėjai, tai, juk ir jie be teritorijos, kurią tik ginklu iškovojo savanoriai, taipgi nepriklausomos Lietuvos valstybės neatstatė, nes ir negalėjo to padaryti, jei vienas svarbiausiųjų valstybės elementų yra *teritorija*.

1918 metais Vasario 16-tąją mūsų beprisikelianti Lietuva dar nebuvo išvalyta nuo vokiečių kariuomenės ir dar iš visų pusių veržėsi priešai ir grasė. Iškilo klausimas "būti ar nebūti" ir vyriausybė atsišaukė į tautą: ... "Ginkime Lietuvą!"... "Lietuva pavojuje"... "Drąsiai stokime pirmi kovon!"...

Mobilizacijos tada vykdyti negalėjome — nebuvo tam aparato. Kaimų, miestų ir miestelių jauni vyrai, artojėliai ir inteligentai neliko tam S.O.S. šaukiančiam balsui abejingi. Būrių būriais išėjo pirmi savanoriais stoti kovon... O kadangi po virš šimto metų rusų valdymo ir žiaurios vokiečių karo okupacijos Lietuva ūkiniai buvo labai nualinta, savanoriai už sviestą, kiaušinius, lašinius, kurių ir patiems tada labai stigo, supirkinėjo iš paskirų vokiečių karių ginklus ir tuo būdu ginklavosi, o negaudami karinės aprangos ir avalinės, kovojo sermėgėti ir klumpėti. Tėvynės laisvę savanoriai statė augščiau už savo gyvybę. Jų, savanorių, o ne kieno nors kito "prižadinto" kraujo lašai, kaip rasa spindėjo užtekančios saulės spinduliuose. Lietuvos laukuose, pievose, šiluose ir šileliuose, kaip grybai po lietaus, po atkaklių kautynių su keliariopai skaitlingesniu ir geriau ginkluotu priešu, dygo kuklučiai mediniai kryželiai, ženklindami kovose už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę kritusių savanorių kapus. Kaip J. Biliūno "Laisvės Žibury", daug turėjo žūti, kol būrelis pasiryžėlių pasiekė žiburį, kuris įžiebė laimę visoje šalyje. Savanoriai niekad neklausė, kiek ten priešo, tik — kur jis? Savanoriai Nepriklausomybės kovų istorijon savo krauju įra-

BALYS AUGINAS

VETERANO ŠIRDIS

Ranka,
Kuri mūs laisvės laikė kardą —
Jauna,
Užgrūdyta,
Drąsi — —
Į akmenį
Ji kirto jau ne kartą —
Ir ašmenys atšipo
Mūšio dundesy —

Bet ne širdis! —
Ji liko neatšipus —
Nors ir rūdžių
Senatvės
Graužiama,
Nors metų pančiai
Surakinę Šiapus —
Ji prisidengusi skydu —
Gimta žeme,
Lyg degantis
Laukų želmuo —
(Kurs veržias
Pro vergijos plutą kietą!) —
Drąsia viltim
Keliauja ji namo,
Kad tautai į rankas
Įduot galėtų

Mūs laisvės ilgesiu
Vėl išpustytą kardą! — —
(O akmeniu bestingstančioj
Širdy —
Vėl kovos praeities užverda —
Vėl tampam savanoriai,
Atjaunėję
Ir tvirti —
Galbūt, jau
P a s k u t i n į
Kartą — — —)

šė: Alytų, Giedraičius, Kalkūnus, Kėdainius, Radviliškį, Širvintus ir kt. vietoves, kur kovos lauke, ginklu rankoje, teko spręsti Vasario 16-sios Akto likimas. Savanorių kovos už Lietuvos nepriklausomybę — vienas gražiausiųjų ir garbingiausiųjų Lietuvos istorijos puslapių — sako savo atsiminimuose gen. S. Raštikis.

Vėliau, kai laisvė ir nepriklausomybė Lietuvai buvo laimėta, Lietuvos vyriausybė oficialiai, įstatymu, savanorius pavadino *kūrėjais - savanoriais* dėl to, kad jie, o ne kokie ten "pažadintieji" sukūrė Nepriklausomą Lietuvos Valstybę. Nepriklausoma Lietuva gražiai augo ir kultūrėjo, ir darė pažangą visuose gyvenimo baruose, kai kuriuose net pralenkdama kai kuriuos savo kaimynus. Beveik iš nieko sukurtas valstybės administracijos aparatas labai gerai veikė. Neskaitlinga Lietuvos kariuomenė, taipgi ir policija, savo išsimokslinimu, išmankštinimu ir augšta morale prilygo geriausioms pasaulyje tos rūšies jėgoms. Kraštas pasipuošė naujais, moderniais trobėsiais, kurių raudoni čerpių, skiedrų arba blizgą cinkuotos skardos stogai, prasikišdami pro sodybų medžių kuokštus, iš tolo masino praeivio akį. Atkurta miestai, sukurta pramonė, prekyba. Augo moderniai įrengtų įvairių tipų ir įvairios paskirties mokyklų, pieninių, sanatorijų, ligoninių, klinikų, prieglaudų tinklas. Neveltui todėl daug kas Lietuvą vadino "Mažąja Amerika". Visam civilizuotam pasauliui Lietuva įrodė savo sugebėjimus savystoviai tvarkytis ir gyventi laisvu ir nepriklausomu gyvenimu.

Tačiau, nežiūrint viso to, štai, jau 20 metų, kai Lietuva vėl kenčia žiaurų bolševikinį terorą.

Galingiausia šiandieną pasaulio valstybė JAV ir kai kurios kitos šalys, klastingos Lietuvos okupacijos nepripažįsta. Niekas gi nebetiki, kad laisva ir nepriklausoma valstybė, sėkmingai besitvarkiusi per visą eilę metų, staiga, lyg psichinės lygsvaros netekusi, būtų nuskurusį ruskį paprašiusi priimti ją į "brolišku tarybinių valstybių" šeimą.

Tačiau, atminkime, kad nieko pastovaus po saule nėra. Viskas, nors ir palengva, bet pastoviai keičiasi. Taip pasaulis nuolat persitvarko. Kiekvieni metai atneša ką nors naujo. Tikėkime, jog ne už kalnų ir toji Vasario 16-ji, kurią švęsime džiaugdamiesi, skęsdami mūsų trispalvių vėliavų jūrose, savoje išlaisvintoje, nepriklausomoje Tėvynėje, Laisvės Varpui iš Karo muzėjaus bokšto, susirinkusiems prie Nežinomo Kareivio kapo, skambant.

Tad visi, organizuotai ar individualiai, 1918 -1920 metų kūrėjų-savanorių pavyzdžiu, be politinių ar religinių įsitikinimų skirtumo, nesigailėdami nei darbo, nei sveikatos, nei lėšų, vieningai stokime po Amerikos Lietuvių Tarybos vėliava į kovotojų dėl Tėvynės laisvės ir nepriklausomybės eiles ir sąmoningai, ryžtingai ir drąsiai kovokime iki pergalės. Tik *mūsų darbo ir kovos keliu ateis Nepriklausoma Lietuva!*

Parade V. Augustino nuotr.

ARTILERIJA KOVŲ UŽ NEPRIKLAUSOMYBĘ METU

V. ŠLIOGERIS

Buvę Lietuvos artileristai pasenome. Kai kurie iš mūsų mirė. Tačiau apie mūsų artileriją spaudoje nedaug teparašyta, todėl patiekiu žiupsnelį žinių apie ją. Rašytų šaltinių beveik neturiu. Čia naudoju ir žinias iš mūsų enciklopedijos, bet daugiau rašau pagal savo atsiminimus.

APGINKLAVIMO ŠALTINIAI

Manau, kad skaitytojui pirmiausiai kyla klausimas, iš kur 1919-1920 metais besikuriančioji Lietuvos artilerija gavo artilerijos pabūklus —patrankas bei sviedinius? Turiu pareikšti, kad nei už lašinius, nei už kitką mainais, kaip kad keliasdešimt šautuvų bei pistoletų, ar vieną kitą kulkosvaidį iš vokiečių kariuomenės dalinių, 1919 m. dar buvusių Lietuvoje, artilerijos pabūklų mes negavome.

Pirmuoju ir svarbiausiu artilerijos pabūklų tiekėju mums buvo Vokietija — jos kariuomenės tiekimo įstaigos, oficialiu keliu, mums apmokant už patiektus pabūklus bei sviedinius.

Antras apginklavimo šaltinis buvo karo grobis — mūsų paimtas iš priešo. Trečias šaltinis buvo D. Britanija. Nei iš J.A. Valstybių, nei iš Prancūzijos, nei iš kur nors kitur mes negavom jokių artilerijos pabūklų ir, bendrai, jokių ginklų.

PABŪKLŲ RŪŠYS

Iš vokiečių pirktomis 76,2 mm (3 colių) 1902 m. modelio rusų lauko patrankomis buvo apginkluotos mūsų pirmosios šešios baterijos. Tų patrankų kilmė? Gi, jos karo metu vokiečių buvo atimtos iš rusų kariuomenės — taigi, buvo vokiečių karo grobis. Mūsų septintoji lauko baterija buvo apginkluota anglų 88 mm — 18 svarų MK II modelio patrankomis. Man dar teko apie savaitę laiko fronte tarnauti toje baterijoje, pavaduojant vieną tos baterijos susirgusį karininką. Tarp kitko, tuomet, 1920 metais, tos baterijos vadu buvo kpt. Šklėrius (vėliau pulkininkas ir 2-ro artilerijos pulko vadas).

Kokiomis patrankomis buvo apginkluota mūsų aštuntoji baterija, tikrai nežinau, rodos, rusų 76,2 mm. patrankomis. Ši baterija, kiek man

žinoma, kovose nedalyvavo, nes po joje įvykusio (stovint A. Panemunėje) 1920 m. vasario 21-23 dienomis sukilimo, ši baterija buvo išformuota, ir vėliau jokios naujos aštuntos baterijos suformuota nebuvo.

Mūsų devintoji, dešimtoji ir vienuoliktoji lauko baterijos buvo apginkluotos vokiečių 77 mm. 1916 m. modelio lauko patrankomis. Įdomu, kad tos patrankos buvo ilgo vamzdžio ir atrodė labai įspūdingai. Jos irgi buvo pirktos iš Vokietijos.

Sunkesnio tipo baterijų turėjom dvi: pirmąją ir antrąją gaubicų baterijas, ginkluotas vokiečių 98-09 metų modelio 105 mm. gaubicomis, kurių sviedinys buvo gana sunkus, nes svėrė apie 16 kg. Man, dar kariūnu esant, teko atlikti pirmąjį šaudymą. 1-ąja gaubicų baterija, 1920 metais kpt. Landsbergio vadovaujama. Vėliau, kovoms pasibaigus, bet dar stovint pafrontėje, man teko, jau karininku, tarnauti 2-oje gaubicų baterijoje, tuomet kpt. Alytos vadovybėje. Kiek man žinoma, tos mano išvardintos, visos dvylika baterijų, dalyvavo kovose.

Be to, kada nežinau, berods, 1921 m., buvo suformuotos dvi: Pirmoji ir Antroji sunkiosios baterijos, ginkluotos anglų 127 mm (5 colių) seno tipo pabūklais, panašiais į mortyras. Tarp kitko, tie pabūklai, iššovus pariedėdavo keletą žingsnių atgal. Tos dvi baterijos, mano žiniomis, kovose nebedalyvavo. 7-os baterijos ir šių dviejų baterijų pabūklai buvo gauti iš D. Britainjos, iš gen. Judeničiui į Rygą atgabentų ginklų likučių. Turiu paminėti, jog manėme, kad tuos pabūklus gavome dovanai, bet vėliau pasirodė, kad už tuos senus "trantus" tenka užmokėti, ir dar gerą kainą. Šių pabūklų sviediniai buvo jau tikrai sunkūs, nes svėrė po 25 kg. o jų sprogimo galia buvo atatinkama.

Iš *ginklų grobio* mūsų iš priešo įgyta:

a) Radviliškyje iš *bermontininkų,* pagal "Liet. Encikl.", keliolika kaponirinių 57 mm pabūkų ir vokiečių 77 mm F. K., 96 mm N. A. modelio patrankų ir vokiečių 105 mm K. 17 pabūklų (gaubica), taip pat keliolika įvairaus kalibro minosvaidžių. Pagal plk. J. Petruičio atsiminimus, viso buvo paimta 10 artilerijos pabūklų ir 10 minosvaidžių. Be to, dar vienas sunkus (berods 6 colių) ilgu vamzdžiu pabūklas buvo paimtas, rastas įklimpęs ir įšalęs, ant kelio netoli Papilės. Man, dar kareiviu esant, teko žygiuojant jį apžiūrėti. Jam trūko spynos, pirmgalio ir sviedinių. Vėliau, po karo, mes nupirkome spyną ir sviedinių, ir paligone jį išbandėme.

b) Netoli Kašiadorių *iš lenkų* buvo internuota viena artilerijos brigada. Tai įvyko, kai lenkai 1920 m. traukėsi nuo rusų. Čia buvo įgyta 16 prancūzų 75 mm, 1897 m. modelio, lauko patrankų ir 2 sunkieji prancūzų 155 mm (6 colių) C.S. 1917 m. modelio pabūklai.

Be to, kovose prie Širvintų iš lenkų buvo paimti du rusų 76,2 mm pabūklai. Visos iš lenkų paimtos patrankos turėjo ant savo skydų užrašytus patrankų moteriškus vardus. Keli tų pabūklų vėliau buvo pastatyti Karo Muzėjuje, o kiti, jau žymiai vėliau, po karo, buvo panaudoti mūsų naujom baterijom apginkluoti.

c) Kiek patrankų karo grobio buvo paimta *iš rusų* man patirti neteko. Kovose, tačiau, mes turėjome ir nuostolių. Taip prie Seinų, kovose su lenkais, 1920 m. rugsėjo mėn., kada buvo sumušta viena mūsų divizija, mes praradom tris lauko ir vieną gaubicų baterijas, viso 16 pabūklų.

Be to, fronte nuo išsidėvėjimo — šaudymo keli mūsų pabūklai sprogo, kiek jų, nežinau. Vienas pabūklas su išpūstu — sprogusiu vamzdžiu 1920 m. buvo vartojamas Karo Mokykloje kariūnų apmokymui. Jį mes, traukdamiesi 1920 m. spalių mėn. 9 d. iš Vilniaus, palikom, tiesa, spyną bei taikymo įtaisus išsivežėm. Nebuvo arklių tą pabūklą išsivežti.

Kitas išpūsto — sprogusio vamzdžio pabūklas, tur būt daugelis matė, buvo Karo Muzėjuje.

ARTILERIJOS AUGIMAS

Mūsų artilerijos užuomazga buvo padaryta A. Panemunėje 1919 metų sausio pradžioje, gavus iš vokiečių pirmąsias dvi rusų 76,2 mm lauko patrankas. Atsiradus kiek daugiau artileristų kareivių ir karininkų, ir gavus iš vokiečių daugiau patrankų, pradėta formuoti artilerijos pulkas iš kelių baterijų. Pirmas tam pulkui įsakymas buvo išleistas 1919 m. vasario 26 d. Kovo mėn. pabaigoje į frontą, į Panevėžio apsaugos rinktinę, berods, prie Ukmergės — Deltuvos, buvo pasiųstas 1-os baterijos dviejų patrankų būrys. Kas buvo to būrio vadu, tikrai neteko patirti, spėju, kad karininkas (vėliau pulkininkas) V. Geiga, apie kurį "L. Enciklopedijoj" parašyta, kad jis 1919 sausio 11 d. paskirtas 1-os baterijos vyr. karininku, o 1919 m. sausio 20 d., t. y. devyniom dienom praslinkus, tos baterijos vadu. Tas pat 1-os baterijos pirmas būrys vėliau tapo papildytas dar dviem patrankom ir tapo pilna 1-ja baterija. Tos pradinės pirmos baterijos antras būrys tuo laiku buvo pasiųstas prie Alytaus paremti 1-jį pėstininkų pulką. Antrojo būrio vadas buvo karininkas (vėliau generolas) M. Pečiulionis. Jo būrys vėliau gavo dar dvi patrankas ir tapo pilna 4-ja baterija. Šioje baterijoje vėliau ir man teko tarnauti ir kariauti. Kiek vėliau buvo suformuota 2-oji bate-

rija, vadovaujama, berods, karininko (vėliau pulkininko) Pr. Uoginto. Ji su Vilniaus batalionu buvo pasiųsta Žiežmarių — Vievio link. 1919 m. vidury į frontą atvyko suformuota 3-ji baterija. Jos vadu, berods, buvo karininkas Kulitanas.

1919 m. rugpjūčio mėn. pabaigoje, stumiant rusus prie Daugpilio ir imant Kalkūnus, kautynėse dalyvavo keturios mūsų baterijos. Kovose su bermontininkais (kareivių tuomet vadinamais kolčakininkais) 1919 m. lapkričio mėn. prie Radviliškio buvo dar atsiųstos suformuotos 5-oji lauko baterija ir 1-ji gaubicų baterija. Be to, ten dalyvavo 3oji baterija, vienas jos būrys prie Šeduvos, o kitas prie Meškučių. Būriui prie Šeduvos vadovavo vyr. ltn. P. Dočkus, o būriui, dalyvavusiam Meškuičių paėmime — pats 3-ios baterijos vadas kpt. Kulitanas, kurio pabūklų ugnis nulėmė Meškuičių paėmimą. Imant Radviliškį, dalyvavo ir 4-oji baterija, kpt. M. Pečiulionio vadovaujama. Pradžioje, 2 pėstininkų pulkui neįstengiant paimti Radviliškio, tą padaryti buvo įsakyta 1 p. p., kurį rėmė 4-ji baterija, savo ugnimi daug padėjusi pėstininkams įsiveržti į Radviliškį. Ar šiose kovose dalyvavo daugiau, kaip minėtos keturios baterijos, tikslių žinių neturiu ir neatsimenu.

1919 m. gruodžio mėn. į frontą prie Dauguvos buvo pasiųsta naujai suformuota šeštoji lauko baterija. 1920 m. iki vasaros pradžios buvo suformuota 8-oji (vėliau išformuota), 9-ji, 10-ji ir 11-ji lauko baterijos ir 2-oji gaubicų baterija. Tokiu būdu 1920 m. rudens pradžioje, rugsėjo mėn., fronte jau buvo dešimts lauko baterijų ir dvi gaubicų baterijos, viso dvylika baterijų. Prie kiekvieno pėstininkų pulko veikė, jį savo ugnimi rėmė, viena baterija. Anuo metu maždaug tokia artilerijos proporcija buvo ir kitose kariuomenėse rytų fronte. Žinoma, šių dienų akimis žiūrint, tai nedaug. Nuo 1919 m. rudens baterijos pradėta grupuoti į divizionus (grupes) po tris baterijas į divizioną. 1920 m. rugpjūčio mėn. turėjome fronte jau keturias divizijas kariuomenės ir kiekvienos divizijos sudėtyje buvo vienas divizionas artilerijos.

ARTILERIJOS PUSKARININKIŲ PARUOŠIMAS

1919 m. pavasarį prie artilerijos pulko štabo A. Panemunėje buvo įsteigta artilerijos puskarininkiams paruošti mokykla, vadinama Mokomoji komanda (baterija). Vėliau, kada nebeatsimenu, ši Mokomoji komanda buvo iš pulko išskirta į atskirą dalį ir pavadinta iš pradžių Atsargos, o vėliau Mokomoji baterija. Ši Mokomoji baterija susidėjo iš dviejų dalių, viena dalis buvo artilerijos puskarininkių ruošimo mokykla, vadinama, Mokomoji komanda, o antroji dalis buvo normali baterija, savo rūšies atsargos baterija. Kas buvo pirmuoju tos Mokomosios baterijos vadu, žinių neturiu. Man, jau po karo, nuo 1922 m. gruodžio mėn., teko tarnauti toje Mokomoje baterijoje. Nuo 1922 m. gruodžio mėn. iki 1926 m. vidurio vadais buvo kpt. K. Alyta, vėliau kpt. V. Matulevičius ir kpt. P. Dočkus.

ARTILERIJOS KARININKŲ PARUOŠIMAS

Organizuojant savo kariuomenę, nuo pat pradžios, trūko karininkų, o ypač artileristų. Todėl, pradžioje kariuomenėje turėjom nemažą dalį karininkų nelietuvių. Reikėjo, ypač greit augant mūsų kariuomenei, kaip galint greičiau paruošti — išmokyti savų karininkų lietuvių. Tam tikslui jau 1919 m. kovo mėn. buvo įsteigta Karo mokykla. Tai toje Karo mokykloje, kartu su kitų ginklų rūšių karininkais, buvo ruošiami— mokomi ir būsimi artilerijos karininkai. Čia, iš pradžių, būsimi artileristai mokėsi pagal bendrą visų ginklų rūšių karininkams mokymo programą, pritaikytą pėstininkams. Vėliau kariūnai artileristai buvo išskiriami ir ėjo mokslą pagal specialiai artileristams pritaikytą programą. Pirmoji ir antroji Karo mokyklos laida tesimokė vos 4-5 mėnesius. Trečioji laida mokėsi jau devynius mėnesius, o ketvirtoji — apie 14 mėnesių. Man teko baigti trečiąją laidą. Artilerijos dalykų, teorijos ir artilerijos rikiuotės — veiksmų, prie pabūklų, važinėjimo ir t.t. — mes mokėmės apie 4 mėnesius. Tarp kitko, apie 7 savaites Vilniuje.

Žinoma, reikia pripažinti, kad pirmųjų laidų visų ginklų rūšių karininkai dar nebuvo gerai paruošti. Tačiau tuomet ėjo karas, kuris turėjo išspręsti, ar Lietuva taps nepriklausoma valstybė, ar ne, fronte buvo reikalingi karininkai, ir todėl teko pasitenkinti tokio paruošimo karininkais, koks buvo galimas, labai intensyviai mokant, pasiekti. Ir šie jauni, jau Lietuvos Karo mokykloje išmokyti, karininkai savo pareigas fronte atliko.

BATERIJOS ORGANIZACIJA

Mūsų lauko, gaubicų ir sunkiųjų pabūklų baterijų organizacija buvo vienoda, tik su labai nežymiais skirtumais.

Baterijos sudėtis, apvaliais skaičiais imant, buvo 150 žmonių ir apie 145 arkliai. Mat, anais laikais, nei mes, nei kitos kariuomenės neturėjo motorizuotos artilerijos ir todėl buvo vartojami tik arkliai. Baterija buvo ginkluota keturiais, vieno ar kito kalibro, bei modelio, pa-

būklais — patrankomis. Be to, netarpiniai apsaugai baterija turėjo du lengvus kulkosvaidžius su kulkosvaidininkų skyriumi. Kareiviai buvo ginkluoti šautuvais ar karabinais, kurie įvairiose baterijose kartais įvairavo. Karininkai ir puskarininkiai buvo ginkluoti pistoletais. Karininkų baterijoj buvo šeši, būtent: baterijos vadas, vyresnysis karininkas, du būrių vadai, vienas žvalgybos — ryšių karininkas ir ūkio vedėjas. Šis, pastarasis, būdavo karo valdininkas.

Kiekvienam pabūklui vadovavo puskarininkis. Pabūklui šaudymo metu aptarnauti tarnybą sudarė aštuoni kareiviai — numeriai (kaip juos vadindavo). Kiekvieną pabūklą vežė—traukė šeši arkliai, ant kurių jojo trys kareiviai, jojikais vadinami. Baterijos žvalgybos — ryšių karininkas turėjo savo žinioje raitų žvalgų — sekėjų skyrių (apie 12 žmonių). Baterijos sviediniams vežioti specialių vežimų, vadinamų dėžių, nebuvo, o sviediniai būdavo vežami gurguolės vežimuose, po keturis vežimus kiekvienam pabūklui. Vežime buvo po 60 sviedinių lauko patrankai, gaubicoms po 30 sviedinių. Be to, neliečiama sviedinių atsarga buvo vežama pabūklo pirmgalyje (apie 50-60 sviedinių, pagal pabūklo tipą). Taigi, lauko baterija su savim vežėsi apie 1200 sviedinių, reikia pasakyti, didoką kiekį. Ryšio, sekimo priemonėms ir lengv. kulkosvaidžiams vežti buvo skirti du vežimai, po vieną būriui. Ten buvo sudėti telefono aparatai, vielos ritės, busolės ir Ceiso sekimo vamzdis. Ten taip pat buvo pakrauti ir karininkų daiktai. Maistui gaminti baterijos kovos dalyje buvo dvi lauko virtuvės ir prie kiekvienos jų po du vežimus maisto atsargai vežti. Arklių pašarui, avižoms bei šienui, vežti kovos dalyje buvo 6-8 vežimai. Sanitarijos reikalams baterija turėjo san. puskarininkį su maža vaistų atsarga. Arklių sveikatą prižiūrėjo, bei mažus sužeidimus gydė, veterinarijos puskarininkis.

Baterijos vyriausiu kareiviu buvo viršila, kuris kovos dalyje prižiūrėjo bendrą tvarką ir rūpinosi tiekimu sviedinių, maisto ir pašaro. Jo žinioje buvo pora maistininkų, 2-3 virėjai, pora pašarininkų, keletas vežikų — kareivių ir puskarininkis, tvarkąs sviedinių tiekimą.

Visą karo laikotarpį baterijos buvo tvarkomos kaip atskiros kariuomenės dalys ir savistoviai tvarkėsi savo ūkį. Baterija turėjo visukuo pati apsirūpinti. Ūkio reikalus, visokeriopą aprūpinimą tiekmenimis ir atskaitomybę vedė bei tvarkė anksčiau minėtas ūkio vedėjas. Fronte baterijos ūkio dalis stovėdavo gana toli nuo baterijos kovos dalies, net iki 36 ir kartais daugiau kilometrų užpakalyje. Ūkio dalies sudėtyje buvo apie 10 vežimų tiekimo reikalams. Be to, keli raštininkai bei tiekimo kareiviai. Baterija turėjo ir savo 3-4 kalvius arkliams kaustyti bei vežimams taisyti. Turėjo ir savo dailidę, batsiuvius ir siuvėją. Taigi, kaip matome, ūkis buvo gana "gramozdiškas", nes reikėjo visu kuo patiems apsirūpinti.

PASTABOS

Baigdamas turiu pareikšti, kad, gal būt, kai kur esu ir kokią klaidą padaręs, tačiau prisiminkime, gi senas laikas, virš 40 metų praslinko, tai kai ką jau užmiršau.

Būsiu dėkingas, jei buvę artileristai, kurių, deja, ne taip jau daug šioje pasaulio pusėje yra, pastebėtas mano klaidas pataisys bei šį mano atsiminimų žiupsnelį papildys.

Tūkstantis Dolerių Vydūno Premijos
DR. MARTYNUI ANYSUI

Dr. Vydūno Literatūrinės Premijos konkurso jury komisija, susidedanti iš Jono Kardelio, Anso Lymanto, Dr. Henriko Nagio, Emilio M. Naubaro ir Viliaus Pėteraičio, susipažinusi su konkursui patiektais veikalais, 1964 m. sausio 21 d. balsų dauguma paskyrė Dr. Vydūno Vardo literatūrinę premiją $1,000.00 Dr. MARTYNUI ANYSUI už jo rankraštinį veikalą **"Senprūsių giminių kovos su Vokiečių Riterių Ordinu nuo 1230 ligi 1283 metų"**, smulkiai išdėstantį prūsų giminių kilmę, jų gyvenamąsias vietas, ilgametes kovas už savo laisvę ir įsitikinimus, prūsų giminių kalbą ir lietuvių giminių apgyventas sritis Prūsuose.

Balsų dauguma premija nebuvo skaldoma, nes Dr. Martyno Anyso studija vertinga ir reikalinga, paliečianti tą Mažosios Lietuvos istorijos laikotarpį, apie kurį ištisinio veikalo ir platesnio mūsų senosios praeities aprašymo neturime.

Šį Dr. M. Anyso veikalą išleisti yra numačiusi Mažosios Lietuvos Lietuvių Draugija Čikagoje dar šiais metais. Atspausdinti šią studiją itin svarbu ir aktualu, nes ji nagrinėja tas Mažosios Lietuvos dalis, į kurias slavai, net ir rytiniai slavai, šiandien vis daugiau pretenzijų reiškia.

Dr. M. Anysas ilgą laiką dirbęs gubernatūroje, prieš emigruodamas gyvenęs Vokietijoje, yra surinkęs nemažai mūsų ateičiai svarbios medžiagos ir iš Nepriklausomybės laikų Klaipėdos krašto politinio ir visuomeninio gyvenimo, apie kurį mažai bėra likę tikslesnių duomenų.

Maž. Lietuvos Bičiulių D-jos Kanados Centro Valdyba

Lietuvos Nepriklausomybės Kovų Kūrėjams-Savanoriams

Jūs, Vasario Šešioliktosios Akto dvasios vedini, Nepriklausomybės kovų laukuose iškovojote laisvę ir nepriklausomybę gimtajam kraštui — Lietuvai.

Šios Vasario Šešioliktosios — 46 metų sukakties proga, tegu bus man leista pasveikinti Jus, Brangūs Savanoriai ir palinkėti tremtyje nepalūžus, artimoje ateityje sulaukti Tėvynėje išauštant laisvės ryto ir vėl džiaugtis, kaip anomis neužmirštamomis dienomis grįžote su pergalės didingu vainiku — laisva ir nepriklausoma Lietuva.

Nuoširdžiai Jūsų

STASYS MOTŪZAS
Vechtos (Vokietijoje) ramovėnas

SPAUDOS REIKŠMĖ LIETUVOS LAISVINIMO DARBE

EMILIJA ČEKIENĖ

Spauda yra pats galingiausias ginklas tautos gyvenime. Ji lydi ir žvangančius ginklus į karo lauką, ir žadina ryžtą, drąsą ir patriotinius jausmus, kurie uždega karius ginti tėvynę. Ji skatina kovoti už augštuosius idealus.

Aplamai, spauda yra didžioji tautos auklėtoja, kuriai sustojus, sustotų ir visas tautos gyvenimo pulsas, nes ji, apart idealų skelbimo, jų puoselėjimo ir vykdymo, yra kartu ir veidrodis vispusiško tautos gyvenimo, jos pažangos ir nesekmių visose gyvenimo srityse.

Daug reikšmės turi visos ideologinės, politinės ir kitokios organizacijos tautos gyvenime, ar už jos ribų išeivijoj, bet gi, nutilus spaudai nutyla ir jų veikla ir darbai, nublunka ir jų reikšmė ir lieka neįgyvendinti, kad ir gražiausi organizaciniai tikslai bei užsimojimai. Spauda yra organizacijų įrankis, ryšys tarp jos narių ir visų tautiečių.

Demokratinė spauda iškelia ne tik teigiamas puses, bet ir visas klaidas kraštą valdančiųjų. Ji informuoja visuomenę visose srityse, ir visa tai atlikdama objektyviai, sąžiningai, formuoja visuomenės nuomonę, kurios reikšmė demokratiniame pasaulyje, valstybės valdyme, yra lemianti.

Kaip demokratiniuose kraštuose spauda sieja tautą su jos praeitimi, vaizduoja dabartį, skelbia jos siekimus ir tiesia kelius į ateitį, taip diktatūros kraštuose spauda yra tuščios propagandos, tautos klaidinimo įrankis, ką ir patys sovietai pabrėžia savo enciklopedijoje, išleistoje 1947 m., kur rašoma, kad "Sovietų spauda nėra aprašanti, informuojanti, bet organizuojanti ir agituojanti".

Tą patį jie kartojo dar visai nesenai Vilniaus "Tiesos" vasario 16-tos dienos numeryje, kur, tarp kitko, pabrėžia, jog "Svarbiausias spaudos ir radijo uždavinys padėti giliau analizuoti procesus, vykstančius idėjiniame — politiniame gyvenime, kartu su partinėmis organizacijomis daugiau padėti propagandistams, paskaitininkams, agitatoriams..., kurie neša augštai iškėlę bolševikinio idėjiškumo ir principingumo vėliavą, siekia leniniškai puoselėti komunizmo daigus...". Ir čia pat pripažįsta, kad "tai nelengvas laikraščio uždavinys ir čia žurnalistas gali tikėtis, kad jam padės partinė organizacija".

Tačiau šios netikros informacijos nesekmes jie patys išduoda nuolat savo spaudoje liedami neapykantą "buržuaziniams nacionalistams", pavergtųjų kraštų tremtiniams, ypač tiems, kurie aktyviau reiškiasi gyvendami laisvuose kraštuose. Jie nori nutildyti juos, kad nebeprimintų laisvajam pasauliui komunistų kruvinų darbų, daugybės vietovių užverstų nepriklausomos Lietuvos patriotų lavonais ir jų krauju primirkusios žemės. Jie nori nutildyti visus, kaip nutildė iki šiol lankiusius tėvynę. Kai kurie iš tų lankiusiųjų net pabrėžia, kad okupanto valdžia per juos kviečia apsilankyti ir visus išeivius, ypač rašto žmones ir įsitikinti, jog ten, tėvynėje, viskas pasikeitę, ko jie ten, esą laisvam pasaulyje, šūkauja ir vis tą pačią, nuo pat iš tėvynės išvykimo pradėtą, giesmę, per daugelį metų vis gieda.

Tačiau, kas gali mums įrodyti okupanto tariamą pasikeitimą, jei jo paties leidžiamas Vilniuje žurnalas "Švyturys" 1962 m. nr. 21 savo vedamajame įsakmiai pabrėžia:

"Šiandien Lietuva eina komunizmo nurodytu keliu, čia viešpatauja humanizmo, tautų draugystės, komunizmo idėjos. Bet niekad negalima pamiršti to, kas buvo. Apie tai nuolat primena lavonų priverstos duobės, pakirsti gyvenimai, apie tai primena tie žudikai, jų organizatoriai ir skatintojai, kurie pasislėpė naujo pasaulio žandaro — JAV imperialistų, globoje. Ir mes negalime nusiraminti tol, kol jie visi, iki paskutinio, neatsakys prieš tarybinį teismą", — rašo minėtas žurnalas.

Kas drįstų įrodyti okupanto pasikeitusį veidą ir metodus mūsų tėvynės valdyme ir išeivių traktavime, jeigu jie patys atvirai prisipažįsta, jog laukia mūsų tam, kad galėtų atkeršyti, jei neatimti gyvybę, neuždaryti kalėjiman ten nuvažiavus, tai uždaryti burną, atimti iš rankų plunksną, kad toliau nebeskelbtume jų įvykdytus ir tebevykdomus žiaurumus, kuriuos jie primeta mums, kaip toliau rašo "Švyturys":, "kad buržuaziniai nacionalistai, tie nepriklausomybės "apaštalai" — voldemarininkai ir krikščionys demokratai, tautininkai ir liaudininkai, žudė komunistus ir karo belaisvius, moteris ir vaikus"...

Jų spaudoje mums keliama neapykanta rodo, kad jiems, nors ir labai sekasi žudyti beginklius žmones, bet visiškai nesiseka nei gink-

lu, nei klaidinančia propaganda nužudyti laisvės idėjos, kurią itin palaiko ir skleidžia laisvojo pasaulio lietuvių spauda, kuri nebe vieną kartą yra atlikusi didį vaidmenį jau ir anksčiau, įvairiais laikais.

ŽVILGSNIS Į LIETUVIŲ SPAUDOS PRAEITĮ

Šiais metais minime 60 metų nuo to laiko, kai lietuviams buvo grąžinta spaudos laisvė, kurios kelias buvo dygliais nubarstytas iki pat šių dienų, su trumpa nepriklausomos Liteuvos laikotarpio prošvaiste, kada mūsų spauda vispusiškai suklestėjo, kada iš laisvę atgavusių tautos sūnų ir dukrų širdžių visa jėga prasiveržė kūrybinis balsas pilnu gajumu, ne vien kasdienybėj, bet ir grožinėj literatūroj. Lietuvių tauta per šį trumpą laikotarpį spaudoje išreiškė savo didžius dvasinius nežūstančius turtus.

O, kaip žinome, tautų kūrybingiausi laikotarpiai iškyla tada, kai vyksta didieji jos gyvenimo įvykiai. Lietuvoj jie jau prasidėjo "Varpo" ir "Aušros", "Tėvynės Sargo" ir "Apžvalgos" laikais. Tų laikų idealistai veikėjai spaudoje skelbė tautai laisvės idėjas visu atsidavimu, visomis priemonėmis kėlė tautinį susipratimą, stiprino lietuvišką sąmoningumą. Tas jų idėjas, spaudos dėka, savinosi didžioji tautos dalis, kuri jas puoselėjo savyje ir savo artimųjų tarpe, jomis gyveno ir, savo ruožtu, per tėvus skiepijo vaikams.

Spaudoje skelbiami idealai neliko be atgarsio, nes lietuvių tauta jais tikėjo ir siekė juos įgyvendinti. Tautinio susipratimo ir vieningumo dėka Lietuva kėlėsi iš karo griuvėsių. Reikėjo iš nieko atkurti naują ir savarankišką valstybę. O tada, ir vėl, didžiausias šauklys į tautos atkūrimo darbą buvo mūsų spauda!

Vienas iš didžiųjų tautą ištikusių įvykių buvo raudonojo teroro užplūdimas krašto ir to pasėkoje didelės tautiečių dalies atsidūrimas tremtyje. Nors medžiaginės sąlygos buvo sunkios, ypač nepalankios kūrybai, bet lietuviškas spausdintas žodis, svetimų kalbų kraštuose, svetimose spaustuvėse, mūsų pačių didžio ryžto ir pastangų dėka, greit suklestėjo visa kūrybine galia ir užmezgė tamprų ryšį tarp kūrėjų — spaudos darbuotojų ir lietuvių visuomenės.

Spaudos pagalba greit susibūrėme į organizacijas, susiradome vieni kitus ir pradėjome tęsti Lietuvos laisvinimo akciją.

Spaudos reikšmė nėra sumažėjusi ir dabar, o itin svarbų vaidmenį atlieka lietuvių išeivijos gyvenime spauda, kurios dėka yra palaikoma lietuvių tautinė gyvybė, žadinama meilė savam kraštui, formuojama tautinė sąmonė ir organizuojama kova už Lietuvos išlaisvinimą, kurio siekiame įvairiais keliais, būdais ir priemonėmis. Daugiausia tam pasitarnauja spauda, per kurią reiškiasi tinkamiausias ir bene pats stipriausias laisvės idėjai skelbti propagandinis kelias, kuris, deja, dar vis mūsų nėra pakankamai suprastas ir vertinamas bei naudojamas, nes jis laikomas brangiu, ilgu ir nepasiekiančiu tiesioginių rezultatų. Bet, gi, propagandinio spaudos kelio tikslas ne nugalėti, bet informuoti, palenkti, įtikinti žmones siekiamos idėjos kilnumu, jos tikrumu, kitaip sakant, paruošti kelią į laisvę, be kurio neįgyvendinama jokia idėja.

Kad mūsų spauda augščiau minėtus uždavinius galėtų sėkmingai įgyvendinti, ji turi išlaikyti atatinkamą lygį, dėl kurio paskutiniu laiku tenka girdėti nusiskundimų, tiek iš skaitytojų, tiek iš spaudos bendradarbių ir iš redaktorių pusės.

Prisimenant nuolat kartojamą Napoleono išsireiškimą, kad spauda yra 5-ji pasaulio galybė, mums, gyvenantiems laisvuose pasaulio kraštuose, toli nuo tautos kamieno, spaudą tenka pripažinti 1-ja galybe, tiek gimtąja, tiek svetimomis kalbomis. Tik spaudos dėka galime išlikti gyvais tautos nariais, ne vien išlaikyti, bet dar ir kurti lietuviškąją kultūrą ir dalyvauti Lietuvos laisvės kovoje.

Daug ir didelių darbų nuveikia mūsų kultūrininkai, politikai ir lietuviškos organizacijos, tačiau, jei spauda tų įvykių neatžymėtų ir nepaskleistų po visą pasaulį kiekvienam užkampy gyvenančiam lietuviui, vargiai jų atlikti darbai peržengtų šeimyninio pobūdžio ribas. Tik iš spaudos sužinome apie lietuvių judėjimą, jų darbus ir veiklą laisvajame pasaulyje, o taip pat ir pavergtoj tėvynėj. Tik iš jos susidarome atliktų darbų vaizdą ir iš spaudos pažįstame iškilusias lietuvių asmenybes ir, pagal mūsų spaudos pristatymą, įvertiname jų darbus.

Spauda ne tik atvaizduoja dabartį, bet ją palieka ir būsimoms kartoms. Todėl, jei norime, kad būsimos kartos nenusiviltų mumis, turime nuolat žvelgti į mūsų spaudą silpninančias priežastis, o visomis išgalėmis ją remti ir stiprinti.

MŪSŲ SPAUDĄ SILPNINANČIOS PRIEŽASTYS

Viena bene iš pačių didžiųjų spaudą silpninančių priežasčių yra politinis fanatizmas, per daug iškėlęs grupinę nesantaiką ir daugumą politikuojančių išvedęs net už kultūrinių ribų.

Teisingai "New York Times" kadaise pabrėžė, kad tinkamiausiais politiniais vadovais tegali būti tik labai augštos kultūros ir tolerancijos žmonės. Bet, argi tolerancija ir kultūra su

fanatizmu suderinami dalykai? Kas iš to, kad daug kas politiniame ir visuomeniniame gyvenime laiko save tolerantu, kai praktikoje matome juos visai kitokiais.

Turime laikraščių ir spaudos darbuotojų, kurie nuolat ką nors užgaulioja ir, kai po visos serijos panašių rašinių kas nors išdrįsta mandagiai nurodyti jų klaidas, tai jie, atsakydami, paleidžia dar nekultūringesnių išsireiškimų, nukreiptų ne į organizaciją, kurios adresu pasisakyta neigiamai, bet ir į patį, savo nuomonę pareiškusį, asmenį, kartais net psichinio ligonio diagnozę, be daktaro, tam asmeniui nustatant.

Spaudos lygio išlaikymui daugiausia gali pasitarnauti patys redaktoriai, neduodami pilnos laisvės bendradarbiams, apkarpydami, arba visai neskirdami vietos nemoraliems ar anoniniams rašiniams savo laikraščių skiltyse. Jei spaudą vadiname žmonijos veidrodžiu, tai pirmoje eilėje tame veidrodyje matome redaktorių, o už jo, to laikraščio bendradarbius, jų intelektualinį ir kultūrinį lygį.

Tiesa, kad technika daug sparčiau žengia pirmyn, nei žmogaus dvasios pasaulis. Visa naikinančių kovų įtakoj žmogaus asmens vertė mažėja. Taip pat mažėja ir pagarba kitam asmeniui, o kartais net atrodo, kad kiti mums visai nebereikalingi. Tačiau, anksčiau ar vėliau paaiškėja, jog labai apsirikta. Žmogaus prigimtis yra sociali ir tik visuomeniškas gyvenimas, stengimąsis dirbti ne vien savo, bet ir kitų labui, ne vien kitų kritika, bet ir savęs kontrolė tegali mus suartinti ir daug pasitarnauti spaudos lygio išlaikymui bei Lietuvos laisvės siekimui.

Čia primenu spaudos lygį todėl, kad mūsų dėmesys itin yra reikalingas kalbant apie jos reikšmę Lietuvos laisvinimo darbe, nes giliau panagrinėję tas mūsų spaudos lygiui kenkiančias priežastis, daugiausia jų rastume sąryšy su laisvinimo darbu ir tą darbą dirbančiais asmenimis, kai yra stengiamasi vieni kitus įvairiais būdais kritikuoti, neišlaikant net spaudos etikos.

Lietuvos laisvinimo idėja yra gyvybinis reikalas, tačiau jos įgyvendinimas, bent tuo tarpu, yra dėl ne nuo mūsų, o kai kur ir nuo mūsų pačių, pareinančių aplinkybių apmiręs.

Per paskutinį dešimtmetį, kaip nesenai išsireiškė vienos laisvinimo institucijos priešaky stovėjęs asmuo, toje srityje nepajudėta į priekį nei vieno inčo. Jei su tuo pasakymu sutiksime, tai lygiai taip pat galime užakcentuoti, kad nei vieno inčo laisvinimo darbe nepažengėme ir atgal, ir tai tiktai mūsų spaudos dėka. Jos puslapiuose mirga veiksnių, ir kitų to paties tikslo siekiančių organizacijų, atsišaukimai, tautinių švenčių proga skelbiami jų laimėjimai ir nesekmės, o taip gi ir savitarpio ginčai. Jei jie nepažeidžia spaudos kultūrinio lygio, jie yra naudingi Lietuvos laisvės idėjos palaikymui gyvos savo tautiečiuose ir, per svetimą spaudą, laisvojo pasaulio tautų ir valstybių tarpe. Čia daug pasitarnauja "Lituanus", anglų kalba leidiniai ir straipsniai įvairių kalbų spaudoje, kur, gal būt, aktyviai reiškiasi daugiau paskiri asmenys nei veiksniai.

Yra tačiau daug išmintingų žmonių, kurie iš pašalies stebėdami kritikuoja vadovaujančių asmenų darbą, draugų būrelyje ar spaudoj nurodinėja veikimo planus, niekindami dirbančiuosius, reikalaudami daugiau informacijos apie jų veiklą. Be abejo, daug poilsio laiko, daug valandų aukoja veiksniai ar organizacijų vadovai posėdžiaudami, prirašydami gražių užsimojimų, entuziastiškų herojiškų rezoliucijų, kai išvadoj, viskas liktų gulėti, be atgarsio, bylose, jei spauda nors dalinai to neperduotų plačiajai visuomenei, iš kurios, tačiau, nuolat girdima neveiklumo, miegojimo priekaištai. Bet, kada tokius kritikus bandoma įtraukti į aktyvą, papildant konkretų darbą dirbančių eiles, tai susiduriama su griežtu "veto", kas rodo, kad kritikuoti, nejaučiant jokios atsakomybės jausmo, yra daug lengviau nei dirbti.

Ne mano tikslas čia įrodinėti, kuris laisvinimo veiksnys geriausiai atlieka savo uždavinius, kuris nuoširdžiau siekia vieningo darbo, betgi kalbant apie spaudos reikšmę laisvinimo veiklai tenka pažymėti, kad mūsų spauda, jei tikrai objektyviai stengtųsi šiuo atveju atlikti savo uždavinius, daug prisidėtų prie šių siekių įgyvendinimo, prie viešosios opinijos sudarymo pačių lietuvių visuomenėj ir prie kalbamos vienybės įgyvendinimo.

Atmetus spaudoje keliamas, daugiausia, paskirų asmenų polemikas, liečiančias laisvinimo darbą, vargu ar galėtume daryti užmetimų ir dėl veiksnių nevieningumo, nes tos visos laisvinimo institucijos bei organizacijos nėra viena kitai priešingos, jų pagrindinis tikslas yra bendras — Lietuvai laisvės siekimas, tik jie naudoja skirtingas, savas, jiems atrodančias tinkamiausiomis, priemones.

Visos mūsų šių dienų laisvojo pasaulio lietuvių spaudos augščiausias tikslas yra siekti Lietuvai laisvės, be paliovos budint, kad savose skiltyse šiuo klausimu, tinkamai, objektyviai ir daug vietos skiriant, būtų informuojama visuomenė, kad jos puslapiuose būtų daug vietos skiriama jaunąjai kartai, kuri domisi ir ruošiasi talkinti, o vėliau tęsti mūsų veiksnių darbą.

Mes šventai tikime laimėsią savo laisvės kovą, — anot rašytojo Aleksandro Merkelio, — ir, be mūsų priešų, niekas mums to neginčija. Kas

PANEVĖŽIO IŠVADAVIMAS 1919 M.

P. LELIS

"Karyje" dažnai randame įdomių atsiminimų iš Lietuvos Laisvės kovų, kurias buvę tų kovų dalyviai ir liudininkai gražiai aprašo. Pilnesnę 1919-1920 metų laisvės kovų istoriją yra parašęs plk. J. Petruitis 1934 m., dviejų tomų atsiminimuose, kuriais vėlesni rašytojai kartais pasinaudoja savo atsiminimams paremti.

Perskaitęs praėjusių metų "Kario" nr. 5 P. Žylio patikslinimus dėl Pr. Mačiulio straipsnio apie 2 pėst. pulką, pastebėjau, kad aprašant Panevėžio išvadavimą, nei Mačiulis, nei Žilys nenurodė, kada ir kaip pirmą sykį Panevėžys iš bolševikų buvo atimtas. Taip pat ir Petruičio knygose apie tai nieko nepasakyta. Tie autoriai savo aprašymuose mini, kad Panevėžys ėjo iš rankų į rankas tik trumpame laikotarpyje — nuo gegužės 17 d. iki gegužės 23 d. Kad Panevėžys buvo pirmą sykį lietuvių savanorių kariuomenės užimtas du mėnesius anksčiau, būtent, kovo 24 d., tai niekur to įvykio aprašymo neteko aptikti. Atsiminimų rašytojai, kurie tame žygyje nedalyvavo, arba jo nematė, gali ir nežinoti.

Panevėžio atskiras batalionas, sudarytas iš savanorių, vadovaujant karininkui J. Variakojui, pirmą sykį Panevėžį atėmė iš bolševikų kovo mėn. 24 d., bet jie tada išsilaikė Panevėžyje tik aštuonias dienas, ir balandžio 4 d., bolševikams spaudžiant, turėjo pasitraukti. Tada komendantu buvo Puzer von Miller (Lietuvos vokietis). Aktyvūs šio žygio savanoriai buvo panevėžiečiai broliai Balčai, agr. Kubilius ir kiti, kurių pavardžių nebeatsimenu.

1918 m. gruodžio mėn. pabaigoje vokiečiams pasitraukus iš Panevėžio, valdžią perėmė vietos bolševikai su Raudonosios armijos pagalba. Bolševikų armijos uolūs rėmėjai buvo kaikurie kairieji gimnazistai, pav. Sitavičius, Bistrickas, Vasiliauskas ir kit. Sitavičus buvo net švietimo komisaru. Apie sausio mėn. vidurį prasidėjus areštams, patriotiškai nusistatę vyresnių klasių gimnazistai naktį pabėgo į lietuvių pusę, vieni į karo mokyklą, kiti į savanorius.

Apie kovo mėn. vidurį, padedant vokiečiams, bolševikai buvo savanorių gerokai apdaužyti prie Pociūnėlių ir traukėsi. Panevėžyje jie neturėjo didelių jėgų, tai savanoriai užėmė miestą be didelio pasipriešinimo. Labai įdomu buvo pažiūrėti, kaip atrodo pirmutiniai lietuvių kareiviai. Nuėję į turgavietę, pamatėm pulkeliais rikiuojantis, vokiškais rūbais apsirengusius kareivius, ginkluotus vokiškais šautuvais ir geltonais lankeliais ant kepurių. Tačiau jų buvo nedaug, gal apie 100, ir žmonės aplink sustoję šaligatviuose žiūrėjo ir lingavo galvomis, kaip tie kareivėliai atlaikys Panevėžį, kad jų tiek mažai tėra?

Kitą dieną matėm ilgą eilę išsirikiavusių

---

daugiau gali tą mūsų tikėjimą stiprinti, jei ne spauda. Po pasaulį išblaškytus lietuvius spauda sieja su Lietuvos laisvinimo institucijomis. Juo tie saitai bus glaudesni bei stipresni, juo laisvinimo institucijų darbas bus našesnis ir sėkmingesnis. Spauda yra tribūna, kur ne tik spaudos žmonės, bet ir kiekvienas lietuvis gali išdėstyti savo mintis dėl Lietuvos laisvinimo.

Kiekvienas laisvojo pasaulio lietuvis neturi pamiršti, kad "Lietuva sunkų gyvatos kryžių nešė, ne kartą po juo buvo sukritusi, nukamuota parkniubusi, paslika gulėjusi taip, kad kiti laikė ją nebegyva. Lietuvos ir lietuvių vardo nebebuvo laisvųjų tarpe. Bet, kai Didysis karas išjudino žemę iš pamatų, kai sukūrė jis gaisrą, nuilsę galiūnai pargriuvo, o iš po griuvėsių atsikėlė mažieji, atsikėlė atgijusi ir laisva Lietuva" — anot buvusio Lietuvos prezidento A. Smetonos pasakytų žodžių 1936 m., Pirmojo Tautinio Lietuvos Eucharistinio Kongreso metu.

Ji vėl neša sunkų kryžių, bet prisikels, jei mes stengsimės ne prisitaikyti, ne kažkokiu siūlomu neaiškiu patarnavimu "padėti tautai", bet, žinodami, kad Lietuvos laisvinimo kova šiuo metu yra ypatingai sunki, nepamiršime, kad toje kovoje yra reikalingas ir svarbus, ne vien veiksnių ar kokių išrinktųjų komitetų dalyvavimas, bet mūsų visų, o itin jaunųjų jėgų, įtraukimas į Lietuvos laisvės siekimo kelią. Tauta tikisi ir laukia iš mūsų ne prisitaikymo okupantui. Ji nori, kad skelbtume ir įrodinėtume pasauliui, kad Lietuva laukia išlaisvinimo iš kolonializmo. Mūsų tarpe tenelieka neutralių lietuvių, kurie tik pasitarnauja priešui. Turime visi nuolatos budėti, sekti mūsų patikėtų politinių veiksnių veiklą, ją remti moraliai ir materialiai, o kuriam nors iš jų pradėjus krypti iš tiesaus, iš visiems bendro idealo, į prisitaikymo politiką, gyvai reaguoti. O tam geriausia priemonė yra ir vėl — spauda.

Panevėžys pavasarėjant (Iš P. Bliumo albumo)

savanorių Puzino gatvėje. Uniformuoti kareiviai juos mokė rikiuotės. Daug žmonių aplinkui susirinko ir žiūrėjo, kaip tie prastai apsirengę kaimo berneliai mokomi "muštro". Viena moterėlė net apsiašarojo sakydama: "Ką tie lietuvėliai padarys", bet tuo metu išdidžiai praėjo grupelė stambių, uniformuotų kareivių (vyresnio amžiaus gimnazistai: Laučka, Petkevičius ir kit); jie padarė visai kitokį įspūdį.

Vieną rytą išgirdome smarkų šaudymą, atrodė, kad Jasnagurkoje. Išėjome su draugu į gatvę pasižiūrėti. Kulkos zvimbia aplink ir atsimuša į gimnazijos mūro sienas. Subėgom į gimnaziją ir ten draugas man sako: "Ar tu tiki, kad už trijų valandų Panevėžy bus bolševikai"? Aš atsakiau, kad netikiu — bet apsirikau.

Apstojus šaudyti, nuėjom iki turgavietės. Ten pamatėm, kaip raiti kareiviai vaikė žydus, kurie rinkosi sutikti bolševikus. Vėl prasidėjus šaudymui parbėgom namo. Mūsų bendrabutis buvo prieš gimnaziją, II augšte, tai iš jo viskas gerai matėsi. Nuo stoties pusės, matome, bėga keli lietuvių kareiviai miesto link. J. Lelis, tarnavęs raitųjų žvalgų komandoj, zovada atlėkė prie mūsų namo atsisveikinti (jis čia gyveno). Jis pasakė, kad "bėgame iš Panevėžio, bet greit grįšime". Tada, bebėgant, jis buvo sužeistas. Neužilgo, nuo stoties pusės pradėjo eiti prasiskleidę bolševikai. Jie eidami dairėsi į šalis ir laikė paruoštus šautuvus. Priėję kryžkelę sustojo ir pasitarė, o vienas iš jų šautuvo buože nudaužė prie kampo prikaltą lentą su užrašu "Zum Ehrenfriedhof", rodančia į vokiečių kapines. Jiems praėjus, mes nuėjom iš paskos. Prie Masiulio knygyno jie paėmė nelaisvėn vokiečių kareivį. Turgavietėj, tarp grupės raudonarmiečių, stovėjo Sitavičius, užsikabinęs šautuvą ant peties. Ant durtuvo buvo užrištas raudonas kaspinas. Jis buvo apsirengęs civiliai, su milo paltu ir pasakojo jį apstojusiems pažįstamiems, kaip jie pirmutiniai įsiveržė į miestą. Jie veržėsi pro senamiestį.

Pavakaryje, vėl atėję į turgavietę, išgirdome "Slabodkėj" šūvius, iš kur matėsi kylantys dūmai (Slabodke vadinamas karo metu išdegęs didelis kvartalas prie Ukmergės gatvės ir turgavietės).

Po kiekvienos šūvių serijos gatvėje suklykia kai kurios moterys. Arčiau prieiti raudonarmiečiai neleido, todėl paklausėm greto stovinčių žmonių, ką čia šaudo. Matyti, komunistuojanti žiūrovai atsakė: "Baltagvardiečius, buržujus".

Grįžtant namo, Stoties gatvėje, pamatėm, kaip trys bolševikai, laikydami rankose revolverius, varė viduriu gatvės suimtą lietuvį partizaną. Jo kepurė buvo su geltonu lankeliu, o galva aprišta kruvina tvarstoma medžiaga, matyt, jis buvo sužeistas į galvą. Ant šaligatvių būreliais stovintieji raudonarmiečiai rėkia: "Kuda vedioš, postav k stenke į gotov!". Varomasis

buvo savanoris, Pumpėnų mokytojas Skvireckas, paimtas nelaisvėn. Nors savanoriai pasitraukė iš Panevėžio, bet apylinkėse dar vyko susirėmimai bolševikų su vietos partizanais. Balandžio 3 d. Paliūnišky žuvo partizanas Kaminskas iš Bernotų; bal. 8 d. prie Bernatonių kaimo, Pušaloto partizanų būrys, vadovaujant A. MicheleviČiui, kovėsi su bolševikais ir ten žuvo savanoris gimnazistas Šidagis iš Pušaloto. Skvirecką bolševikai sušaudė Panevėžyje. Nepriklausomybės laikų pradžioje, toje apylinkėje žuvę partizanai, buvo surinkti ir iškilmingai palaidoti Pušaloto bažnyčios šventoriuje pastačius jiems bendrą paminklą.

Įsitvirtinus bolševikams Panevėžyje, šiaurinė skiriamoji linija pasidarė Lėvens upė, nors iš Pušaloto partizanai turėjo laikinai pasitraukti. Einant į savo kaimą, kas šeštadienį tekdavo per tą "frontą" pereiti ir kas kartą turėdavom iš švietimo komisaro gauti liudymą.

Mūsų kaime (Skaisgirių) bolševikų nebuvo, bet kaimuose prie Levens: Bernatonių, Daukniškių, Kupstų, Šiaudinės, Varakiškių kaimuose stovėjo jų daliniai. Iš vakarų pusės į mūsų kaimą atjodavo vokiečiai; bolševikai tada pyškindavo iš visų pusių. Vieną sykį slaptai per pakluones atjojo 5 vokiečiai; žiūrime, gi vienas iš jų su mumis gražiai lietuviškai kalba. Tai buvo vietos ūkininkaitis partizanas, apsirengęs vokiečių uniforma, jų vadovas ir vertėjas. Jie visi turėjo kaukolės ženklus ant kepurių.

Tuo metu bolševikai suiminėjo žmones ir laikė juos Panevėžio kalėjime. Iš mūsų kaimo buvo suimti du "baltagvardiečiai". Apie gegužės mėnesio vidurį visi suimtieji buvo vežami į Daugpilį; supratom, kad bolševikai turės greit bėgti iš Panevėžio.

Išvežimo dieną, kartu su suimtųjų giminėmis, lydėjome varomus suimtuosius nuo kalėjimo į geležinkelio stotį. Jų buvo gal apie 100, visi suvargę, apiplyšę, alkani. Arti neleido prieiti pasikalbėti, tik kai suvarė juos į stotį, tada galėjome pro langus su jais pasikalbėti. Mūsų kaimo berneliai verkė ir tyliai mums pasakė, kad bandys naktį iš traukinio pabėgti. Tikrai, jie ir daugelis kitų tada pabėgo pro langus iššokdami nakčia iš einančio traukinio, kai sargybiniai užmigo. Tą dieną, einant mums namo, atskrido lietuvių lėktuvas ir pradėjo mėtyti bombas aplink stotį, bet jos didelės žalos nepadarė, tik daug baimės įvarė bolševikams, kurių daug tada buvo stotyje.

Po kelių dienų bolševikai buvo iš Panevėžio išvyti ir lietuvių kariuomenė vėl užėmė miestą. Tačiau įvyko netikėtumas, bolševikai už poros dienų vėl sugrįžo. Bet jie nebepajėgė įsitvirtinti Panevėžyje. Persitvarkiusi lietuvių kariuomenė vėl iš visų pusių puolė ir Panevėžys buvo gegužės 23 d. galutinai išvaduotas.

Tuomet netoli Panevėžio, apie Karsakiškį, buvo nuverstas didelis bolševikų traukinys su kareiviais, karo medžiaga ir prisigrobtu turtu. Jį nuvertė vietos partizanai, išardę geležinkelio bėgius. Ten žuvo daug raudonarmiečių ir grįžusių iš Vokietijos karo belaisvių.

Antrą dieną atvykę į miestą radome jį tebedžiūgaujant pergalės ženkle. Buvo sekmadienis. Gatvėse matėsi daug karių ir civilių; visi, nušvitusiais veidais, džiaugėsi laimėta kova.

Visi Lietuvos kariai buvo gerai aprengti ir ginkluoti. Matėsi, kad čia jau nebe savanoriška improvizacija, kaip buvo prieš du mėnesius, bet reguliari kariuomenė. Tada Panevėžyje buvo minimos tokios vyresnių karininkų pavardės: Variakojis, Vidugiris, Dragūnevičius, Petrovas, Petruitis, Motiejūnas, Butkevičius.

1919 m. Panevėžys buvo svarbiausias bolševikų invazijos bastionas, kurį išvadavus, frontas greit nuriedėjo iki Daugpilio ir visos Rytų Lietuvos išlaisvinimas buvo išspręstas.

Mirus brangiai Motinai,

ANTANUI MALAKAUSKUI

ir šeimai nuoširdžią užuojautą reiškia

Stasė ir Edmundas Vaitkai

Dr. K. Jurgėlos knygą apie 1863 m. sukilimą išleisti auka prisidėjo:

Dr. K. Bobelis, Elgin, Ill.	$15.00
J. ir dr. H. Montvilai, Brooklyn, N.Y.	10.00
J. Liaukus, Brooklyn, N.Y.	10.00
J. Matiukas, Woodhaven, N.Y.	4.00

Nuoširdi KARIO padėka Rėmėjams

GAL PRAVERSTŲ?!

PETRAS BŪTĖNAS

(Pradžia KARIO Nr. 1)

2. *Vyslos* upėvardis, būdamas slaviškos žodinės lyties, bus atsiradęs ne Vyslos mažiausia 150 - 200 km ilgio žemupyje, nes ir antikiniai graikų ir kt. rašytojai (kuriems kur kas artesnis yra jau slavų žemėje Vyslos augštupys Pakarpatyje, ir todėl jų anksčiau sužinotas kartu su slaviška upėvardine lytimi *Vistla Visla*) elementą *Vi-* rašydami išreiškia, o, priešingai, baltų pasaulį liečią raštai *vi-* vietoje randa ir *in-* ar *i-*. Ptolemėjo II a. po Kr. gr. *Oὐistoula*, 1605 metų ptolemėjinio lot. žml. *Vistula* fluvius, Plinijaus Jaunojo 62-113 metais *Visulus* sive *Vistla*. Tada tebebūta priebalsių junginio *stl*, antikos išreiškiamo *st(u)l*, įspraudžiant balsį *u*, kad net prie junginio *st* susidaro priesaga *-ul-*: *Vistla* || *Vist-ul-a*. Lytis *Vis-ul-us* jau rodo į lytį *Vis(u)lus* į *Visla*, nors to paties autoriaus šalia šios lyties tebėra ir lytis *Vistla*.

Vislica, Vislok, Wisloka, Vislov rov, Visloka, Wiślanka, Swisloč' (ta upėvardinė lytis slavų atsinešta ir upei prigydyta net panemunėje), *Świślina*, — vis tik slavų žemės upėvardžiai. *Vyslos* vardo anapus slavėnų žemės ribų niekur nerandame (Bg, KSn. 74 p.; Bg, TŽ. I. 1923. 15 p.).

Tokių lyčių vandenvardžių kryptis į baltų žemę bus kitados buvusi labiau iš pietryčių. Bet kadangi abi Svisločiaus upės plaukia ne tik baltų žemėje, bet net yra apsuptos ir baltiškųjų vandenvardžių, tai reikia spręsti, kad tos Svisloč'iaus upės turėjo turėti prieš tai baltiškųjų lyčių vardą slavų pasirodymo baltų žemėje laikotarpyje ir dar ilgai po jų ten pradėjimo toliau maišytis. Ir toks pagrindiniais atžvilgiais baltiškas vandenvardis tebus susilaukęs slavų kalbinės įtakos nuo to laiko, kada slavai baltų žemės daugiausia slėniuose ir miškinguose pietryčiuose kartkartėmis ėmė maišytis.

3. Lingv. analizė. 207 p. rašo: Berezinos įtakas *Svisloč'* greičiausia yra baltiškas upėvardis, ką liudija, be jį supančio baltiško hidroniminio žemėvaizdžio (plg. ir *Isloč'* upėv. Nemuno baseine), taip pat ir struktūra žodžio, turinčio antroje dalyje (*-oč'-*) baltų *-akis* "rus. istočnik (=šaltinis. PB.)", plg. *Nar-oč', In-oč'*. Slaviškoji etimologija — iš **Vistlok7* (plg. Rudnicki, Prasłowiańsczyna —Lechia-Polska. I. 1959 (184-185 p.) labiau dirbtinė. Tą patį galima pasakyti ir apie Moszyńskio aiškinimą, Pierwotny zasiąg języka prasłowiańskiego. 194 ir 196 p.). Taip pat plg. liet. *Šviesla-kis* (A. Bruekner, AfslPh. XVIII. 1891. 314 p.). Be to, iškeldama vietovardinę grandinę *Svisloč' —Visloč'—Isloč'*, dėl antrojo tos grandinės nario *Visloč'* Lingv. analizė, 180 p., pasako: *Visla* — Vyslicos dešinys įtakas, Bobriko dešinys įtakas, Pripetės kairys įtakas. Iš to pavadinimo etimologijos ryšium su lenk. *Wisła* buvo labai daug rašyta (iš pastarųjų darbų žr. Rudnicki, Onomastica. 5. 1957. 43 ir kt. p.). Neišjungtina ir baltų kilmės galimybė, plg. prūsų *Wizla, Vixla* < **Vīkslā* < **Vīs-klā* iš baltų **vīs* || **veis-*; žr. čia "1". Pastarąsias šaknis ir visokį kitokį *Vyslos* upėvardžio aiškinimą K. Būga iškėlė į dienos šviesą dar 1913 metais (Bg, ršt. I. 521-522 p.); **eis-* || **ies-* ir galimą **in-* jis duoda TŽ. I. 1923. 25 p. Isa ir 26 p. Isla ir Istra. Vadinasi, prieš 50 metų K. Būga tai jau yra padaręs. Dar daugiau čia pasakytina: prieš tiek metų K. Būga savo lygintinio kalbinio metodo vandenvardiniais (ir apskritai vietovardiniais) tyrinėjimais padėjo pagrindus, ir rimtus patvarius pagrindus, hidronimijai ir toponomastikai (=vandenvardžių ir kitokių vietovardžių mokslui), ir nuo tol vėlesnieji visi tyrinėtojai arba jo to mokslo žiniomis aiškiai remiasi, arba bent nieku gyvu tų jo žinių neišdrįsta aplenkti.

4. Svisločiaus upių pavadinimas nevienodai yra rašomas Magni Ducatus Lithvaniae Tabula Divisa tam in Palatinatus . . . žemėlapyje: *Islocz* flu. yra nemuninė Svisločiaus upė, galima sakyti, vakarinių baltų žemėje, taigi vidurinės Jotvos - Sūduvos viduryje, ir nuo tos Svisločiaus upės 220 km į rytus *Swislocz* fl. yra berezininė Svisločiaus upė. Išeitų, kad slavinė įtaka ten baltų žemės vandenvardžiams kitados būtų vykusi tikrai nuo pietryčių. Tai būtų buvusi lyg "šviesa nuo Kievo" pusės per ten rečiausiai baltų gyventą žemę, kadangi tai yra Pripetės - Pinos balyno šiaurinė ir baločiausia pusė. Tuo reikalu čia žr. skirsnį Gudijos Svisločius. Ir štai čia būtinai reikia dar prijungti jau visaamžės slaviškosios įtakos upėvardį *Isloč'* — Beržūnos (Nemuno augštupio dešinio-šiaurinio įtako Valažino aps.) žemupio kairį-rytinį įtaką, tekantį iš Valažino mst. apylinkės į pietvakarius ir esantį 1920 metų siena tarp Lietuvos valstybės ir Sov. Rusijos imperijos, dar Lithuania Propria ribose, o versmės stovi 30 km į vakarus nuo berezininės Svisločiaus upės pačio augštupio. Taigi, vandenvardžiuose

aiškiai nusveria lytis *Isloč'*, ne *Svisloč'* ar *Visloč'*. Priešdėlis *i-*: *I-sloč'* iš **in-* nustelbia slavišką ir mažareikšmį priešdėlį *S-*, ir žr. "1".

Panašiai esama ir dėl *Vyslos* upėvardžio: *Vistula* alijs *Instula* et *Istula* fl. olim Vandalus (Magni Ducatus Lithvaniae . . . žml.). Tą patį paremia ir M. Lietuvos upėvardis *Įstrà* ar *Įsrà* iš **In-strā *In-srā*, vok. *Inster* iš kamieno *In-str-*, rus. *Instruč*, o lenkiškai visai kitaip, taigi jau "*vi*sliškai" ar "*sv*isločiškai" — *Wystruc'* (upė ir prie jos liet. Įsrutìs,-iės 3b bei Įsrutỹs 3b (Anž.) aps. mst.), *Wy-struc'*. Ir slavų *Wy-* ar *Vi-* yra nauji priešdėliniai reiškiniai vietoje senojo baltiško priešdėlio *In-*.

5. Slavų *oč'* yra iš baltų vandenvardžių priesagos *-ak'-*, plg. seną ide. ir baltų *k'* su iš jo nauju slavų *č*: prūsų *kirsnan* neutrum "liet. juodas, lat. melns", o praslavų *črn7*, rusų *černyj*, lenkų *czarnyj*; praslavų *k7to* "kas", bet *č6to*, rusų *kto*, bet *čto*, kurio pastarojo žodžio lytis yra nepalyginti naujesnė už baltų, liet. *kìtas*, ir kt. Šaknies *ak-* pvz.: liet. *ak-ìs* 4, lat. *ac-is* — lot. *oc-ul-us*, slav. ir lenkų, rusų kietos galūnės *ok-o* "akis", kaip lat. *ak-a* "šulinys", bet ds. vd. jau rusų *óč-i* "āk-ys", nes tas slavų *č* yra kilęs iš minkštojo ide. ir baltų *k'*: ak-ìs, -iės, āk-ys. — Toliau priesaginiam *-ak-* reikalui čia eina vandenvardiniai pavyzdžiai: *Alš-ak-is*=Alszakis (=Alšiakis?) — lewy dopływ Olsy, prawego dopływu Świętej S. G. VII. 494 p.: *Alšià*—Jiezno par. upė (Bg, ršt. III. 512 p.; Bg, TŽ. I. 1923. 37 p.); *Galn-ak-is* ež. ir *Galn-ak-ėl-is* ež., o juos jungia *Galn-ak-ė* upelė su Stirnių ežeru Utenos aps. Molėtų vls. (LE. VI. 500 p.); *Inoč'* (Lingv. analizė. 200 p.), *Inočka* (t.p. 189, 241 p.), *Inacus* prūsų miškas (t.p. 189 p. Inočka; Ger. AON. 49 p.); *Levoč'* (Lingv. analizė. 192 p.); *Liuksn-ak-iai* k. Mažeikių aps. Tirkšlių vls. (LAV. 149 p.); *Maročka* (Lingv. analizė. 196 p.) iš **Mar-ak-*; *Meršt-ak-is* — Mūšos - Lielupės įtakas ties Žeimelio mstl. (Mit. I. 229 p.; Bg, ršt. III. 512 p.; Bg, TŽ. I. 1923. 37 p.); *Moroč'* (Lingv. analizė. 128, 196, 240 p., *Moroča* (t.p. 128, 196 p.); *Ne-noč'* (t.p. 198 p.); *Oč-as-a, Oč-es-a* (t.p. 176, 200 p.); *Op-oč-k-a* (t.p. 73, 199 p.); *Otočka*? (t.p. 72 p.); *Smal-ak-is* = *Smolocz* — rzecza w pow. lidzkim, płynie w par. kat. Jelna; wieś o 39 v. od Lidy SG. X. 914 p. iš liet. Smalakis, kurį buvus rodo kaimo vardas Smalakiai = lenk. Smoloki — wieś pow. lid., gm. Myto, okr. wiejski Wawiorka SG. X. 914 p. Upės vardas Smalakis savo sudėtim nieko nesiskiria nuo Suvalkų žemės upėvardžio Vìšakis (Bg, ršt. III. 540 p.); *Vad-ak-t-ìs*, -iės 3b, mot. g. (Anž.) — Nevėžio dešinys-vakarinis įtakas ties Vadaktėlių bžk. ir teka pro Vadaktų mstl., Panevėžio aps.; Vad-ak-s-t-ìs, iės 3b, mot. g., lat. Vadakste (Anž.; Lingv. analizė. 180 p. Vodoča) — Ventos dešinys-rytinis įtakas Lietuvos ir Latvijos sienoje, Mažeikių aps., Žiėmgalos vakaruose; žr. Lingv. analizė 129, 134, 166, 180 p. Vodoča; *Varl-ak-iai* Minsko gub. Igumeno - Červenės aps., rus. *Voroloči* (*Vor-o-l-oč-i* iš kamieno **Varl-ak-*. PB.) — balos tarp Nemuno versmių, Ptičies (Pripetės, Dniepro, kairio-šiaurinio įtako; berezininės Svisločiaus upės kaimynai) ir Lošos (Nemuno pačio augštupio dešinio-pietrytinio įtako) upių; šaknis *Varl-* nuo liet. *varlė* 4 (Bg, TŽ. I. 1923. 42 p. Vorok; Lingv. analizė. 181 p.);*Veresoč'* (Lingv. analizė. 179 p.); Vìš-akis — Šešupės (Nemuno) dešinys-rytinis įtakas apie Pilviškių mstl. (Bg, TŽ. I. 1923. 37 p.); *Vodoča* (Lingv. analizė. 129, 134, 166, 180 p.). — Šitą baltų *ak* ir randame dabartinės apslavintos lyties abiejų Svisločių, Svisl-*oč'*, upėvardyje, kuris yra baltiškos kilmės.

"S+v-" užnemunė

Čia yra "Upėvardžio kilmė" skirsnio tęsinys ir kalbà apie *sv*isločinę užnemunę bei apie tai, kas stovi nuo Nemuno versmių į rytus ir žiemryčius, kas berezininės Svisločiaus upės bare, — apie tą visą barą į pietus ligi Pripetės - Pinos balyno, kur tame baltų plote nuo seno buvo didžiausias užpripetinių bei kievinių slavėnų spaudimas ir veržimasis. Į tą plotą jo šoninėmis gairėmis įeina abi *Sv*isločiaus upės ir Nemuno 100 km ilgio pats augštupys nuo Beržūnos (Nemuno dešinio-rytinio įtako ties *Litvà* kaimu Valažino aps.; čia Beržūna yra 1920 metų siena tarp Lietuvos valstybės ir Sov. Rusijos ir plaukia Lithuania Propria ribose) žiočių ir jos vidurupio kairio - rytinio *Isloč'* įtako.

A. Nemuno upės ilgis 937 km, o su versmių ploto įtaku *Usa* yra 1017 km. Tolimuosiuose geologiniuose amžiuose Nemunas yra tekėjęs priešinga kryptimi ir dar kelis kartus yra kaitaliojęs savo vagos tarpus ir tėkmę. Pripetės - Pinos balynas, skaitėme, yra buvęs jūrės marės. Dniepras aplink dabartinį Kievą stačiai tekėjo į jau seniai išnykusią jūrą; ten tekėjo dnieprinė Berezina ir paties Nemuno vandenys. Visa mūsų nuostabiojo Nemuno geologinė istorija yra aprašyta. Kad kas iš specialistų dar kartą nors ir laikraštinėje spaudoje iškeltų tos upės hidrografinę, geografinę ir etnografinę istoriją net su atitinkaimais paveikslais ir žemėlapiais, net upę įsprausdamas į baltų ir lietuvių žemės bei į senosios ir dabartinės Lietuvos valstybės, sakysime, politinius atvejų atvejus, — būtų naudingu mums visiems. Tai padaryti galėtų pvz. prof. Steponas Kolupaila, mokąs nuobodžius ir sausus, bet skaitytojui naudingus bei pravarčius mokslo duomenis susieti su pačios tautos spirginančiais reikalais ir tuo būdu patrauklų bei suprantamą raštą skaitytojams įduoti. Pamatytumėm pvz., ką prabiltų neperse-

niausiai atsiradusios Aismarės ir Kuršmarės M. Lietuvoje, Pripetės - Pinos jūrės marės, Dniepro vidurupio ir žemupio tėkmė, gražioji Neris, Merkio ir Moročės (=antrasis Merkys) upės, M. Lietuvos Nemunynas ir Įsra su Priegliumi ir paties Nemuno amžių "kaprizai", kur kas pralenkią iššlovintuosius, išreklamuotuosius ir išbiznintuosius Niagaros krioklį, Nilą, nepanašią Mississipę ar Venecijos apynuobodžius vandenis ar ir dar kokias bizniškai reklamuojamas tarsi egzotikas. Kaip mes nepažįstame, tai todėl ir galvojame bei kitiems "žinovo mina" tvirtiname, kad baltų žemėje ir Lietuvoje viskas tik pilka, o visur kitur — daugiau negu blizgėte blizga. Net gal niekados nė nepasvarstėme, kodėl mūsų Nemunas kaip Z raidė. O tos tokios nemuninės Z raidės viena atšaka turi *Sv*isločiaus upes ir iš to apslavinto upėvardžio pradinę slavišką priebalsių *sv-* samplaiką, kai tuo tarpu pats *Nemunas* aplink save turi subūręs daugiau lietuviškų *nemunų*, jie visi kartu su Nemunu įeina į baltų žemėje dar plačiau išsikėtusius baltiškosios šaknies *Nar- Ner- Nir- Nor- Nur* vandenvardžius (Nara, Neris, Norupė ir kt.) ir kad visas Nemuno baseinas, net ir kur yra "*s+v-*" vandenvardžių (žr. priešakinį skirsnį) turi vandenvardžių su baltiškuoju priešdėliu *In-*, o ne *S+v-*.

1. Nemuno Z raidės ten yra, tiesiai matuojant: augštupio nuo versmių iš rytų į vakarus ligi Gardino per 250 km, ir dėl to kalbama šiame skirsnyje, o tai liečia šio straipsnio temą; tebeerozijos vidurupio iš pietų į šiaurę tarp Gardino ir Kauno per 145 km; žemupio iš rytų į vakarus nuo Kauno ligi Kuršmarių per 180 km plus Kuršmarėmis ligi Baltijos jūros apie Nidos mstl. dar 23 km. Nemuno krantai nudaigstyti piliakalniais ir pilimis, kaip ir visa priešmindauginė - mindauginė - pomindauginė Lietuvos valstybė. Nemuno žemupyje stovi: a) M. Lietuvoje kairiame-pietiniame krante Vilkyškių—Ragainės—Įsruties augštumoje Ragainė, Tilžė, Kaukaro kalnas, Pilies kalnas, Vorpilio kalnas ir neišskirtinas Sudargas, o nuo Nemuno slėsnaus plataus žemupio 40 km į šiaurę Kuršmarių šiaurinėje pusėje Klaipėda; tos visos gyvenvietės ar vietovės yra mūsų buvę sustiprinimai gintis nuo vokiečių kryžiuočių ordino karinių puolimų; gi priešakinesnė gynybos linija pietuose buvo Priegliaus baseino mūsų pilys, piliakalniai ir kitokie gynimosi punktai; ginta M. Lietuva, Prūsų žemė, Žemaitija ir Sūduva - Jotva - Dainava; b) nuo Jūros upės ligi Nevėžio pilys ir piliakalniai išsiskirstę Nemuno augštame dešiniame-šiauriniame krante, nes upės kairys-pietinis-suvalkinis krantas palyginti lėkštas; c) maždaug nuo Nevėžio žiočių 10 km ligi Kauno jau abu Nemuno krantai turi gynybos liekanų ir piliakalnių. Nemuno vidurupio pilys ir piliakalniai išsirikiavę ypač dešiniame-rytiniame krante ar toliau po šalį, baigiant Gardinu, o upės kairys - vakarinis - suvalkinis krantas bei jo pusė buvo miškingesni ir vokiečių kryžiuočių ordino partizaninio puldinėjimo grėsmėje. Nemuno augštupio dešinė-šiaurinė pusė nusėta pilimis ir piliakalniais, bet tik toliau nuo upės, t.y. augštumose, apie kurias kitoje vietoje buvo kalbėta; kairysis krantas to neturi, nes peranksti buvo pradėjęs būti slavų karinėje grėsmėje; betgi čia reikėtų išskirti nemuninės Svisločiaus upės baseiną ir jo tolimesnę kaimynystę, baltų aiškiai gintus, nes kaip geros žemės baltų buvusius tirščiau apgyventus; reiktų ištirti ir pvz. *Naugarduko*, lenk. Nowogródek, rus. Novgorodok, gud. Navahradak, Novahrudak ir Noŭharadak (Anž.) pilies pirmąją,, baltiškąją, statybą, nes, mat, ten, kur slavai gyvenvietes yra kitados pavadinę slav. *Novgorod* ar *Novogród*, visur jau buvo senųjų, neslavų, gyvenviečių, turėjusių ir neslaviškus pavadinimus: *Novgorod* "Naugardas", *Naugardukas* (jų nevienas), Nižnij Novgorod-Gorkij tėra naujausi slavų naujokyniniai vardai. Iš pilių ir piliakalnių sistemos išeina kokių 90-100 km ilgio pats Nemuno augštupys, visas nuo seno atsidūręs rytinių slavų grėsmėje ir tarp kitko jis neaugštakrantis, dar ir miškingas, o senovės lietuvių strategijoje pilims, net ir piliakalniams įtvirtinti ir apsaugoti tai trukdė.

M. Lietuvos, Žemaitijos, Augštaitijos, Sūduvos - Jotvos - Dainavos pilys ir piliakalniai Nemuno baseine yra priešmindauginės - mindauginės - pomindauginės Lietuvos valstybės kūrimosi, susiorganizavimo ir gynimosi gyvieji liudininkai, mūsų archeologų, istorikų, ūkio teoretikų ir kariavimo strategų dar nepabaigti visaip nušviesti ir reikiamai įvertinti. Nemuno žemupys yra lietuvių kovų su vokiečių ordinais (ypač su teutonais) liudininkas ir aiškintojas jau iš XIII a.; vidurupys — su tais pačiais vokiečių kryžiuočiais, o Gardino nemuninė 45° kilpa ir nemuninis Svisločiaus baseinas su savo artumą — dar ir su Lenkija, Kievo ir Valuinės kniažestvomis; augštupio kairioji-pietinė pusė — ypač su Lenkija ir Kievu bei Valuine. Kiek neša istorija, Nemunas, kaip ir Neris, pajuto pirmuosius rytinių slavų smūgius nuo savo versmių XII a. po Kr. (žr. skirsnį Gudijos Svisločius), po to augštupys — iš Lenkijos pusės, dažnai mišrai, sutartinai su kitais, rytiniais, slavėnais, ir vėliausiai vidurupis bei žemupys — iš vokiečių kryžiuočių ordino pusės. Nemuno baseinas yra lietuvių augštaičių ir žemaičių, kuršių, prūsų ir sūduvių - jotvingų jungėjas, kurie visi išvien gynėsi ir kūrė priešmindauginę - pomindauginę Lietuvos valstybę. Visas Nemunas yra Lithuania Propria ribose, išskyrus jo 90 km ilgio patį žemupį, nueinantį Kievo kryptimi ir todėl anksti pajutusi smūgių nuo ten.

2. Lithuania Propria "Tikroji Lietuva" lai-

koma 1566-1793 metų (žr. vėliau "Pageidavimas" skirsnelį). Į ją įėjo Trakų ir Vilniaus palatinatai, norint ją atskirti nuo Gudijos, arba tada nuo Lietuvos valstybės Gudijos. Praplečiant faktiškai *Lithuania Propria* įvardo sąvoką, į ją savaime įtrauktina ir visa Žemaitija bei Mažoji Lietuva, kaip ir atitinkamos kitos lietuvių gyvenamos žemės. Šitokia Lithuania Propria ir yra priešmindauginės - mindauginės - pomindauginės Lietuvos valstybės kūrimosi ir susicentralizavimo plotas. Lithuania Propria žinoma yra su 1566 metų data, t.y. ji jau žinotina ir atitinkamai tautiškai sąvokota prieš 3 metus — prieš 1569 VII 1 metų Liublino uniją, kuria pastarąja Lenkija pasinaudojo Lietuvos nelaimėmis, žadėdama Lietuvai padėti, bet savo pažado neištesėdama. Yra žemėlapis, spausdintas Vokietijoje Nuerenberge apie 1630 metus, t.y. po 64 metų po 1566 metų datos, taigi ir po 61 metų po Liublino unijos (Lenkijos šlėktos galvosenos fikcijos!); tas žemėlapis specialiai vaizduoja Lithuanią Proprią: Regni Poloniae Magnique Ducatus Lithuaniae nova et exacta tabula ad mentem Starovolcij descripta A. Ioch. Bapt. Homanno, Norimbergoe; ištrauka iš kopijos, esančios Britų Muzėjuje Londone, 3367/10 nr. (žr. Aidai. 1 nr. 1950 m. 11 p. tą žemėlapio nuotrauką prie Kazys Pakštas, Keletas samprotavimų apie Lietuvos ribas). Lithuania Propria bus buvusi neužmiršta ir 1920 metų Maskvos derybose dėl Lietuvos valstybės ir Sov. Rusijos sienų, nors tų metų sutarties Lietuvos valstybės sienos neatitinka Lithuania Propria ribų Lietuvos naudai. Aplamai, betkuriuo lietuvių tautos valstybiniu, etniniu, kalbiniu ir ūkiniu reikalu betkada kalbant rašant, būtų teisingiausia iš akių neišleisti Lithuania'os Propria'os kaip lietuvių žemių pagrindo. Toliau, ir šitai, ir Nemuno patį augštupį, ir Nemuno viso augštupio pietinę užnemunę turint galvoje, čia žiūrėtina yra Lithuania Propria rytinė riba, kurioje bus galima įstebėti ir istorinį kurjozą.

Lithuania Propria rytinė riba prasideda nuo Dauguvos Drisos miesto ir eina į pietus stačiai ligi plačiųjų patogiųjų Minsko augštumų 170 kilometrų (45 km į rytus nuo Maladečino mst. 1920 metų sienoje), bet į tas augštumas nebeįeidama; nuo čia Lithuania Propria riba metasi į pietvakarius (35 km į vakarus nuo patogioje augštumų gairėje ir berezininės Svisločiaus upės augštupyje stovinčio Minsko mst.), kol ji po 120 km įeina į Nemuno vagą ties *Usos* žiotimis ir ties Kupisko bžk., augščiau-pietryčiau Beržūnos žiočių. Nuo šiol grįžtu į Lithuania Propria aną 170 km linijos pietinį punktą ir tęsiu aną šiaurinę—pietinę liniją toliau į pietus, bet jau nebe Lithuania Propria žemėje: nuo ano punkto į pietus linija eina per patį Minską, taigi per minskines augštumas, ligi Nemuno versmių 95 km. Štai ir matome, kaip už Lithuania Propria ribos pasiliko ir pats Nemuno 90 km ilgio augštupys, ir labai patogios gyventi ir ūkininkauti plačiosios Minsko augštumos, ir berezininė Svisločiaus upė, nes tas baltų kraštas nuo Kievo keliavusių slavų migrantų jau buvo užėminėjamas XII a. po Kr. Toliau, jei su berezinine Svisločiaus upe jau esame susipažinę, tai dabar belieka susipažinti ir su jos netolimomis kaimyninėmis Nemuno versmėmis bei tų versmių kokiais kitokiais kaimynais iš vandenvardyno. O Nemuno pats augštupys ir versmės su jų apylinkėmis ligi šiol kažkaip tebebuvo mūsų laikomi tartum kokie svetimiausi.

B. Jau turėjome progos susitikti su Nemuno versmių ir berezininės Svisločiaus upės baltų vietovardžiais: Lapičiai, Svisločius, Varlakiai, Vereikiai. Toliau tepaliesiu Nemuno pačio augštupio ir jo kaimynystės tik kelis upėvardžius, būdingus Nemuno rytinei bei pietrytinei baltiškajai pusei suprasti ir apginti. Matysime, tų upių vardai lietuviui atrodo ar ir atrodys svetimi, jam nieko nesaką, nieko lietuviško neprimeną, ir todėl gal kartais jam ir patį Nemuno augštupį ekstra "suslaviną". Betgi lygintinis metodas ir kalbinė analizė sako priešingai.

Usa — 1) 80 km ilgio Nemuno augštupio 20-me kilometre nuo nemuninių versmių dešinys - šiaurinis įtakas ties *Lošos* (žr.) žiotimis, o prasideda netoli Lithuania Propria rytinės ribos ir *Litvà* "Lietuvà" kaimo, Minsko augštumose, 40 km į pietvakarius nuo Minsko mst. ir teka pro Kaidanovos mst. rytinę apylinkę, Stankov, *Litviany* "Lietuviai", Kuchticy "šaknis Kukt-" ir Semionoviči bažnytkaimius; ji yra laikoma Nemuno pačiu augštupiu, nes "formalusis" Nemuno versminis augštupys tik balų balos, tos jau žinomos Varlakių balos; 2) gal 60 km ilgio, prasideda šiek tiek vakariau anos Usos upės, 46 km į pietvakarius nuo Minsko mst., Minsko augštumų vakarinėje pusėje, *Litva* kaimo laukuose, teka į vakarus, Nalibokų didžiulėje girioje lig pat savo žiočių yra Lithuania Propria riba, vidurupiu prateka Valdikų k. — Nemuno augštupio dešinys - rytinis įtakas ties Kupisko bžk., augčiau-pietryčiau Beržūnos žiočių; 3) Dnieprinės Berezinos dešinys-vakarinis įtakas Igumeno - Červenės aps. (Bg, ršt. I. 513-514 p.), var. *Ussa*; 4) Voronicos (Iputės kairys įtakas, Sožės kairys įtakas, Dniepro augštupio kairys įtakas) kairys įtakas; 5) Sudostės (Desnos dešinys įtakas, Dniepro augštupio kairys įtakas ties Kievo mst.) dešinys įtakas, var.

(Bus daugiau)

Prenumeratoriai, kurie dar nepranešė administracijai savo **ZIP CODE No.**, prašome nedelsiant tai padaryti. Jūsų laiškanešys, ar paštas gali jus apie kodą painformuoti.

ATOMINĖ TAKTIKA

Algirdas Budreckis

Po II Pas. karo technikoje įvyko revoliucija su toli einančiom pasekmėm. Technikinė pažanga ir dabar vyksta šuoliais — lyg ir galvotrūkčiais. Be abejo, karyba yra iš pagrindų paveikta tų naujų atradimų bei išradimų. Todėl galvodami apie būsimos Lietuvos kariuomenės sudėtį ir karybą turėtume pagalvoti ir apie atominį kariavimą. Tai šio straipsnio tikslas. Panaudotas plk. ltn. F. O. Miksche's veikalas **Atomic Weapons and Armies** (New York, Prager leidykla, 1955 m.). Mikšė kartu su Lidell Hartu laikomi pažangiausiais kariniais teoretikais. Pažymėtini šio čeko karininko ankstyvesni veikalai yra **Blitzkrieg** ir **Paratroops.** Juos ir dabar vertėtų skaityti. Tikiu, jog Mikšės mintys apie atominę taktiką ir lietuviams kariams bus pamokančios.

BENDRI KLAUSIMAI

Norėdami susidaryti tikslesnį vaizdą, turime, visų pirma, peržvelgti visokeriopų atominių ginklų esmę. Jie priklauso prie šaudomųjų kategorijos. Kadangi atominiai ginklai turi savaimingą galingumą, yra sunku tikslėliai juos prilyginti prie konvencionalių — įprastinių ginklų. Įsidėmėtina, jog, naikinimo galingumo atžvilgiu, negalima sutapatinti vieną atombombą, talpinančią 20,000 tonų TNT energijos, su tiek pat tonų TNT, išdalintų vienos ar dviejų tonų bombose. Kitaip sakant, pavienių bombų naikinamasis spindulys padauginamas iš kvadratinės šaknies paleistos sprogstamosios jėgos. Pati jėgos koncentracija atominėj bomboj draudžia pilnutinį jos energijos sunaudojimą.

Įprastinius, bei A-ginklus, galima palyginti dviem būdais. Vienas būdas pagrįstas sprogstamojo pajėgumo prilyginimu. Viena 20 kilotonų atombombė[1] savo veiksmingumu prilygsta 400,000 paprastos vidutinio kalibro artilerijos šūvių. Kadangi modernus atominis pabūklas gali šauti 6 šūvius per valandą 25 mylių atstuman, tai reiktų 35,000 įprastinių pabūklų pasiekti šitokį rezultatą per tą patį laiką! Antras metodas būtų prilyginti abiejų rūšių ginklų susprogdintas plotmes. 20 kilotonų atominis šūvis duoda tokius rezultatus dviejų mylių spindulio plote, kokius išgauti paprastai artilerijai reikėlų paleisti 8,000 - 10,000 įprastinių šūvių iš karto — viena salve. Tačiau pažymėtina, jei stipriausia artilerijos normali ugnis vos laikinai neutralizuoja tam tikrą plotą, tai atominiai šūviai absoliučiai viską sunaikina tam pačiam plote.

Visvien, visi tie prilyginimai gali būti tik bendro pobūdžio, nes atominių bei normalių šūvių pagrindinės charakteristikos yra labai skirtingos. Normalios artilerijos ugnis yra lankstesnė ir gali būti lengviau pritaikinama prie vietovės, priešo išsidėstymo ir taikinio kintančio pobūdžio. Sprogimo, šilumos ir spinduliavimo atžvilgiu, atominių ginklų veiksmingumas kinta kintant atstumui nuo sprogimo taško (zero - point). Temperatūra ir drėgnumas taip pat gali sumažinti jų veiksmingumą. Atominiai ginklai turi normalų veikimą, išskyrus 700-1,000 m. centrinėj plotmėj, kurioj jie paprastai būna mirtini. Kitaip tariant, daugelis paleistosios jėgos yra išeikvojama. Antra vertus. paprasto šūvio veikimas yra laikinis, o A-šūvio spinduliavimas ilgesniam laikui palieka vietovę nepereinamą. Sprogimas ore (maždaug 2,000 pėdų augštyje) duoda didžiausio pajėgumo naikinimą ir karštį, sklindantį per didesnį plotą, bet nepalieka ilgą laiką ionizuojančio radioaktyvumo. Beveik iš karto kareiviai gali žengti pirmyn. Antra vertus, sprogimas žemėje sutelkia naikinimo ir karščio veiksmą palyginti mažame plote ir palieka radioaktyvumą. Užtat, sprogimai ore bus dažniau naudojami puolime, o sprogimai žemėje — ginamosiose operacijose. Žemės nelygumai, pvz., kalnai, kalvos, kiek sumažina sprogimo veikimą. Sprogimas ore paprastai nugali šias kliūtis

Daliniai, ištikti prie sprogimo taško, bus visiškai sunaikinti; tiek medžiaga, tiek gyvoji jėga bus likviduota. Toliau nuo sprogimo centro gan daug žalos turės automašinos ir kita susisiekimo medžiaga. Tačiau bombos naikinamoji jėga žymiai sumažėja didėjant atstumui. Taiklumo netikslumas proporcingai sumažins A-bombos veiksmingumą. Nuostolių kiekis priklausys nuo lauko įtvirtinimų laipsnio. Apkasai, kuriuose karių galvos bus paslėptos metrą žemiau paviršiaus, suteiks apsaugą nuo sprogimo karščio, jei apkasai bus maždaug 700-1,000 metrų atstu nuo sprogimo taško.

Be abejo, sėkmingas bombardavimas nustelbs priešo atsparumo dvasią, sudarydamas geras puolimo sąlygas. Štai, galima pabrėžti patikslintą maršalo Petain dėsnio variantą: "Atombombos užkariaus vietovę, o kariuomenei reikės ją tik užimti". Galima įsivaizduoti kariuomenę, saugančią savo sparnus nuo priešo atominių bombardavimų.

Taktika iš pagrindų kinta, kai abidvi pusės pavartoja tuos pačius ginklus. Klauzevitzo posakis: "Gynyba yra karo stipresnioji forma" dar vis galioja. Atominiame kare puolikas atvirame lauke yra pavojingesnėje padėtyje negu apsikasęs gynėjas.

Atominių ginklų rezultatai yra riboti. Jei jie perdideliu kiekiu naudojami mažiems taikiniams, tai eventualiai yra pasiekiamas persisotinimo stovis. Tad sunku nustatyti, kiek atominių bombų reiktų panaudoti puolime. Kitaip sakant, jei gynėjas bus saugiai įsitvirtinęs, tai jam reikėtų panaudoti tik tris ar penkias atomines bombas, kad užgniaužtų puolimą prieš savo pozicijas, gi puolikui reikėtų panaudoti bent triskart tiek bombų, kad palaužtų gynėjo ryžtą. Įsidėmėtinas yra sekantis principas: judėjimas įmanomas, tik atominį pranašumą turint.

Galimas dalykas, kad praktikoje atominiai ginklai nebus taip veiksmingi, ypač lauko kautynėse, kaip dabar yra galvojama. Bet ir tokiam galimumui esant, jų poveikis bus gan revoliucinis ir pilnai pakeis karybos pobūdį. Nežiūrint baisios ugnies — jėgos sutelkimo viename šūvyje, manevravimas gal dar nulems mūšius, kuriuos atominiai ginklai gal tik sėkmingai užbaigs. Bet gali iškilti atvejai, kad nepaprastas šių ginklų galingumas nustatys ir tam tikrą manevrą. Be to, ar neįmanoma, kad toki ginklai galėtų suparaližuoti judėjimą ne tik fronte, bet ir užfrontėje? Svarstytina, ar tie išradimai neprives prie taktikos, kur ugnis vėl taps sprendžiamasis faktorius, kursai kliudys judėsį tol, kol nebus atrastos naujos priemonės manevruoti?

Koki taktikos principai galiotų atominiame mūšy? Siūlomi trys pagrindiniai principai: 1) Jei abidvi pusės turėtų stiprią aviaciją, tai judėjimas užfrontėje pasidarytų nepaprastai sunkus. Atominis bombarda-

---

1) Vienas kilotonas lygus 1.000 tonų sutelkto sprogmens.

vimas dar labiau apsunkintų padėtį. Tuo būdu, iš pradžios judrus, karas palaipsniui nusmuktų į sustingu-į — nejudrų; 2; puolikas su įprastiniais ginklais nepajėgia užimti atominių ginklų ginamą poziciją. Ypač šarvuotos pajėgos yra bejėgės, kai atskirtos nui pagalbinių dalinių ir tiekimo. Tačiau, vientik atominiai ginklai nenulems mūšio. Jų pastangos turi būti suderintos su paprastos artilerijos šaudymu ir aviaciniu bombardavimu; 3; nežiūrint, kad besiginantis yra silpnesnis atominiais ginklais, jei tik jėgos pridengtos ir išskleistos, tai priešas nepralauš jo fronto. Tokio gynėjo atominės ir paprastos artilerijos ugnis pajėgi sustabdyti priešo sutelktų vienetų prasiveržimą.

ATOMINĖ GYNYBA

Nuo pat atominių ginklų išradimo, daugel taktikų mėgino atspėti rytojaus taktines formas. Bendrai, rekomenduotinos priemonės prieš tą ginklų veiksmingumą yra geresnis maskavimas ir didesnis išsisklaidymas. Bet nėra taip lengva tai padaryti. Prisisotinimo teorija taipogi liečia ir maskavimą. Pagal ją, vieta gali teikti uždangą tik iki tam tikro taško, t. y., atominės absorbcijos našumas yra ribotas. Šiandien nėra lengva rasti uždangą pėstininkų divizijos 2,000 autovežimių, ar net, daleiskime, trečdaliui jų skaičiaus. Žygiuojančiom vorom yra labai sunku pasislėpti nuo lėktuvų. Užmaskavimas yra sunkesnis puolime negu gynime. Išskyrus ypatingus atvejus, pvz.: miškus, šita problema kitose sąlygose dar neišspręsta.

Išsisklaidymui yra ribos. Kovą negalima nulemti be susitelkimo. Tai yra strategijos ir taktikos seniausias dėsnis. Ateitis šio dėsnio nepakeis. Tam tikram tarpsnyje jėgų sutelkimas yra neišvengiamas. Kadangi atominiai ginklai reikalauja didesnio išsisklaidymo, jie kliudo kovos išsprendimui. Kaip yra su maskavimu, taip ir su išsisklaidymu, kuris yra palankesnis gynime negu puolime. Gynyba yra pagrįsta sutelkta ugnimi; pasisekimas puolime priklauso nuo turimos ugnies paremto jėgų fizinio sutelkimo. Atominiam kare gynėjui būtų lengviau sutelkti ugnį iš kelių atskirų taškų, kai puolikui būtų nepalyginant sunku, jei iš viso įmanoma, atsiekti lemiančių rezultatų su išskleistais kareiviais. Kiekvienas sutelkimas taptų labai geru taikiniu atominiams ginklams. Visi tie faktoriai tik padidina gynybos vertę atominiame kare.

Be abejo, reikės didesnio išsisklaidymo negu anksčiau. Klausimas kyla, kokią formą įgautų išsiskleidimas? Ar jis eitų į gilumą , ar į plotį? Abi formos reikalauja skirtingų taktinių metodų ir formuočių. Tiek puolime, tiek gynime praeitas pasaulinis karas išvystė gilius išsidėstymus. Atominės bombos, būdamos veiksmingos 2,500 m. spinduliu, tokiu būdu pasiektų savo didžiausio naikinimo galingumo. Čia tinka sekantis palyginimas: atominės bombos veikia išsidėstymą gilumon lyg šratai, paleisti į žvirblių būrį. Šratai mažiau žvirblių nukautų, jei šie tupėtų ant telefono vielų išsidėstę linijon.

Ar tai nereiškia, kad taktinės formos, kaip gilūs ir siauri frontai, gilios ir siauros voros gali sumažinti atominių ginklų veiksmingumą iki trečdalio jų pajėgumo? Puolime sunku išvengti gilaus išsidėstymo, nes ofenzyva išsiskleidžia iš gilumos. Tačiau normalios kariuomenės vienos mylios gilumo ruožas yra gana tvirtas sulaikyti puolimą, kurio įkarštis jau buvo atominio bombardavimo sumažintas. Po šio įvado, panagrinėkime, kaip gynyba vyktų atominiame kare.

1. Atominė artilerija

Besiskaitydama su savų karių saugumu, atominė artilerija negali taikyti į priešo priekinę ribą: užtat, jos veikimo ruožas būtų apribotas ir apimtų tarp 3 ir 20 mylių gilumą. Pakankamam veiksmui visam fronte ir visų galimų sektorių pridengimui pakaks, jei atskiri atominiai pabūklai bus išdėstyti 4-6 mylių tarpekliais ir 6-8 mylių atstumu už fronto. Turint 25 mylių šaudymo nuotolį, bus galima suderinti keturių ar šešių pabūklų ugnį padengti 25 mylių pločio sektorius. Atominės artilerijos pozicijos bus saugesnės, jei jų išdėstymas bus dažnai keičiamas nakties metu. Dirbtinių (apgaulingų) A-pabūklų naudojimas klaidins priešo dėmesį laiko ir ploto atžvilgiu. Klaidinančios priemonės naudotinos apgauti priešo garsinę, šviesos ir radaro detekciją.

Radijo ženklai ar paprastas telefonas užtikrins bendradarbiavimą tarp atskirų atominių pabūklų, kurie kaip ir įprastinė artilerija, būna organizuoti į 12-os pabūklų baterijas, arba į 4 pabūklų kuopas. (Lietuviškoje artilerijos organizacijoje atitiktų grupes ir būrius). 12 pabūklų baterija gali apšaudyti 50 mylių frontą. Iš esmės šita sistema nesiskiria nuo įprastinės artilerijos. Tačiau, atominė artilerija būna išdėstoma plačiau: pabūklai ne 30 metrų viens nuo kito, bet tarp jų būna 4-6 mylių atstumas. Baterijos apšaudo ne 500-1000 metrų frontą, bet 30 - 50 mylių frontą. Atominiai pabūklai turės būti gerai užmaskuoti; pėstininkų vienetai turės juos saugoti nuo galimų parašiutininkų puolimų. Klausimas kyla, kaip aprūpinti pozicijas municija. Atominiai sviediniai yra brangūs ir jų kiekis yra mažesnis už įprastinius. Medžiaginiais bei saugumo sumetimais yra sunku aprūpinti sviediniais atominę artileriją. Sukrauti ir laikyti sviedinius kiekvienam pabūklui būtų tik brangios energijos eikvojimas.

Tačiau moderni technika čia gali ateiti į pagalbą. Galbūt pakaktų turėti po vieną atominį sviedinį prie kiekvieno pabūklo, o atviruose sektoriuose po du ar tris. Bet kaip tiekti, kaip suorganizuoti tolesnį municijos pristatymą? Išsklaidytos 80 mylių atstume nuo fronto atominių sviedinių atsargos bus laikomos mažuose paslėptuose sandėliuose. Malūnsparniai, gi, garantuos jų greitą tiekimą frontui.

2. Taktinė aviacija (ir tolimų atstumų raketos)

Kai atominė artilerija apšaudys priešo artimąją užfrontę, taktinės aviacijos ir raketų batalionų uždavinys bus išplėsti veiksmus gilumon. Geri rezultatai bus pasiekti tik tada, kai oro žvalgyba, radaro sekimo daliniai, raketų svaidytojai, atominiai bombonešiai ir paprasti naikintuvai veiks vieningai.

Taktinės aviacijos svarbiausia užduotis bus drausti priešui susitelkti pafrontėje, tuo būdu apsunkinant jo ofenzyvą. Kovos metu, nuolatinė veikla ore turėtų izoliuoti puolamąsias priešo jėgas nuo rezervų. Abu uždaviniai vykdytini atominėmis bei paprastomis bombomis, jas derinant 100 mylių gilumoje. Juo toliau sava aviacija įsibrauna į priešo teritoriją, juo labiau jos parama tampa netiesiogine savai kariuomenei. 100 mylių gilumo įsiveržimo pakaktų veiksmingai sukliudyti priešo susitelkimus. Tačiau šio trukdymo ruožo išplėtimas toliau į priešo užfrontę galėtų išsklaidyti pastangas.

Atominiai ginklai tiltų ypatingai neveikia. Šoninis sprogimas, iš srovės linkmės, juos sunaikintų. Plentai, palyginti, yra saugūs nuo sprogimų ore. Kur jų sunaikinimas būtinas, naudotinas sprogimas žemėje. Judesiai keliais yra nelabai jautrūs atominiams šūviams, nes, būdami linijinio pobūdžio, jie yra labai ištęsti. Atominis sprogsmas sunaikintų 4 mylių ilgio vorą, t. y. maždaug 120-140 autovežimių. Aišku, tačiau, toks veiksmas suardytų vorą.

Tad, atominis bombardavimas yra linkęs tik sudaryti kliūtis žygiuo-

jančių vorų priekyje vieton jas sunaikinti. Teisingas metodas būtų pradėti bombarduoti 100 mylių gilumon. Priešo sutelkimo linkmes sužinojus, veikti palaipsniui artėjant prie fronto iš priešo užpakalio, idant priešą sutikti su naujom užtvarom, kurios palaipsniui ardys jo susisiekimo linijas. Tuo atveju priešo pionieriai verčiami statyti aplinkinius kelius; priešo judesiai išsuks iš plentų į antraeilius vieškelius. Naikintuvų bei raketų estafetiniai puolimai išplės atominio bombardavimo rezultatus.

3. Įprastinė kariuomenė

Nesant ištisinio fronto, priešas gali lengvai mėginti masinį skverbimasi, žengdamas pirmyn plačiu frontu, per laukus, ir užklupdamas atominės artilerijos pozicijas su jų silpnom sargybom. Prieš tokį išskleistą puolimą atominiai ginklai yra mažos vertės. Antra vertus, pralaužti ištisinį frontą puolikas yra priverstas sutelkti jėgas, pats tapdamas taikiniu. Kitaip sakant, ištisos užtvaros buvimas priverčia priešą susitelkti, tuo pačiu tampant atominės artilerijos taikiniu. Be pakankamo kiekio kariuomenės, atominės artilerijos pozicijų, raketų ugniaviečių, taktinės aviacijos aerodrome ir gausios pagalbinės tarnybos "nė bažnyčioj, nė ulyčioj!". Užtat, įprastinė kariuomenė yra reikalinga gynyboje, sudarydama užtvaras. Kaipgi statyti tas užtvaras?

Atsakant į šitą klausimą, prisiminkime, jog linijinis išdėstymas sumažina atominių šūvių veiksmingumą. Todėl logiška išsidėstyti gilumon. Siūloma organizuoti gynybą trimis linijomis, vienas paskui kitą, maždaug mylios atstumais. Atominiame kare atstumai tarp linijų turėtų būti toki, kad tas pats atominis šūvis nepaliestų abiejų linijų. Aišku, ir ateity, išdėstant ginamąsias pozicijas, reikės skaitytis su įprastiniais faktoriais, kaip ugnies laukais, lengvu maskavimu, geru žvalgymu ir panašiais. Dar viena sąlyga bus įvesta, tai vietovės paviršiaus nelygumai, kurie teiktų bent dalinę apsaugą nuo radaro sekimo ir atominių ginklų. Atominiame kare gamtinės kliūtys bus dar svarbesnės kaip anksčiau. Sunku įsivaizduoti, kaip puolikas perbristų upę, jei jo artimas užnugaris patektų į stiprią atominę ugnį.

Gynybos pagrindinės jėgos bus sutelktos pirmoje linijoje. Čia galioja principas, kad reikia prikibti prie priešo taip arti ir ankštai, kaip galima. Užtat, tarpfrontinis ruožas, kaip ir saugos pozicijos, turėtų būti susiaurintas, juo glaudžiau abi pusės bus susikibusios, tuo mažesnis galimumas, kad puolikas, nenorėdamas pažeisti savuosius, vartotų atominius ginklus į priešo pirmąją liniją. Toks glaudus sąlytis, toks abiejų pusių susiliejimas, kai kuriais atvejais, gali būti užtikrintas zigzago pavidalo pozicijomis.

Kai kuriais atvejais, dažnai tamsos pridengtas, puolikas galėtų atitrūkti ir pasitraukti, idant pavartotų savo atominius ginklus prieš oponento pirmąją liniją. Nežiūrint atsargumo, tokie priešo judesiai neišvengtų radaro sekimo. Vistiek, pasiruošimas prieš tokią ar panašią taktiką reikalauja nuolatinio gynėjo budėjimo, kurio taktinis rezervas turėtų būti pasiruošęs tučtuojau sekti paskui pasitraukiantį priešą. Ir kadangi puoliko pirmos pozicijos evakuacija galėtų reikšti būsimą ofenzyvą, tai besiginančio atominė artilerija turėtų, be atidėliojimo, susikoncentruoti į puoliko numatomą kovos lauką.

Bendrai kalbant, taktinės situacijos, kurios anksčiau būdavo išimtinės, galėtų tapti normaliomis atominiame kare. Jei, kai kuriais atvejais, patartina laikytis arti prie priešo, padėčiai pareikalavus, kartais gali būti reikalinga nepaprastai gilus tarpfrontinis ruožas, net 10 ar daugiau mylių. Tada puolikas būtų priverstas pavartoti visai naują sutelkimo būdą ir naują priartėjimo formą, kurios pagrindinis principas būtų išvengti tol, kol galima, priešo atominės artilerijos ir, tuo pačiu laiku, užtikrinant savo atominių pabūklų laiku panaudojimą. Tuo atveju kuris anksčiau pavartos savo atominę artileriją, tas laimės.

Kaip reikėtų organizuoti gynybos pirmąją liniją? Pagrindinis dalykas būtų gilūs apkasai, duobės, bunkeriai ir slėptuvės, apsaugoti spygliuotų vielų, minų laukų bei kitokių kliūčių. Kastuvas vėl įgis tokią pat reikšmę pėstininkuose, kaip kulkosvaidžiai, minosvaidžiai, bazukos ir beatatrankiniai pabūklai. Šen ir ten įsikasę tankai, gerai užmaskuoti, kaip ir kiti pozicijos elementai. Jų pagrindinis uždavinys nebūtų nejudrus šaudymas, bet vietinių pėstininkų būrių ar kuopų priešpuolių parėmimas. Taip pat pirmoje linijoje kai kurios įprastinės artilerijos baterijos būtų įtvirtintos. Jų uždavinys — apšaudyti plotus, kurie saugumo sumetimais negali būti atominių šūvių paliesti, paremti priešpuolius ir apšaudyti specialius taikinius — slėptuves ar bunkerius.

Antroji linija, maždaug 4 mylių atstume nuo pirmosios, yra labai atvira atominiams puolimams, nes priešas čia nepriverstas skaitytis su savų karinių dalinių saugumu. Todėl antroji linija yra rečiau užimta pėstininkų bei mažų tankų dalinių. Čia 5 mylių atstume nuo sąlyčio linijos, yra pastatyta antroji įprastinės artilerijos dalis. Kaip pirmojoje, taip ir antrojoje linijoje, viskas yra apkasta ir išskleista. Trečioi linija ar ruožas yra dar už 4 mylių už antrosios linijos, taigi, 8 - 9 mylios už fronto, ir panašiai suorganizuota. Čia laikoma pagrindiniai taktiniai rezervai, daugiausia šarvuoti vienetai ir pagelbinės grupės.

Aišku, toks išdėstymas trimis atskiromis linijomis neturėtų būti suprastas nelanksčia prasme. Tai nereiškia, jog tarpai tarp linijų lieka tušti. Svarbūs punktai žvalgybai, palankios gamtinės slėptuvės atsargom bei pabūklų pozicijom turėtų būti ir ten išnaudoti. Tačiau, iš principo, sutelkimai vengtini norint apsisaugoti nuo priešo atominių ginklų veikimo.

4. Ginamojo mūšio eiga

Gynybinio mūšio yra sekantys ruožtai — tarpsniai: radaro sekimas ir orinis žvalgymas išaiškina priešo intencijas. Taktinė aviacija kartu su raketų batalionais trukdo priešo susisiekimo linijoms. Priešo puolantieji daliniai, perėję per eilę užtvarų iki puolamojo kovos lauko, patenka atominės ugnies ruožan. Ir jei jie vistiek pajėgūs pradėti puolimą, tai gynėjo trijų karinių linijų uždavinys yra sustabdyti jų veržimasi.

Tad, matome, jog iš vienos pusės, bendradarbiavimas tarp įprastinių ir atominių ginklų yra būtinai reikalingas; iš kitos pusės, visas gynybos mechanizmas yra pagrįstas atominės artilerijos, raketų batalionų ir aviacijos sutelktu veikimu. Tai yra branduolys, aplink kurį grupuojasi kitų ginklo rūšių vienetai, prie kurio jie privalo prisiderinti. Atominės artilerijos bei raketų batalionų veikimas pareina labiau nuo aviacijos, kaip nuo kariuomenės, nes be radaro sekimo ir aviacijos žvalgymo atominiai pabūklai yra akli, o be atominių bombonešių bei vadovaujamų raketų (guided missiles) atominės artilerijos veikimas negali išsiplėsti gilumon. Beveik visa kova prieš priešo atominę artileriją ir raketų ugniavietes yra vedama taktinės aviacijos. Taip pat ir savosios atominės artilerijos apsauga nuo priešo orinio puolimo priklauso nuo jos. Kovos eiga, iš esmės, remiasi atominės artilerijos, taktinės aviacijos ir raketų svaidytojų bendradarbiavimu. Ginamajame mūšy įprastinė kariuomenė yra skiriama saugoti aerodromus, atominės artilerijos

pozicijas ir raketų svaidytojų ugniavietes.

Kyla klausimas, ar nebūtų naudinga kai kuriose sąlygose suorganizuoti atskirą atominę komandą, kurios žinion patektų atominė artilerija, raketų dalys ir taktinė aviacija. Svarbus argumentas paremti tokią mintį yra faktas, jog atominių ginklų vartojimas reikalauja ypatingos technikos ir ypatingos taktikos. Atominių ginklų veikimo plotmė yra didesnė, kaip įprastinės kariuomenės. Kovos likimą, tiek ore, tiek žemėje, išspręs atominių ginklų varžybos. Jie taps mūšio svarbiausiu objektu, nes yra logiška, kad ta pusė, kuri suparaližuos priešo atominius ginklus, atvers kelią savo kariuomenės žygiui.

Bendrai kalbant, atominiame kare pagrindinių taktinių rezervų vaidmuo bus svarbesnis kaip praėjusio karo. Tačiau, atsiekti savo tikslą, jie turės būti pastatyti labai toli nuo fronto. Čia vėl dideli sutelkimai yra vengtini. Išsklaidyti vienetai galės susitelkti tik prieš pat veiksmus ir tik prie srities, kur jie veiks. Daleiskime, kad puolančio priešo užfrontė bus stipriai apšaudyta atominėm bombom, du tankų ir vienas pėstininkų batalionas, pastatyti trečioje gynybos linijoje, bus pakankamai stiprūs atmušti priešo pajėgas, prasiskverbusias pro mūsų pirmą liniją ir pasiekusias antrąją.

Eventualus galingesnių kaip 20 kilotonų atominių sviedinių vartojimas tik labiau paryškintų viršminėtą kovos pobūdį ir iššauktų didesnį išsiskleidimą. Iš esmės vaizdas nepasikeistų, jei mažų atominių raketų bei sviedinių masinis vartojimas būtų įvestas. Su "lengvesne" atomine artilerija, pvz. 203 mm ar 155 mm kalibro, galima lanksčiau pritaikyti ugnį taikinių pobūdžiui. Tas vestų tik prie logiškesnio ugnies išnaudojimo. Kitaip sakant, keturių 5 KT sviedinių veikimas labiau pažeistų priešą kaip, pavyzdžiui, viena 20 KT bomba.

5. Atominis puolimas

Į klausimą, kaip vykdyti atominį puolimą prieš oponentą, neturintį atominių ginklų, lengva atsakyti: viena ar kelios atominės bombos, arba atominiai sviediniai, paleisti į svarbius priešo pozicijos taškus, o, po to, šarvuočių ir pėstininkų vienetų prasilaužimas pro frontą. Aišku, problema pasidaro sudėtingesnė, kai abi pusės vartoja tos pačios rūšies ginklus.

Tiek atominėje ofenzyvoje, tiek atominėje gynyboje, puoliko taktika privalo remtis skirtingų metodų derinimu. Nuolatinė grėsmė susisiekimo linijoms, kurią sudaro įprastiniai ar atominiai bombonešiai, kartu su reikalu sutelkti užtektinai jėgų ir medžiagos kovos lauke rodo, kad ateity pasiruošimai puolimui bus sudėtingi užsimojimai. Greiti sutelkimai, staigūs puolimai iš didelės gilumos, kaip kad būta Blitzkriego laikotarpyje, šiuo atveju nebebus galimi, o dideli ir ilgi pasiruošimai sudarys riziką, kad priešas juos iš anksto pastebės. Ribotos judesio užfrontėje galimybės ir lėto bei palaipsniško telkimo reikalas atominiame kare apsunkina netikėtumo vykdymą.

IŠSKLEISTAS SUTELKIMAS

Atominiame kare, puolimas, kaip ir gynyba, reikalauja augšto laipsnio išsiskleidimo. Be išsiskleidimo, sutelkimas bei išsidėstymas gilumoje, irgi yra būtinos sąlygos — sąlygos, kurios viena kitai prieštarauja ir tarp kurių sunku rasti atatinkamą pusiausvyrą. Savaime aišku, norėdamas atsiekti savo tikslus, puolikas turi būti galingesnis atominiais ginklais už besiginantį. Kiek jis privalo viršyti priešą, sunku nustatyti be praktinės patirties; tačiau prisiminkim, kas buvo anksčiau sakyta apie taikinių pritotinimą atominėmis bombomis. Kaip ten bebūtų, atominių ginklų pirmumai mažiau pareina nuo pabūklų ar raketų svaidytojų ugniaviečių skaičiaus, kaip nuo turimų sviedinių ar raketų kiekio ir jų greito malūnsparniais, ar kitomis priemonėmis, tiekimo.

Kyla problema, kaip karių bei medžiagos masę patiekti iš užfrontės į frontą greitai ir nepastebėtai. Dėl to aviacinis pranašumas yra **sine qua non.** Bet ar to pakaktų veiksmingai valdyti orinį fronto ruožą ir neprileisti priešo aviacinio žvalgymo ir atominių bombonešių įsibrovimo? Vos tik keletas gynėjo žvalgybinių lėktuvų jau galėtų susekti puoliko intencijas, ir keli atominiai bombonešiai galėtų užgniaužti ruošiamus veiksmus. Todėl betkoks didelio masto judesys, kuris sukeltų oponento smalsumą, vengtinas. Moderni technika padidino ginklų galingumą ir jų veikimo nuotolį iki tokio laipsnio, kad ateity visos kariuomenės bus priverstos labiau išsiskleisti dar toli nuo kovos lauko, ir artėti į frontą "roplomis", kur įsikasdamos jos užtikrins savo saugumą.

Manyti, kad netolimoj ateity malūnsparniai visiškai pavaduos karinius sunkvežimius atrodo nerealistiška. Kiekviena divizija pareikalautų po 500 malūnsparnių, toks kiekis perdidelis, žiūrint iš ekonominio taško. Bet, be to, tokia milžiniška transporto skraida negalėtų veikti be pakankamo aprūpinimo ir užlaikymo tarnybų, kurias būtų sunku išskleisti, jei jos privalės racionaliai veikti. Taip pat, betkokio aerotransporto naudojimas priklauso meteorologinių sąlygų ir orinio pranašumo laipsnio.

Mikšės siūloma suorganizuoti keletos bazių eilės sistemą, 150 mylių gilumos, kad kiekviena tokia bazė glūdės tokioj aplinkumoj, kur bus lengva užsimaskuoti, kad nuotolis tarp bazių būtų toks, jog motorizuotos voros kursuotų iš vienos bazės į kitą per vieną naktį. Be abejo, judesio užfrontėje problema išsprendžiama, tik naudojant visus susisiekimo būdus. Tai reiškia: 1. kad autovežimių susisiekimas bus sumažintas iki minimumo, ir eismas bus išdalintas visais naudotinais keliais, 2. kad kariai ir medžiaga, išskleisti vienetais, naudos net šunkelius, arba žygiuos tiesiai per laukus, 3. kad abi minėtos judesio formos bus papildytos — kur galima — aerotransportu.

Užmaskuotos bazės bus pionierių paruošiamos ir pritaikomos iš anksto. Tačiau vistiek bus sunku pasislėpti nuo geros priešininko radaro sistemos. Tad, reikės ištirti visus būdus trugdyti priešo radarą, arba apgauti jį tariamo telkimo miražais.

Puolimo klausimas geriausiai išsprendžiamas "išskleisto sutelkimo" paradoksu. Išskleistas sutelkimas reiškia reikalingo sutelkimo suderinimą su būtinu išskleidimu. Užuot vienetus lygiai paskleidus plačiame plote, išskleistas sutelkimas būtų tam tikras atstumų laipsnis tarp taktinių vienetų, kurie galėtų kartu veikti, kaip didesnis junginys, bet būtų izoliuoti viens nuo kito tokiais tarpais, jog būtų pakankamai saugūs nuo atominių ginklų veikimo. Toks nusakymas reiškia, kad kai kurie vienetai, pvz. pulko rikiuotės daliniai, laikomi sutelkti, bet atstunuo kitų vienetų; tas atstumas būtų didesnis kaip atominio sviedinio sprogimo spindulys. Vienodo vienetų išskleidimo atveju priešas galėtų iš karto sužaloti keletą vienetų, tokiu būdu paveikdamas visą karinį pajėgumą. Išskleistame sutelkime, kad ir kelios rikiuotės dalys būtų išmuštos, bet kitos dar pajėgtų kovoti. Pastarasis metodas labiau apsaugoja vienetų kovingumą.

Nelengva yra pulti su trigubai didesne jėga ir kartu išsiskleisti priešo atominių ginklų veikimui sumažinti. Du planai (arba net jų kombinacija) šiuo atveju yra svarstytini:

(Pabaiga 57 psl.)

Redaguoja —
Š. P. Petrušaitis,
1561 Holmes Av.,
Racine, Wisc.

TĖVYNĖS MEILĖ

VLADAS IŠGANAITIS, LŠST Jaunimo Vadovas

"Mylėk, lietuvi, tą brangią žemę.."

Maironis

Lietuva — tėvų žemė. Ji tėvynė tiems, kurie išgirdo jos padangėje pirmą vyturio giesmę. Ji tėvynė ir tiems, kurie gimė ne Lietuvoje, bet iš savo motinų išmoko tarti pirmuosius žodžius lietuviškai. Be abejo, gimtasis kraštas pasidaro artimas ir mielas, tačiau tai neatpalaiduoja svetur gimusio lietuviškojo jaunimo nuo pareigos ir meilės jausmo savo tėvų žemei. Svetimose apystovose, ypač jaunimui, yra nelengva išsaugoti tėvynės meilės jausmą stiprų ir tyrą, nors jis toks išlaikytas turtina asmens būdą ir sielą. Būti patrijotu galima visur ir visada.

Ką reiškia mylėti tėvynę? Tai nėra taip lengva apibūdinti. Tačiau pirmoji sąlyga tai meilei pareikšti yra prisiminimas, kad visada ir visur esi lietuvis, kuris didžiuojasi savo kilme, savo tauta, jos istorija, jos kultūra, papročiais ir t.t. Tik toks lietuvis visada gali išlikti lietuviu. Gal šito ir nebereikėtų šauliams priminti, nes į jų eiles stoja lietuviai, apsisprendę dirbti Lietuvos ir savo tautos gerovei. Darbas, kurį šauliai dirba yra komplikuotas, nes tenka susidurti su nematomu priešu ir kovoti su juo ne ugniniais, bet tautiniais ir kultūriniais ginklais. Todėl toji kova turi būti vedama tvirtų asmenų, kurie yra giliai persiėmę tėvynės meilės jausmu. Giliai tikiu, kad šauliai atstovauja pastaruosius. Pareigos vykdymas, patrijotiškumas ir vienybės idėjos skleidimas lietuvių tarpe yra pirmasis dabartinis šaulių uždavinys, skatinąs puoselėti tėvynės meilę. Kilmė, kalba ir papročiai visus mus riša ir, kol mes jų laikysimės, lietuviškumas mumyse ir mūsų šeimose bus gyvas.

"Mylėk, lietuvi, tą brangią žemę..." žodžiai tegul būna visuomet gyvi kiekvieno šaulio-ės širdyje.

Apdovanojimai

Toronto PŪTVIO š. kp. šauliai Budrevičius Juozas ir Savickas Balys, bei Dehli, Ont. š. būrio š. Rugienis Gediminas apdovanoti "Geram šauliui" ženklu.

IŠ PADALINIŲ VEIKLOS

Dehli, Ont., šaulių būrys buvo įsteigtas 1961 m. liepos mėn. 16 d. Būrio steigėjas yra š. Stepas Jakubickas, buvęs Lietuvoje ilgametis Lenkminų būrio vadas, kuris ir čia nuo pat būrio įsteigimo dienos jam vadovauja.

Dabartinę būrio valdybą sudaro šauliai: Stepas Jakubickas — pirm., ir šaudymo vadovas, Alfonsas Rudokas — sekr. ir Petras Ąžuolas — ižd. Kontrolės komisijon įeina šauliai: Petras Augaitis, Domas Žiogas ir Bronius Dirsė.

Būrys dalyvauja šaudymų pratimuose ir rungtynėse, rengia Lietuvos kariuomenės šventės minėjimus, kultūrinius vakarus, gegužines ir kitus parengimus. Be to, būrys aktyviai talkininkauja KLB apylinkei, dalyvaudamas jos ruošiamuose tautinių švenčių minėjimuose bei remdamas jos veiklą. 1963 m. bėgyje paaukojo 25 dol. Vl. Pūtvio monografijai ir 59 dol. LŠST 10-čio leidiniui.

Būrys sparčiai auga nariais ir todėl tikimasi, kad dar šiais metais įgaus kuopos teises.

S. J.

I-jo LK Stasio BUTKAUS Detroito šaulių kuopa 1963 m. gruodžio mėn. 15 d. Lietuvių Namuose suruošė penkerių metų veiklos minėjimą, kurio metu buvo pašventinta kuopos vėliava. Ją kuopai padovanojo š. teis. M. Šnapštys, o šv. Antano bažnyčioje pašventino kun. Vikt. Kriščiūnevičius. Vėliau įvyko iškilmingas posėdis, į kurio garbės prezidiumą pakviesti: LŠST Garbės narys ir CV atstovas prof. J. Šimoliūnas, gen. J. Černius, Garbės šaulys F. Motūzas, kun. V. Stanevičius, kun. V. Kriščiūnevičius, LB Detroito ap-kės pirm. Vl. Pauža, Dloco vald. pirm. R. Valatka, Vilniaus Krašto Lietuvių s-gos CV pirm. K. Vaikutis ir Prūsų lietuvių atstovas maj. Šimkus. Posėdis pradėtas JAV himnu, kurį sugiedojo Bronė Beržanskienė. Toliau kalbėjo š. teis. M. Šnapštys, vėliavos mecenatas, išvardindamas svarbiausius kuopos atliktus darbus. Po to, vėliavą įteikė CV atstovui prof. J. Šimoliūnui, kuris, po trumpos kalbos, vėliavą nuolatiniam globojimui perdavė kuopos pirm. š. J. Petrulio-

Delhi šaulių būrio nariai išsirikiavę eiti į pamaldas Lietuvos kariuomenės minėjimo proga 1963 m. lapkričio mėn. 23 d. Prie vėliavos š. G. Rugienis. Pirmas iš dešinės būrio pirm. š. Stepas Jakubickas.

niui. Vėliavos šventinimo aktą perskaitė š. St. Malinauskas ir davė jį pasirašyti kūmams (nepavyko sužinoti pavardžių. Red.) ir garbės prezidiumui.

Iškilmingojo posėdžio pabaigoje už nuopelnus Lietuvai ir LŠST žemiau išvardinti asmenys buvo apdovanoti LŠST ŠŽ ordinu ar ŠŽ medaliu: pirmuoju šauliai: Albertas Mateika, Feliksas Motūzas, Jonas Petrulionis ir Marijonas Šnapštys, o antruoju šauliai: Jonas Balnionis, Juozas Mačiulaitis, Antanas Mikalkėnas, Povilas Valentinas ir Marija Zubrickienė. Pasižymėjimo ženklus prisegė buv. Lietuvos min. pirmininkas brig. gen. Jonas Černius, š. prof. Jonui Šimoliūnui asistuojant.

Minėjimo programoje dalyvavo solistė Bronė Beržanskienė ir rašytojas Anatolijus Kairys. Eilėraštį padeklamavo Asta Banionytė.

Minėjimo proga buvo suruošta lietuviškos spaudos ir įvairių kitokių lietuviškų dalykų paroda, kuriai labai daug eksponatų atvežė iš Čikagos Br. Kviklys. Parodoje buvo išstatyta nepriklausomos Lietuvos periodiniai leidiniai, atgimimo ir pogrindžio spauda, šimtai monetų ir banknotų, skautų medaliai, JAV lietuvių pasižymėjimo ženklai, lietuviškų pašto ženklų kolekcijos, nuotraukos iš Sibiro, medžiaga apie pirmąją ir dabartinę bolševikų okupaciją ir t.t. Taip pat buvo išstatytas Vytauto Didžiojo Karo Muzėjaus Kaune medinis modelis 1:200 mastelio dydžio, padarytas Jurgio Baublio. Paroda užėmė visą Lietuvių Namų sporto salę.

Po iškilmingojo posėdžio ir parodos atidarymo įvyko vaišės, kurių metu buvo pasakyta eilė kalbų ir perskaityti raštu gauti sveikinimai. Šaulių penkmečio šventė Detroite gražiai pavyko, palikdama gražų ir gilų įspūdį jos dalyviams. Jai vadovavo kuopos pirm. š. J. Petrulionis, talkinamas kitų kuopos narių, o ypač šventės pravedime, š. V. Tamošiūno.

* * *

DLK Kęstučio šaulių kuopos metinis susirinkimas įvyko 1964 m. sausio mėn. 12 d. Paukštelių rezidencijoje, Racine, Wisc. Susirinkimo pirmininku buvo išrinktas š. Vl. Skirmuntas, o sekretorium š. V. Bagdonas.

Iš veiklos pranešimų paaiškėjo, kad buvo suruoštos Joninės ir kariuomenės šventės minėjimas. Dalis kuopos narių lavinosi sportiniame šaudyme. Aukoms ir šalpai išleista 60 dol. Pinigais ir turtu išde turima virš 1, 200 dol.

LŠST CV pirmininkas š. J. Giedrikas ir jo sekretorius š. P. Petrušaitis supažindino dalyvius su svarbesniais planais ir darbais, liečiančiais S-gos veiklą.

Nutarta įstoti į Lietuvių Fondą su 100 dol. įnašu. Kad reikėtų imti mažiau pinigų iš kuopos kasos, šauliai G. Alekna ir J. Giedrikas paaukojo po 5 dol. Kiti mažiau — viso 13 50 dol. Taip pat paskirta 100 dol. auka paremti LŠST dešimtmečio leidinį.

Į kuopos valdybą išrinkti šauliai: V. Kažemėkaitis — pirm., Z. Lukauskas — vicepirm., M. Tamulėnas — sekr. Vl. Vilcinas — ižd. ir St. Petrušaitienė — reikalų vedėja. Į revizijos komisiją išrinkti šauliai: G. Alekna, Ant. Mikus ir J. Petkūnas. Garbės teismo nariais parinkti tie patys šauliai: prof. J. Šimoliūnas, P. Kleinotas ir Leona Juškienė.

Susirinkimas buvo sklandus ir darbštus. Tenka pranešti malonią staigmeną kitoms organizacijoms, kad šiame šaulių susirinkime nei vienas pasiūlytas kandidatas į kuopos valdybą savo kandidatūros neatsiėmė.

Susirinkimas baigtas tautos Himnu. Po susirinkimo buvo šeimyniškas pobūvis, kurio metu pasidalyta įspūdžiais. **P. P.**

Redaguoja K. KODATIENĖ, Nida Resort, Linden, Mich., ir
E. PETRAUSKAITĖ, 6602 So Fairfield, Chicago 29, Ill.

PRIESAIKA

Niekas nesakė griausmingų kalbų, nežadėjo aukso kalnų ir nespausdino ryškių plakatų. Tik kažkas pakėlė geltoną — žalią — raudoną trispalvę.

Į vieną tamprią grandinę nesvyruojančios meilės varžtais sujungti ten buvo visi, kurių širdyse buvo įrašyta: "Nepriklausoma Tėvynė".

Siautėjo audros, griaudė perkūnai ir blykčiojo žaibai. Pasiryžėlių gretos dar labiau susispaudė ir nužingsniavo į šventovę, pastatė vėliavą prieš šventąjį altorių ir išsiliejo galinga malda. Tada kunigas augštai pakėlė kryžių — nulinko susirinkusiųjų galvos ir iš visų lūpų galingai išsiveržė:

"Pasižadu šventai tarnauti savo Tėvynei Lietuvai, dėl jos aukotis, jai dirbti, o jei ji pareikalaus, jai ir savo gyvybę atiduoti".

Paspaudė vienas kitam rankas, vėl tyliai išsiskirstė į savo dienas. Priešais nuolatos švietė geltona — žalia — raudona, o iš praeities ateitin galingai veržėsi baltoji vytis.

Em. P.

(Red. Susimąstymui Vasario 16 proga)

GERA ŠAULĖ

Būdinga lietuvė yra ramaus, gero būdo, giliai religinga, dora ir garbinga moteris. Ji yra darbšti ir tvarkinga savo namuose, teisinga, taktiška ir, reikalui esant, nuolaidi savo šeimoje. Vaišinga ir mylinti svečius, duosni pagelbos reikalingiems, nuoširdi, kukli, mandagi, atsidavusi savo šeimai, savo žmonėms ir krašto gerovei.

Nelaimei ištikus motina šoks į ugnį savo vaiko gelbėti, krašto laisvei gresiant ta pati motina palaimins ir paskutinį sūnų jo gynybai atiduos.

Gera šaulė, visų pirma, turi būti gera moteris ar mergaitė ir be to susipratusi gera lietuvė, besąlyginiai mylinti savo kraštą ir visus lietuvius. Gerai šaulei joks darbas, jokia pareiga dėl savo krašto ar žmonių gerovės nebus persunki.

Moters gerumas ir meilė ne tik savo šeimoje, saviesiems, bet ir savo kraštui, visiems, su kuriais ji susitinka, bendrauja, jos nuoširdus pasiaukojimas lietuviškam darbui, kartu ir ją pačią taurina, daro laimingesnę ir visą jos gyvenimą prasmingesnį.

Tikra, pavyzdinga šaulė daugiausia reikalauja iš savęs pačios, kad ji kuo naudingesnė galėtų būti savo šeimoje, organizacijoje, visuomenėje.

Santykyje su savo šeimos nariais, sesėmis, broliais šauliais ir visai kitais, mes būsime tiek sėkmingos, kiek būsime taktiškos ir mokėsime gražiai sugyventi, kartu bendrą darbą dirbti.

Kartais ir didelių gabumų žmogus, negali didelių darbų nuveikti vien dėl savo šiurkštaus būdo, nemokėjimo kito nuomonės gerbti, nesiskaitymo su kitais bendradarbiais.

Mandagumas nieko nekainuoja, bet daug perka. Nekalti, paprasčiausi mandagumo formos žodžiai: "prašau, atsiprašau, ačiū" kartais labai daug laimi. Kiekvienas džiaugiasi mandagiu, taktišku ir nuoširdžiu bendradarbiu. Malonu ateiti į svečius, kai namų šeimininkė linksmai,

džiaugsmingai pasitinka, kai sutiktas draugas gražiai užkalbina ir net labai skubėdamas vienu kitu žodžiu persimeta.

Lietuviška patarlė sako "draugą pažinsi nelaimėje". Pataikūnai visada tūpčioja apie laiminguosius, turtinguosius, visų garbinamus. Gera šaulė ties ranką ir atvers širdį tada, kai jos pagelba bus labiausiai reikalinga, kai ligonis, ar nelaimingas asmuo, bus kitų užmirštas.

Šaulės gerumas, meilė, atvira širdis kitiems, tai gražiausia jos būdo puošmena. Ir juo daugiau turėsime gerųjų lietuvės moters savybių, tuo lengviau bus dirbti ir daugiau galėsime prisidėti prie šauliškos ir lietuviškos veiklos.

Kiek daug nesutarimų ir tuščių ambicijų mūsų visuomeniniam gyvenime. O atrodo, kai tokie svarbūs tikslai prieš akis, koks menkas atskiro žmogaus gyvenimas ir kaip lengva nusileisti dėl bendro tautos gero.

Lietuvoje šaulės mokėsi sanitarijos, priešcheminės apsaugos, virimo lauko virtuvėse, kad, reikalui esant, būtų naudingos ir savo darbais broliams šauliams, bei k. pagalbos reikalingiems, padėti galėtų. Lankydavo sužeistus karius, puošdavo apleistus jų kapus. *Kur buvo reikalinga švelni ranka, jautri moters širdis, ten moterų šaulių darbas linko.*

O, ir čia, neužmatomi darbo dirvonai. Gaila, kad dauguma buvusių gerų šaulių Lietuvoje, čia visai į veiklą neįsijungė. Tat tos, kurios pirmos supratote svarbius moterų šaulių uždavinius tremtyje, su didžiausia kantrybe ir toliau nuoširdžiausiai dirbkite, kad kuo daugiau moterų ir mergaičių patrauktume į tą prasmingą šauliškę, lietuvišką darbą.

K. Kodatienė

AUKOS LŠST DEŠIMTMEČIO LEIDINIUI

Dehli, Ont. Šaulių Būrys	$59.00
Jonas Švarplaitis, Windale	5.00
Stp. Jakubickas	5.00
Domas Žiogas	5.00
Gediminas Rugienis	5.00
P. Augaitis	5.00
M. Tunyla	5.00
Kiti aukojo po mažiau. Per š. K. Kodatienę gauta	5.00

AUKA VL. PŪTVIO MONOGRAFIJAI

Dehli, Ont. Šaulių Būrys	$25.00

LIETUVIŲ MOTERŲ TAUTINIAI DRABUŽIAI

Kiekviena tauta renka, saugoja ir brangina visa tai, kas yra būdinga jos dvasinei kultūrai. Lietuvių moterų tautiniai drabužiai yra ypatingai gražūs ir iškilmingi.

Senovėje lietuvės moterys dėvėdavo juos sekmadieniais eidamos į bažnyčią, vestuvėse, o taip pat kitomis ypatingomis progomis.

Su tautiniais drabužiais susiduria mūsų dailininkai piešdami istorinius ir kitus paveikslus, iliustruodami lietuviškas knygas, mūsų rašytojai, rašydami veikalus, mokytojai ir organizacijų vadovai, mokydami jaunimą, teatralai, vaidindami ir režisuodami, choristai dainuodami, šokėjai šokdami tautinius šokius, pagaliau visos mergaitės ir moterys, norėdamos geriau reprezentuoti savo kraštą, o taip pat kiekvienas lietuvis net ir svetimšalis jais gėrėdamasis. Tautiniai rūbai savo nepaprastu puošnumu, spalvuotumu, raštų įvairumu patraukia kiekvieno akį. Sulig Lietuvoje gyventos apylinkės jie yra skirtingi ne tik spalvuotumu, raštų įvairumu, bet ir pasiuvimu, galvos papuošalu ir t.t. Žemės Ūkio Rūmai Lietuvoje buvo išleidę A. Tamošaičio "Sodžiaus Meną", kur buvo galima rasti tų drabužių aprašymą ir piešinius.

Nedaug turime specialistų šią sritį studijavusių, ypač jų trūksta mums dabar, trūksta ir tos rūšies literatūros.

Kai kuriose jaunimo organizacijose mergaitės supažindinamos su tautinių rūbų pobūdžiu ir jų pasiuvimu, siuvant tautines lėles, ypač skautės jų daug prisiuva Kaziuko Mūgių proga. Kiekviena lietuvaitė turėtų šią sritį pastudijuoti, pasisiūti sau ne tik tautinę lėlę, bet, svarbiausia, sau pačiai tautinius rūbus įsigyti.

Šaulės moterys, ypač vyresniosios, geriau šią sritį pažįstančios, galėtų ateiti jaunimui pagelbon. Tautiniai drabužiai Lietuvoje buvo moterų šaulių iškilmingoji uniforma. Šaulės privalėtų ir dabar juos kiekviena svarbesne proga dėvėti, o taip pat jų dėvėjimo reikšmę populiarinti jaunimo tarpe. Būtų naudinga suruošti parodėles labiau iškeliant tautinio drabužio grožį, jo dėvėjimo svarbumą, kaip nepakeičiamą rūbą lietuviškai reprezentacijai. Gražu, kai mūsų tautinių šokių šokėjai, mūsų choristai, kartais solistai ir net pamergės vestuvėse pasipuošia tautiniais drabužiais. *Gyvenant svetur reiktų visas galimas progas išnaudoti ir kuo dažniau juos dėvėti, nes ir moderniausia, gražiausia suknelė nepakeis tautinio drabužio, kuris pats už save, už mūsų tautą kalba.*

K. K.

Trečiojo Reicho iškilimas ir jo žlugimas

"BARBAROSA" — ŽYGIS Į RUSIJĄ

1. Nacių — rusų "draugystė"

Kai 1940 m. Hitleris buvo pilnai pririštas vakaruose, kitas grobikas, Stalinas, gavo senai lauktą progą užgrobti Baltijos valstybes, ir įsismaginus, siekti net Balkanų. Tačiau tarp šių abiejų diktatorių tik paviršiuje santykiai atrodė draugiški.

Stalino pavestas Molotovas nepraleido nei vienos progos užgirti nacių grobimų. Užgrobus naciams Norvegiją ir Daniją, Molotovas skuba pareikšti vokiečių atstovui Maskvoje Schulenbergeui, "kad sovietai supranta ir pritaria vokiečių veiksmams, ir linki jiems sekmės savo krašto 'gynyboje'". Po mėnesio, naciams užpuolus neutralią Belgiją ir Olandiją, Molotovas vėl išreiškia savo pasitenkinimą ir pasitikėjimą greita pergale. Gi birželio 17 d., kapituliavus Prancūzijai, Molotovas, pavestas Stalino, iššaukęs komisariatan Schulenbergą, išreiškia "sovietų vyriausybės karščiausius sveikinimus puikios Wehrmachto pergalės proga".

Ta pačia proga komisaras turėjo ir daugiau ką pasakyti —kas vokiečiams ne taip malonu buvo. Molotovas painformavo vokiečių ambasadorių, kad sovietai ėmėsi akcijos prieš Lietuvą, Latviją ir Estiją tikslu "padaryti galą anglų - prancūzų intrygoms Pabaltijo kraštuose". Anglija su Prancūzija bandė įkišti kylį ir sukurstyti sovietus su vokiečiais dėl šių kraštų. Sovietai tam padarė galą, užimdami ir pasių dami "specialius emisarus" Pabaltijo kraštus tvarkyti. Tikrumoje tai buvo Stalino geriausi budeliai: Dekanozovas — Lietuvai, Višinskis — Latvijai, Ždanovas — Estijai. Tie trys budeliai iš paskutinių stengėsi pa kirtus uždavinius šiuose kraštuose įvykdyti pagal savo viešpaties įsakymus.

Birželio 14 d., vokiečiams vakaruose įžygiuojant į Paryžių, sovietai paduntė ultimatumą Lietuvai, terminuotą devyniomis valandomis. Jie pareikalavo valdžios pašalinimo, areštuoti nurodytus, Maskvai nepatikusius, valdžios atstovus ir įleisti, pagal Maskvos norus. Raud. armijos kontingentus. Nors Lietuvos vyriausybė, išprievartauta, ultimatumą priėmė, iš Maskvos buvo atsakyta, kad ultimatumo priėmimas sovietų jau nepatenkina. Sekančią dieną — birželio mėn. 15, rytą įsiveržę daugelyje vietų pro sieną, Sovietų daliniai užplūdo visą kraštą. Sekančiomis dienomis panašūs ultimatumai buvo įteikti Latvijai ir Estijai ir jos tuoj buvo užgrobtos įsiveržusios Raud. armijos.

Pasirodė, kad diktatorius Stalinas gali būti tiek pat žiaurus ir brutalus grobikas, kaip ir Hitleris, jei ne didesnis ir dar ciniškesnis. Spauda ten tuoj buvo užslopinta, žymesni veikėjai suimti, visos organizacijos uždarytos, išskyrus vieną — komunistų partiją. Teroru nuslopinus žmones, liepos 14 d. rusų buvo inscenizuoti "laisvi, demokratiniai" rinkimai.

Kai "išrinkti atstovai" jėga ir grasymais susirinko, jie turėjo "balsuoti" už savo tėvynės įjungimą į Sovietų Sąjungą. Žinoma, Vyr. Sovietas "išklausė" ir "priėmė" juos į plačiąją Sovietų Sąjungą. Tokia Stalino "malonė" buvo suteikta Lietuvai rugpjūčio mėn. 3 d., Latvijai rugpj. 5 d., ir Estijai rugpj. 6 dienomis. Šitą tragikomediją rusai suvaidino iki galo, pasaulio akims apdumti.

Hitleris, tuo metu, organizuodamas invaziją į Angliją, jautėsi sovietų grobimų užgautas ir pažemintas, tačiau nieko negalėjo padaryti. Lietuvos, Latvijos ir Estijos atstovų protesto notos prieš sovietų nuogą agre-

---

(Atkelta iš 52 psl.)

1. Organizuoti puolančios jėgos išdėstymą giliomis ir siauromis voromis, neplatesnėmis kaip 1 ligi 1,5 mylios, su didesniais už atominės bombos sprogimo spindulio tarpais tarp atskirų vorų. 2. Padalinti puolimą trimis (ar daugiau) linijinėmis bangomis. Kiekviena banga, vienos mylios gilumos, 4 mylių atstume nuo sekančios.

PUOLIMO VADOVAVIMAS

Puolimas pradedamas varžybomis dėl orinio pranašumo. Užtikrinti judesio laisvę už savo fronto, priešo aviaciją reikia nustelbti dar jos bazėse. Antra vertus, visos užfrontės orinę erdvę reikia nuolatos ginti naikintuvų patruliais. Taktinių atominių ginklų vartojimas gali žymiai paveikti kovą dėl orinio pranašumo. Atrodo, kad ateity bus lengviau sunaikinti priešo aviacijos didesnę dalį žemėje su atominėmis bombomis. Aerodromai negali būti pakankamai gerai užmaskuoti, todėl ir viena atominė bomba galėtų sunaikinti ten ne tik daugumą lėktuvų, bet ir rimtai sugadinti technikos įmones, reikalingas remonto tarnybai. Išvengti tokio pavojaus aviacijos išsiskleidimas pasidaro gyvas reikalas atominiame kare. Vietoj didelių oro bazių, kyla reikalas turėti daugelį mažų skraidyklų.

Orinis žvalgymas kartu su radaro, garso sekimu ir ženklų stebėjimu atydžiai susikoncentruoja ant priešo atominės artilerijos pozicijų ir raketų ugniaviečių. Dėl paruošiamosios ugnies, pora sprendimų yra įmanomi: keletos atominių sviedinių salvė ant priešo antros ir trečios gynybinės linijos dezorganizuoja pirmos linijos artimą užfrontę, svarbiausiais taikiniais virsta atominės artilerijos pozicijos. Įprastinių pabūklų sutelkta ugnis neutralizuoja pirmą liniją, kurios negali bombarduoti atominiai ginklai. Puolimo metu įprastinė artilerija visur remia priešakinių skaidinių veiksmus, o atominė artilerija lieka nukreipta į gynėjo artimą užfrontę ir atominių pabūklų pozicijas.

Šitokioj žiaurioj kovoj aviacija suvaidins svarbesnį vaidmenį kaip praeity. Be abejo, varžybos bazuosis aplink atominius ginklus, nes, iš vienos pusės, jų neutralizavimas užtikrins puolikui judesio laisvę, jų sunaikinimas taipgi yra būtinas gynėjo pergalei. Abiem pusėm visuomet bus lengviau sutelkti atominius ginklus kovos lauke negu puolikui manevruoti, arba gynėjui iššaukti rezervą. Be didelio masto judėjimo negali įvykti jokie manevrai, todėl bus sunku, klasikine prasme, nulemti mūšį.

Tokiose aplinkybėse reikalą nulems orinis pajėgumas. Atominiai mūšiai išprovokuos milžiniškas oro kautynes, kurių galutinis tikslas bus sunaikinti oponento atominius ginklus. Įprastinė kariuomenė, nors ir reikalinga, tačiau suvaidins palyginti antraeilį vaidmenį. Modernių ginklų įtakoje, ugnis vėl gali atsiekti lemiantį svorį, paraližuodama judesį. Tačiau, pozicinis karas reikalo neišspręs.

Kovos svoris bus nukreiptas, strateginio orinio karo pobūdžiu, į priešo krašto svarbius centrus. Naikinant priešo resursus ir moralę užfrontėje, tikslas bus netiesioginiai palaužti oponento ryžtą karo lauke. Ir, jeigu kova nebus išspręsta greitomis operacijomis, frontas taps tik būtina užtvara apsaugoti strateginės aviacijos bazes ir karo pramonę nuo didelio priešo infiltravimo.

Dabar, atominio karo baisybių akivaizdoje, valstybinis išlikimas priklausys nuo tautos nervų tvirtumo.

siją vokiečių vyriausybei, Ribentrop į akymu, buvo grąžintos atgal. Dar daugiau nužeminant vokiečius, Molotovas įsakė, iki rugpjūčio 11 d. likviduoti vokiečių atstovybes Kaune, Rygoje ir Taline ir dar tą pačią naktį uždaryti Baltijos valstybių konsulatus Vokietijoje.

Šis Baltijos valstybių kąsnis Stalino apetito nepatenkino, gal tik jį sužadino. Staigus anglų - prancūzų armijų žlugimas vakaruose Staliną pakurstė, kol laikas leidžia, griebti kiek tik aprėpia. Molotovas prancūzų kapituliavimo dieną vokiečiams pareiškia, kad jis užims visą Besarabiją ir pavartos jėgą, jei Rumunija bandys priešintis, o vokiečiai turį paremti šį sovietų veiksmą. Su skaudama širdimi Hitleris buvo priverstas nurašyti Besarabiją sovietams, tačiau niekaip nenusileido dėl Bukovinos, kur buvo turtingi naftos laukai, nes visas Wehrmachtas priklausė jų.

Dėl rusų veržimosi Rumunijon kilo sąmyšis OKW Berlyne. Vokiečių armijos priklausė Rumunijos naftos žaliavų ir maisto išteklių. Berlynas atsikvėpė, kai rumunai, prispausti, atidavė rusams Besarabiją, o turtingi naftos laukai ir maisto rezervai liko neliesti.

Stalinas, nors ir skubėjo grobti, kol gali, bet sykiu ir bijojo sueiti į aštrų konfliktą su vokiečiais. Stalino nuolaidos ir pasitarnavimas vokiečiams, rodos, neturėjo ribų. Kai Čerčilis bandė įspėti Staliną apie ruošiamą vokiečių ataką prieš Rusiją, Stalinas net neatsakęs. Priimant naują anglų pasiuntinį, Stalinas buvęs šaltas ir formalus. Į anglų įspėjimus dėl vokiečių puolimo, jis šaltai atsakė, jog nemato jokio pavojaus, kad Europa bus nacių praryta, nejaučia nei kad būtų pavojus, ne tik Rusijai, bet ir kuriam kraštui nuo vokiečių. Jis seka vokiečių politiką ir asmeniškai pažįsta keliolika jų vadų ir nemato jokių jų norų grobti kitus kraštus. Tai buvo Stalino visiška ignoracija ir nesusigaudymas.

Iš tikro, Hitleris, kaip nacių dokumentai rodo, savo mintyse seniai rutuliojo žygį į rytus — sunaikinti Rusiją. "Mein Kampf" daugelyje vietų jis cituoja, kad pradės žygį ten, kur prieš 600 metų protėviai — kryžiokai nutraukė. Savo paklusniems generolams teigė, kad pradėsime žygį Rusijon, kaip tik turėsime laisvas rankas vakaruose. Ir todėl natūralu, kad vos išstūmus alijantus už kanalo, Hitlerio mintys vėl grįžta prie Rusijos. Stalino skubus užgrobimas trijų Baltijos valstybių pačioje Hitlerio pašonėje ir siekimas užgrobti Rumuniją, vertė Hitlerį skubiau apsispręsti.

2. Slapti pasirengimai karui

Nacių archyvai rodo, kad sprendimas Ru iją pulti fiūrerio buvo jau seniau padarytas. Puolimas turėjo pra idėti 1941 m. pavasarį — data perkelta iš 1940 m. rudenio, dėl nenumatytų sunkumų permesti ištisas armijas iš vakarų į rytus ir dėl nepalankaus oro.

Hitleris įsako Brauchitschui skubiai pasiruošti puolimui. Brauchitschas manė, kad Rusijai sumušti užteks 80-100 div. (prieš 75 kovingas rusų div.). Visas karas, buvo planuojama, užtruksiąs 6-8 savaites, būsiąs tikras "žaibo karas" (Blitzkrieg). Visos žinios rodė, kad rusai yra neramūs dėl vokiečių laimėjimų, bet nėras pilnai pasirengę karui ir jo greitai nesitiki. Hitleris pabrėžė, kad "tikslas yra sutriuškinti sovietų jėgą, nes vien tik užimti teritorijas būtų permaža". Planas numatė parblokšti sovietus keliais stipriais smūgiais. Planuota dvi smūgio kryptys — į pietus per Kijevą iki Dniepro upės, ir antra — per Baltijos valstybes šiaurėn — į Maskvą. Ten dvi milžiniškos armijų žnyplės susijungs galutinam smūgiui. Hitlerį nauja grobio viltis tiesiog masino.

Jis, tikėjosi, prijungs Ukrainą, Gudiją ir Baltijos valstybes tiesiog prie Didžiojo Reicho. Reicho sienas išplės iki Baltųjų jūrų, net iki Suomijos. Pagal gen. Halderio, vokišku krucpštumu parengtą planą, Hitleris įsako permesti 10 pėst. divizijų, 2 šarvuočių div. į vakarų Lenkiją; tikslas — saugoti rumunų naftos laukus nuo sovietų. Kad atlikus šį masinį sutelkimą prie išeities ribos, visas permetimas daromas palaipsniui, tikslu išvengti sovietų kylančio įtarimo.

Nors ir stebėdamas armijų telkimą ir nujausdamas Hitlerio norus, vistiek, Stalinas aklai pasitikėjo savo fašistu draugu — Hitleriu. Absurdiška ir neįtikėtina, bet notos, tuo laiku ėję tarp Berlyno ir Maskvos, rodo, kaip vokiečiai stengėsi iki galo apgaudinėti sovietus. Sovietų vadai atrodė nesusigaudą padėtyje ir nedarė jokių išvadų iš faktų. Sovietai nors ir protestavo dėl vokiečių žvalgybos žygių sovietų teritorijoje, bet viešai demonstravo draugystę. Stalinas, Maskvos stotyje, apkabino vok. atstovą Schulenbergą ir petį plodamas tvirtino: "Mes esame ir būsime draugai, per šaltą ir karštą, ir jūs turite likti taip ištikimi". Ir, iš tiesų, sovietai stengėsi iš paskutiniųjų pristatyti ir aprūpinti Vokietiją, kuri buvo užblokuota, gyvybinėmis karo žaliavomis: nafta, mangano rūda, metalais, guma ir javais. Tranzitas per Sibirą ėjo ekspresu. Didžiulius kiekius žaliavų rusai punktualiai pristatė naciams. Vokiečiai, gi, spaudė sovietus, reikalaudami, kas kartą vis daugiau virš to, ką net numatė sutartis. Karo terminui artėjant, vokiečiai visai sulėtino rusams mašinų pristatymą, tol, kol rusai perdaug nesiskundė. Vok. atstovas praneša Berlynan, kad jam kyla didelių nemalonumų dėl gandų Maskvoje apie greitą sovietų — vokiečių konfliktą, ypač kai vok. firmos nutraukė kontraktus su sovietais. Sovietai nuėjo net iki to, kad įsakė daliniams nešaudyti į vok. žvalgybos lėktuvus, nors viename, nukritusiame prie Rowno, rado filmas ir planus. Stalinas, pataikaudamas naciams, išvarė Belgijos, Graikijos, Norvegijos atstovus ir uždarė jų konsulatus. Stalinas kaltino kietagalvį Molotovą dėl jo bukos politikos ir dėl santykių pablogėjimo.

Anglų atstovas, pagaliau, įspėjo Staliną, kad birželio 22 d. prasidėsiąs Rusijos puolimas. Vokiečiai buvo labai nustebinti anglų atstovo tokiu tikslumu. Tačiau Molotovas dar kartą pareiškė, kad "tai yra absurdas, kvailas propagandos manevras tikslu suardyti santykius tarp sovietų ir Vokietijos". Kai Maskvos radijas skelbė, kad "visi gandai dėl įvyksiančio vokiečių — rusų konflikto yra be pagrindo ir visiškas absurdas", Hitleris tuo pačiu metu sušaukė visų Wehrmachto vyr. vadų konferenciją, kur nustatė perkėlimus ir telkimą visų armijų ir ginklo rūšių planą, kuris turėjo būti baigtas gegužės 22 d. Birželio 14 d. Hitleris numatė paskutinį vadų posėdį prieš žygį. Pasitarimai su suomių, rumunų ir vengrų štabais irgi buvo atlikti — suomiai norėjo atsiimti tą, kas žiemos kare buvo rusų užgrobta.

Prieš vokiečių štabą gulėjo milžiniškas uždavinys — puolimas 1500 mylių frontu, siekiančiu nuo Petsamo iki Juodųjų Jūrų. Naktį prieš konferenciją Brauchitschas grįžo apžiūrėjęs pasirengimus: "Ginklai ir žmonės yra puikiam stovyje ir pilnai pasiruošę" — pareiškė jis.

Birželio 21 d., malonų vasaros pavakarį, vos devynias valandas prieš vokiečių ataką, Molotovas, išsikvietęs vok. ambasadorių į komisariatą, teiravosi dėl žymių, kad vokiečių vyriausybė yra nepatenkinta sovietais. Gandai sklindą net apie galimą karą. Sovietų valdžia negalinti suprasti vokiečių nepasitenkinimo priežasčių. Jis būtų dėkingas, kad gautų informacijų. Vok. atstovas atsakęs, kad dabar šiuo klausimu negalįs nieko pasakyti.

MIEGO PILIULĖS

Blogai, kai žmogus naktį negali užmigti. Dar blogiau, jei be miego tenka kankintis kelias naktis iš eilės. Jei neužtektinai pamiegi — atsikeli pavargęs, neganėtinai darbingas. Tuo atveju gelbsti miego piliulės. Dar blogiau, jei tos miego piliulės tampa įprastinėmis, ir žmogus tuomet pasidaro savotiškas ligonis, įpročio vergas.

Senas emigrantas Petras klausinėja Joną dypuką.

Petras. Sakyk, kokį gi ryšį gali turėti miego piliulės su Lietuvos laisvinimo klausimu?

Jonas. Matai, tai tik iš pirmo žvilgsnio tau atrodo tie dalykai be sąryšio. Juk, gi, jei pavargęs žmogus reikalingas poilsio ir miego, tai tas pat lygiai yra ir nuo įvairių rūpesnių. Sakysim, tu galvoji apie savo tėviškę, tu ją nori pamatyti. Svarstai galimybes atgauti Lietuvai laisvę. Tai labai gerai supranta tie, nuo kurių priklauso pasaulio santvarka. Jie tavo susirūpinusią sąmonę pradeda migdyti įvairiomis "piliulėmis" — pažadais. Girdi, nenusimink, nesirūpink, — viskas savo laiku susitvarkys. Ginklai yra kalami, — jie savo laiku ir patys "prašnekės", o tuomet ir tavo svajonės išsipildys. Arba: Sovietų sistema vis po truputį demokratės ir... galų gale, tos abi santvarkos taip suartės, kad galės puikiai sugyventi. Tuo "taikiu" būdu ("gink Dieve", be karo), tos dvi santvarkos tiek suvienodės, kad ir tavo tėvynė savaime taps "išlaisvinta".

Petras. Nesuprantu, koks gali būti suartėjimas arba taikus sugyvenimas tarp dviejų taip skirtingų pasaulėžiūrų? Taigi, kokios tos "miego piliulės", kurios gali nutildyti (atseit, užmigdyti) budrią laisvės siekiančių žmonių sąmonę!

Jonas. Štai, apsidairyk aplinkui. Argi tu negerai gyveni? Turi automobilį, namus, dar ir kokį atliekamą dolerį; sueini su draugais, pasikalbi prie "čierkutės", o gal ir visą bonkutę ištuštini, užeini į klubą, į įvairius subuvimus, kur irgi neapsieini be malonaus išgėrimo, — ir tavo neramios mintys pamažu atsileidžia. "Kur aš geriau gausiu?" — klausi pats save. Čia juk augščiausio gyvenimo lygio kraštas. Valgai, ką nori; geri, kiek nori; apsirengi pagal savo norą; butas — su visais patogumais. Žodžiu, jei tu medžiaginiai viskuo apsirūpinai, tai tavo idėjos pradeda išblėsti; ypač dar, jei kūnas pasunkėja, o organizmas įpranta prie alkoholio. Tai, štai, tos "miego piliulės", kurios prigesina idėjas. Pa idaro nesunku išleisti dešimtį ir kitą vaišėms, ar subuvimuose prie išgėrimų, o laikraščiams, knygoms, aukoms, — na, tai tuo atveju pagalvoji, kad doleriai neauga ant medžių lyg lapai... Jie sunkiai uždirbami. O jei dar dirbi fabrike, kur pasidarai savotišku automatu ar "robotu", o poilsio valandėles mėgsti praleisti klube, — tai jau ir esi pilnai "užmigdytas".

Petras. Jei jau sąmonė ir idėjos atbunka buvusiems inteligentams, kurie čia dirba fizinį darbą fabrikuose, — tai kaip su jaunimu? Nejau jie, eidami ar išėję augštus mokslus, nebeturi idealų ar siekimų, nesiekia išlaisvinti savo tėvų šalį?

Jonas. Deja, čia jaunimas gauna kitokias "miego piliules", negu senimas. Laisvame krašte, kur nedraudžiama nei kalbėti, nei tikėti, kaip norima, — jaunimą dalinai "suvirina" angliškai kalbanti visuomenė. Jei vaikai iš mažens nebuvo ypatingai žiūrimi, kad išmoktų ir mylėtų savo kalbą, tai vėliau jie bežiūrint susilieja su angliškai kalbančia visuomene, dažnu atveju, net sudarydami mišrias vedybas. Tokie jau tikrai nereikalingi jokių "miego piliulių", nes jie, daugumoje, jau tautiškai užmigę, pilnai susigyvenę su svetima aplinka ir ypač su svetima kalba, savąją pamiršdami. Dar gerai, jei kuris paskaito lietuviškas knygas ar laikraščius, nes be tų pamirštami lietuviški žodžiai, ir pilnai įsigyvenama į anglo-saksų visuomenę. Todėl daug jaunimo nubyra nuo mūsų tautos kamieno.

Petras. Tai kokios gi čia mūsų tautos ateities perspektyvos, jei senių didelė dalis sumaterialėja, o jaunimas lengvai prisirašo prie partijos "k.v.p." (kur vėjas pučia)? Nejaugi nebėra jokių vaistų prieš tas materialėjimo ir nutautėjimo miego piliules?

Jonas. Tokia, jau matai, žmogiška prigimtis. Emigracijoje reta kuri tauta gali išsilaikyti, jei nebent ta "išrinktoji" tauta, kuriai jų dievas yra pažadėjęs visą pasaulį ir kurie savo uždaroje bendruomenėj to siekia. Ne, juk kokie gi tie būtų subuvimai ar piknikai, jei nebūtų atkoholio, iš kurio ir gaunamas didžiausias pelnas. Kokia gi būtų ta draugystė, jei nepavaišinti "čierka". Ir taip palaipsniui žmogus patampa savimyliu, savo asmens malonumus statydamas augščiau už visuomeninius ir tautinius. Kaip tikros miego piliulės, nuolat jas vartojant, pasidaro įprastinėmis, tad būtinomis, taip yra ir su augščiausiu pasaulyje gyvenimo lygiu. Dažną mūsiškį toks visko pertekęs gyvenimas padaro nebetoli matančiu. Jį lyg kokia "miego piliulė" savotiškai užmigdo ir padaro nebejautriu lietuvybės ir Lietuvos laisvės reikalams, kurie pasidaro antraeiliais, ar net trečiaeiliais, o to kaip tik ir siekia šalininkai susiartinmo arba "taikaus" sugyvenimo Sovietijos ir J. A. V-bių.

K. Č.

Tačiau atsakymą jis netruko gauti. Tą pačią naktį atėjo šifruota radijograma iš Ribentropo vok. ambasadoriui Maskvoje: — Labai skubiai, valstybinė paslaptis! Joje buvo įsakymas: "gavus šią telegramą, visus kodus ir slaptus raštus sunaikinti, radijo siųstuvą sugadinti; tuojau pareikalauti Molotovą, kad priimtų ambasadorių su svarbia žinia. O tada prašau paskelbti sekantį karo paskelbimą".

Toliau radijogramoje sekė kaltinimai, sufabrikuoti meistro Ribentropo: sovietai laužo ir nesilaiko nacių - sovietų pakto, šnipinėja, vykdo sabotažą ir terorą prieš Vokietiją, priešinasi vokiečių pastangoms įvesti pastovią taiką Europoje ir koncentruoja Raud. armiją ilgame fronte prieš Vokietiją, iš kur ruošiasi smogti Reichui jo gyvybinėje kovoje tiesiai į užnugarį". Todėl fiūreris įsakė vok. ginkluotoms jėgoms atsispirti šiems grasymams, turimomis priemonėmis"...

Molotovas, sumišęs, tylėjo iki galo ir tik pabaigoje prašnabždėjo: — "Tai yra karo paskelbimas. Ar pats galvoji, kad mes užsitarnavom?" Tuo pat metu, panaši scena įvyko Wilhelmstrasėj Berlyne. Vladimiras Dekanozovas, buvęs Lietuvos budelis, buvo mirtinai sukrėstas, kai Ribentropas, pertraukęs Dekanozovo skundus, tarė: "Ne tas dabar yra klausimas", ir įteikė deklaraciją pranešdamas, kad Wehrmachtas tuoj pat imasi karinės akcijos visame fronte. Sovietų atstovas, iš karto pritrenktas, vėliau atsigavęs, išreiškė savo apgailestavimą dėl įvykių ir pakaltino vokiečius dėl puolimo. Pagaliau, atsikėlė, nusilenkė ir, net nepadavę rankų, išsiskyrė. Taip pasibaigė nacių - sovietų povestuvinė bičiulystė. Birželio 22 d., 3:30 val. ryto, pusę valandos prieš formalų karo paskelbimą Berlyne ir Maskvoje, vokiečių patrankų ir bombų sprogimas sugriaudėjo visu frontu.

(Bus daugiau)

Vytenis

LF Taryba ir Valdyba. Iš k. sėdi: dr. G. Balukas, A. Rėklaitis, dr. A. Razma — tarybos pirm., T. Blinstrubas — valdybos pirm., dr. Vl. šimaitis, J. Vaičiūnas; stovi: agr. A. Šantaras, dr. K. Ambrozaitis, dr. V. Tauras, S. Rauckinas, Z. Dailidka, J. Bagdanavičius, dr. F. Kaunas ir inž. V. Naudžius. Trūksta: dr. P. Kisieliaus, dr. B. Poškaus, kun. B. Suginto ir J. Švedo.

Šie metai —

LIETUVIŲ FONDO

sustiprinto vajaus metai

Lietuvių Fondas užbaigė 1963 metus su $104.000.00 kapitalu.

LF vadovybė kviečia visus lietuvius LF vajaus talkon. Suburtomis jėgomis, su pasišventimu ir pasiaukojimu siekime, kad LF šių metų būvyje savo nariais ir kapitalu keleriopai padidėtų ir artėtų prie tokios sumos, kuri galėtų duoti 50-70 tūkstančių kasmetinių palūkanų lietuvių švietimui, mokslui ir kultūrai remti.

Mieli lietuviai, lietuvės! Nedelskime! Kuo greičiausiai įsijunkime į L F pilnateisiais nariais ir savo paaukotais fondui įnašais tapkime realiais ir nuolatiniais lietuviškų reikalų rėmėjais. Leiskime mūsų sukrautam LF kapitalui dirbti už mus didelį darbą mūsų tautos gyvybei užtikrinti. Tą darbą ir auką padaryti mus įpareigoja mūsų pavergtoji tėvynė. Pagaliau tai mūsų, kaip gyvosios ir sąmoningos tautos dalies, yra šventa pareiga ir tautinė garbė.

Fondo vadovybė kviečia mūsų visuomenę, LB vienetus ir lietuviškas organizacijas kuo greičiausiai suorganizuoti LF vajaus komitetus tose lietuvių kolonijose, kur tokie komitetai dar nėra sudaryti.

Į LF vajaus komitetus, atsižvelgiant vietinių sąlygų, įtraukti: 1. Žinomus autoritetingus visuomenės veikėjus, dvasiškius, profesionalus, prekybininkus ir pan. 2. Didesnį skaičių pasiryžusių asmenų, kurie lankytų lietuviškas šeimas, verbuojant naujus narius į L F. 3. Spaudos darbuotojus, laikraščių redakcijų atstovus, fotografus, vietos radijo valandėlių vedėjus. Jie talkininkautų vajaus vietiniam komitetui, informuodami visuomenę apie vajaus komiteto darbus ir vajaus eigą.

Visi LF vajaus komitetai, kurie jau sudaryti ir veikia, ir tie, kurie bus suorganizuoti, kviečiami savo veiklą išvystyti kuo plačiausiu mastu. Kiekviena lietuviška šeima, verslo įmonė ar įstaiga turi būti LF vajaus komiteto narių aplankyta, išaiškinta jai fondo reikšmė ir paprašyta aukos. Reikėtų paraginti mūsų gausias organizacijas ir lietuvių parapijas, kad ir jos taptų LF nariais.

Ištvermės ir sėkmės visiems LF darbuotojams!

LF adresas: 7243 So. Albany Ave., Chicago, Ill. 60629, U.S.A.

LF Taryba
LF Valdyba

* * *

ATSIŲSTA PAMINĖTI

Pulgis Andriušis, PURIENOS PO VANDENIU, 160 psl. NIDOS leidinys, kaina 1 dol.

RINKTINĖ, Nr. 14, 1963 m. Nidos Knygų Klubo leidinys, 80 psl.

LIETUVOS PREZIDENTO ANTANO SMETONOS MINĖJIMAS

1964 m. sausio 9 d. suėji dvidešimt metų, kai Clevelande staiga ir visai netikėtai mirtis išrovė iš gyvųjų tarpo pirmą ir paskutinį nepriklausomos Lietuvos prezidentą Antaną Smetoną. Jo kūnas sausio 13 d. buvo palaidotas Clevelande, Knollwood mauzoleume, kur ir dabar randasi.

ALTS 12 sk. pirm. K. Karpiaus iniciatyva, sausio 5 d. 12 val. Lietuvių salėje įvyko organizacijų atstovų pasitarimas dėl A. Smetonos 20 metų mirties sukakties paminėjimo. Nutarta buvo minėjimą daryti sausio 12 d. Minėjimui rengti buvo sudaryta komisija iš pirm. K. Karpiaus ir narių: K. Žiedonio, J. Čiuberkio, dr. K. Pautieniaus, F. Eidimto, V. Jokūbaičio ir V. Braziulio. Komisiąa savo darbą pilnai atliko:

Pamaldos už A. Smetonos vėlę įvyko 10 val. lietuvių naujosios parapijos bažnyčioje. Žmonių prisirinko beveik pilnutėlė bažnyčia. Šv. mišias atnašavo klebonas kun. J. Angelaitis. Pamokslo metu jis pasakė, kad su velioniu Lietuvos prezidentu susipažino Clevelande. Pasikalbėjimo metu prezidentas dėstęs planus, kokios akcijos mano imtis bylos kėlimui tarptautinėje plotmėje, kad grąžinus Lietuvai laisvę ir nepriklausomybę.

Šv. mišių metu giedojo tos bažnyčios choras su solistais. Nora Braziulienė pagiedojo "Ave Marija". Pamaldose organizacijos dalyvavo su vėliavomis. Pamaldos buvo baigtos giesme "Marija, Marija".

Tuoj po pamaldų visa virtinė mašinų patraukė į Knollwood'o mauzoleumą. Nors oras pasitaikė šaltokas, pustė, bet susirinko didokas būrys, kad atiduotų pagarbą buvusiam Lietuvos prezidentui, kuris ten laikinai palaidotas. Kartu atvyko našlė p. Sofija Smetoniens ir sūnus adv. Julius su savo šeima.

Mauzoleume, kur randasi jo karstas, visi suklaupė ir pasimeldė. Buvo padėtas gyvų gėlių vainikas su tautiniais kaspinais. Po to pirm. K. Karpius pakvietė dr. Al. Nasvytį tarti žodį.

Dr. Nasvytis kalboj priminė, kad Antanas Smetona visą savo amžių dirbo Lietuvai ir jos žmonių labui. Kai klasta ir smurtu komunistinė Rusija su kariuomene brovėsi į Lietuvą, jis, Lietuvos teisėtas prezidentas, pasišalino ir išvyko į laisvąjį pasaulį, kad, kaip teisėtos vyriausybės galva, galėtų veikti, o reikalui esant sudaryti ir egzilinę vyriausybę. Tačiau netikėta mirtis nebeleido jam tų darbų įvykdyti. Jo šviesi asmenybė užima Lietuvos istorijoje kaip ir atskirą epochą.

Lietuvos Prezidentas ir 1934 m. ministerių kabinetas

Akademinis minėjimas įvyko 5 v. popiet Čiurlionio Ansamblio namuose. Susirinko daugiau kaip 80 žmonių. Kom. pirm. K. Karpius pakvietė atsistojimu ir valandėlės susikaupimu pagerbti Lietuvos prezidentą. Jis toliau priminė, kad su A. Smetona susipažinęs 1928 m., kai iš Amerikos nuvyko aplankyti Lietuvą.

Jaunutis Nasvytis perskaitė Lietuvos atstovo Washingtone J. Kajecko laišką, atsiųstą p. S. Smetonienei.

Nora Braziulienė, akomp. Korsakienei, padainavo: "Kaip laukuos žydėjo gėlės", "Ten, kur Nemunas banguoja" ir "Šauksmas — mama". Minėjimo dalyviai reiškė solistei padėką ilgu plojimu.

Prof. J. Jakštas skaitė momentui pritaikintą paskaitą. Paskaita tęsėsi 45 minutes, bet ji nebuvo ilga, nes prof. klausytojus pavergė. Paskaitoje iškėlė A. Smetonos, augštaičio, nuoširdumą, veržlumą ir pasiaukojimą dirbti tautai — Lietuvai. Taip jis pasireiškė įstojęs ir Mintaujos gimnaziją ir veikdamas slaptam lietuvių būrely, taip jis tęsė tą darbą, būdamas studentu, jį dirbo ir baigęs teisių mokslus ir grįžęs į Vilnių. Jo centrinė idėja buvo tauta. Jis buvo toks pats, kai buvo išrinktas Lietuvių Tarybos pirmininku ir vėliau Lietuvos pirmuoju prezidentu. Lietuvos istorikai Lietuvos istorijoje atžymės Antano Smetonos epochą.

Mackevičiūtė padeklamavo Ber. Brazdžionio eilėraštį "Ąžuolas", labai įsigyvenusi ir pritaikintą momentui.

Minėjimas praėjo labai pakilioje nuotaikoje.

L. Žvirkalnis

RAMOVLNŲ - BIRUTININKIŲ N. M. SUTIKIMAS ČIKAGOJE

Š. m. sausio 12 d. Jaunimo Centre įvyko ramovėnų Chicagos sk. ir birutininkių centrinio sk. valdybų bendras posėdis suvesti balansą jų suruošto N. Metų sutikimo Darius-Girėno posto salėje.

Posėdžio dalyvių Naujųjų Metų sutikimas buvo įvertintas pilnai pavykusiu. Dalyvavo arti 200 ramovėnų, birutininkių ir svečių. 12 val. ramovėnų pirm. dail. A. Rūkštelė reikšmingais ir šiltais žodžiais visus susirinkusius pasveikino ir palinkėjo laimingų ir sekmingų N. Metų. Visiems dalyviams darniai sugiedojus Tautos Himną, N. Metų oficialus sutikimas buvo baigtas šampano taure ir pasikeičiant linkėjimais.

Vakarienė buvo puiki, įvairi ir skani. Vietos šokiams ir staliukams buvo pakankamai, nes salė yra erdvi. Visų nuotaika buvo giedri, blaivi, linksma. Svečiai, pirmą kartą dalyvaują, reiškė pasitenkinimą, kad taip gražiai ir kultūringai čia sutiko N. Metus. Tačiau posėdyje sutikimo rengėjai pageidavo, kad ateityje rengiami Naujųjų Metų sutikimai būtų dar gražesni, patrauklesni. Tada ir svečių dar daugiau atsilankys. Posėdyje iškelti kai kurie, ne tiek svarbūs, trūkumai, ateityje neturėtų pasikartoti. Tai daugiausiai lietė orkestrą ir svečių kontrolę. Pageidauta, kad ateityje būtų samdomas geresnis orkestras ir kad svečių kontrolė būtų geriau sutvarkyta.

Pirm. dail. A. Rūkštelė, vertindamas sutikimą, pasidžiaugė birutininkių ir ramovėnų sk. valdybos visų narių įdėto didelio darbo gražiais rezultatais. Už tai jiems ir visiems jų talkininkams išreiškė nuoširdžią padėką.

ČIKAGOS RAMOVĖNŲ SUSIRINKIMAS

Pirmas ramovėnų susirinkimas šiemet įvyko sausio mėn. 26 d. Jaunimo Centre. Dalyviai užpildė pilną lituanistinės mokyklos didelę klasę. Pirm. dail. A. Rūkštelė susirinkimą atidarė pasidžiaugdamas dalyvių gausiu atsilankymu ir už tai jiems padėkodamas. Perskaitęs tradicinį TĖVYNĖS PRISIMINIMĄ, dalyviams susikaupus stovint, pirm. pakvietė susirinkimui pirmininkauti J. Gaižutį, sekretoriauti M. Maksvytį.

Visų dalyvių dėmesio centre buvo pirm. Rūkštelės paskaita "Šių dienų dvasia ir mes". Prelegentas patraukliai ir gyvai apibūdino mirtino laisvės ir žmonijos priešo — komunizmo, plėtimąsi laisvuose kraštuose ir vakarų demokratijų nesugebėjimą su juo sekmingai kovoti. Nesugebėjimas ar nenoras kovoti su komunizmu kyla dėl daugelio priežasčių: svarbiausia, dėl pačių komunistų ir jų talkininkų sukurtos taip vadinamos "šių dienų dvasios". Ir kada vyksta žūtbūtinė kova tarp Rytų ir Vakarų, tai toje kovoje "šių dienų dvasia" turi nemažesnės reikšmės, kaip ginklas. Kas yra "šių dienų dvasia"? Tos dvasios skelbėjai sako, kada Vakarai ir Rytai pasiekė atominių ginklų lygsvarą, ateity gresia atominis karas; jei jis kiltų, sunaikintų žmoniją ir jos kultūrą. Tad reikia koegzistuoti. Reikia ieškoti susitarimo vengiant karo. Pasaulinio masto ginčijamus klausimus reikia spręsti taikingai — kompromiso keliu. Dabar tos problemos sprendžiamos laisvųjų kraštų nenaudai. Komunistams daroma nuolaida po nuolaidos. Ir tam galo nematyti. Kiekviename krašte, patekusiame į komunistų rankas, panaikinama bet kokia žmogaus laisvė ir teisė. Net žmonių galvojimas kontroliuojamas, prievartaujamas. Kūryba tik galima pagal partijos nustatytą liniją. Komunizmas, naikindamas šimtmečiais sukurtą laisvojo pasaulio kultūrą, nesulaikomai žygiuoja pirmyn. Jo rankose iniciatyva. Jis puola ir diktuoja. Vakarai yra pasyvūs. Kodėl? Komunistai ir jų bendrakeleiviai laisvuose kraštuose išplovė vakarams smegenis. Dabar ypač smarkiai plauna smegenis jaunimui. Tas plovimas vyksta įvairiais būdais, daugiausiai komunistų propagandinės literatūros ir abstraktinio meno antplūdžiu laisvojo pasaulio mokslo įstaigose ir laisvoje rinkoje. Komunisto Picasso abstraktiniai paveikslai — tai komunizmo įrankis žaloti laisvojo žmogaus meninį skonį, paniekinti ir patį meną, šiandieną jis "šių dienų dvasios" keliamas į padangės. Picasso jau 50 metų kaip savo "meniniais" darbais vykdo vakarų kultūros demoralizaciją. Jis už tai buvo Chruščiovo apdovanotas taikos premija. Bet pats Chruščiovas savo vergų imperijoje abstraktizmą smerkia, draudžia. O vakaruose jis augštinamas. Šiandieną intensyviai peršama ir reklamuojama taip vadinama egzistencializmo filozofija, kurios tikslas yra demoralizuoti laisvąjį žmogų. Ji moko, kad, girdi, jei mano sąžinė rami, visos šlykštybės yra geras dalykas. Nei tėvai, nei šeima, nei tauta man, girdi, nesvarbu. Tiesa, moralė, pagarba, tėvynės meilė, respektas žmogui, šeimos ir žmonijos santykiuose, esą, nereikalingi ir atgyvenę dalykai. Dabar melas pristatomas kaip tiesa, blogis — kaip gėris, šlykštybė — kaip dorybė. Tai "šių dienų dvasios" aspektai. Tai vakarų demoralizacija, migdymas. Dabar jau net nėra madinga ir garbinga pasisakyti, kad esi patriotas. Tos dvasios paveikta vakarų demokratija pati padeda ir remia Chruščiovo demonišką sistemą — komunizmą, kuris ruošiasi šį kraštą ir visą laisvąjį pasaulį palaidoti. Absurdiškai atrodo per TV dažni prašymai piniginės paramos "Radio Free Europe" paremti, kai tuo tarpu globojamas ir remiamas okupantas, pavergęs buvusią laisvą Rytų ir Vidurio Europą. Atrodo, kad vakarų demokratijos yra pa imetusios "šių dienų dvasios" pinklėse. Todėl chamizmas ir "kruvinų pirštinių" diplomatija šiandien iškilo į pasaulio politinę sceną vieton šimtmečiais egzistavusios "baltųjų pirštinių" arba tarptautinės teisės diplomatijos. Chamizmą charakterizuoja Chruščiovo batų daužymas JT. Reagavimo į "batų diplomatiją" ir chamizmą Vakarai neparodė. Komunistai ir jų bendrakeleiviai įsigalėjo augščiausiose pasaulio tarptautinėse institucijose j T ir UNESCO. Jie čia ruošia dar likusiam laisvam pasauliui pakasynas To pavojaus Vakarai nenori matyti. Su nauja dvasia atsirado ir dvejopas mastas kolonializmą vertinti ir likviduoti. Vakarų kolonializmas blogas, likviduojamas. Jį likviduoja patys Vakarai su didžiausiu pritarimu ir pasitenkinimu komunistų kraštų. O kaip su komunistiniu imperializmu, pavergusiu senas, kultūringas ir buvusias nepriklausomas tautas? Čia jau kitas mastas taikomas. Toks mastas, kokį diktuoja Chruščiovas, laisvų tautų žudikas, laidotojas. Vakarai balso nekelia dėl žiauriausio, kada nors patirto, komunistinio kolonializmo ir vergijos likvidavimo. Net karys, pašauktas saugoti Vakarus nuo bolševikų agresijos, nukenčia ir pažeminamas, jei jis kalba apie komunizmą kaip šio krašto ir visos žmonijos priešą, arba siūlo planą, kuris vestų prie komunistų agresijos sužlugdymo. Tai liūdni faktai, atsiradę dėka "šių dienų dvasios". Toji dvasia jau skverbiasi ir į mūsų tarpą, įnešdama nesantaiką ir skaldymąsi. Mes neturime pasiduoti tam naujos dvasios procesui. Būkime vieningi. Kovokime visomis galimomis priemonėmis prieš tos naujos dvasios įsigalėjimą mūsų tarpe. Tais žodžiais prelegentas užbaigė savo 30 minučių trukusią įdomią ir aktualią paskaitą. Už tai paskaitininkui susirinkimo pirm. pareiškė nuoširdžią padėką visų dalyvių vardu.

Kolega A. Rėklaitis susirinkimą painformavo, kad mūsų skyriaus pir-

mininkas dail. A. Rūkštelė, už savo kūrinius Amerikos Lietuvių Dailininkų Sąjungos meno parodoje, įvykusioje p. m. griodžio mėn. 14 d. Jaunimo Centre, laimėjo garbės premiją. Premijos laimėtoją susirinkimas pasveikino gausiu plojimu.

Toliau sk. pirm. susirinkimą painformavo apie N. Metų sutikimą, suruoštą bendrai birutininkių ir ramovėnų Dariaus-Girėno salėje. Sutikimas gerai pavyko. Buvo virš 500 dol. pelno, kuris pasidalintas pusiau su birutininkėmis. Ramovėnams ir birutininkėms, prisidėjusiems savo darbais prie N. Metų sutikimo pasisekimo, pirm. nuoširdžiai padėkojo.

Sekančiame narių susirinkime bus renkama nauja sk. valdyba. Rinkimams palengvinti sudaryta nominacijų komisija iš J. Gaižučio, K. Dabulevičiaus ir A. Rėklaičio. Kandidatų į valdybą sąrašą komisija pateiks sekančiam susirinkimui. Jį galės papildyti susirinkimas.

Pasikeitė KARIO atstovai Čikagoje. Buvęs atstovas M. Maksvytis iš tų pareigų pasitraukė. Jas sutiko eiti A. Rėklaitis.

Susirinkimas suaukavo 41 dol. Pedagoginiam Lituanistikos Institutui — vienam mokiniui stipendiją. Be to, sk. valdyba numato iš savo kasos tam pačiam tikslui paskirti dar vieną ar dvi stipendijas. Susirinkimas tam nuoširdžiai pritarė.

A. R.

RAMOVĖNAI REMIA LIETUVIŲ FONDĄ

LVS Ramovės Los Angeles skyrius, sausio 18 d., šeštadienį, Lietuvių Tautiniuose namuose rengė meno-literatūros vakarą, kuris praėjo su dideliu pasisekimu.

Svečių tarpe buvo iš tolimo Clevelando viešnia, p. Milda Gulbinskaitė-Lenkauskienė, PLB valdybos sekretorė. Viešnia tarė žodį lietuvių bendruomenės veiklos reikalu. Kvietė į pozityvų darbą visus lietuvius ir sekmingesnei veiklai išvystyti, remti piniginėmis aukomis. Šiuo metu svarbiausi uždaviniai yra: gyvenant svetimuose kraštuose išlaikyti lietuvybę ir tęsti kovą iki bus atgauta Lietuvai laisvė, pašalinant okupantą — rusą, komunizmo skleidėją.

Meninei programos daliai vadovavo ramovėnas S. J. Paltus. Ramovėnas, rašyt. Juozas Balčiūnas-Švaistas skaitė savo kūrybos novelę "Lemiamosios kūčios". Dviejų tetulių dainas išpildė Ona Deveikienė ir Dalila Mackialienė. Parinktos liaudies dainos — "Ant kalno gluosnis", "Plaukė antelė" ir "Alutis". Gausiai plojant svečiams, pabaigai — "Linelius roviau". Pianistė Raimonda Apeikytė skambino pianiniu solo: Rachmaninovo Preliudiją G Minor ir Chopino Polonaise Opus Nr. 40. Vyrų oktetas: Pranas Baltakis, Rimtautas Dabšys, Kvirinas Dargis, Jonas Petronis, Antanas Polikaitis, Bronius Seliukas, Vidmantas Variakojis ir okteto vadovas Vytautas Dargis dainavo kariškas dainas: S. Graužinio "Jau pravertos dvaro stonios", A. Račiūno "Karas", E. Gailevičiaus "Ramovėnų maršas" ir M. Petrausko "Gaudžia trimitai".

Baigus meninę programą, S. J. Paltus kalbėjo tema "Padėkime Lietuvių Fondui augti". Vėliau svečiai buvo vaišinami užkandžiais, kuriuos pagamino ramovėnų žmonos. Dalis ramovėnų davė maistą, o meninės dalies dalyviai neėmė atlyginimo už programos išpildymą. Šiuo būdu buvo sumažintos išlaidos. Iš gauto pelno pasiųsta, per LVS Valdybą, Lietuvių Fondui $100,00.

Meniškai išpuoštoje salėje svečiai šoko ir gaivinosi bufete. Jaukioje nuotaikoje prabėgo laikas, suartindamas ramovėnus su visuomene, kuri, gausiu atsilankymu, parėmė juos moraliai ir materialiai.

Anksčiau ramovėnai tenkinosi tik rengdami Lietuvos kariuomenės atkūrimo sukakčių minėjimu. Pirmą kartą surengtas vakaras duoda vilčių dažniau rengti kultūrinius pobūvius. Pageidautina, kad būtų rengiami vakarai paremti "Karį" ir Lietuvos karo invalidus.

O. Žadvydas

A.A. JUOZAS KRIVICKAS, KARININKAS IR VALDININKAS

Praėjusių metų lapkričio 9 d. rytę, Anglijoje, Nottinghamo General Hospital, nuo kraujo išsiliejimo smegenyse mirė Juozas Krivickas. Juozą gerai pažinojau iš 1921 m., kai mudu tarnavome 3-čiam pėst. D. L. K. Vytauto pulke. Vėliau buvome susitikę Kėdainiuose, Vainute ir Drezdene. Nuo 1953 m., gyvendami Nottinghame, buvome pasidarę dideli bičiuliai.

Juozas Krivickas gimė 1894 m. liepos 28 d. Stačiūnų parapijoj, pasiturinčių ūkininkų Tado ir Marijonos Krivickų šeimoje. Juozukas augo su keturiais broliais ir trimis sesutėmis. Mokslą pradėjo Stačiūnų parapijos mokykloje, o Šiauliuose baigė gimnaziją.

1918 m., vokiečiams traukiantis iš Lietuvos, Juozas išrenkamas steigiamojo komiteto sekretoriumi. Deja, ramų atkuriamąjį darbą jam neilgai teko dirbti. Rusų raudonųjų išbadėjusios ordos, kaip slibinai užgriuvo velionio gimtąjį kaimą. Nugirdęs, kad Šiauliuose organizuojasi Lietuvos savanorių komendantūra, nuvykęs, užsirašo savanoriu.

Vokiečiams dar esant Šiauliuose, Juozas slaptai grįžta į savo gimtąjį kaimą. Kaime tada siautė gyvybei pavojingos dvi epidemijos: vidurių šiltinė ir rusų raudonieji bolševikai. Šiltinės epidemija parbloškė Juozą į patalą. Nuo jos tada mirė jo sesutė ir teta ir ta liga sutrukdė jam įtigyti garbingą kūrėjo - savanorio vardą.

1919 m. Lietuvos pirmoji mobilizacija pašaukia Juozą, dar nesustiprėjusį po ligos, į kariuomenę ir pasiunčia į 3 pėst. D.L.K. Vytauto pulką. Padirbęs štabo raštinėje, pulko vado karin. Musteikio komandiruojamas į Kauną, kur baigia karo mokyklos antrąją laidą. Grįžęs į pulką, skiriamas 8-tos kuopos vado padėjėju. Jis narsiai kaunasi su lenkais. Karo vadovybės, už sumanumą vadovaujant ir parodytą narsumą kautynėse, pakeliamas į vyr. ltn. laipsnį.

1920 m., tarp Varėnos ir Starabūdos, patenka į lenkų apsupimą. Rizikuodamas savo ir kuopos dviejų šimtų vyrų gyvybėmis, staigiu puolimu prasimuša iš apsupimo neturėdamas net savų aukų. Dar parsigabeno 20 belaisvių ir du Maksimo kulkosvaidžius. Karo vadovybė už narsumą ir sumanumą jį apdovanojo Vyties kryžiumi su kardais.

1922 m. Juozas pasitraukia į atsargą ir dirba valdininku. Jam visi reiškė pagarbą ir pasitikėjimą, kur tik jis pasirodydavo, visi jį gerbė ir mylėjo. Kvietėsi kiekvienas pas save, kaip garbingą svečią. Taip lankantis pas apylinkės ūkininkus, jis susipažino ir su Antanina, su kuria ir sukūrė šeimos židinį. Deja, 1941 m. jų ramų ir laimingą gyvenimą raudonasai slogutis išdraskė. Juozui pasisekė, tačiau, išvengti trėmimo į Sibirą.

1944 m. spalio 10 d. Juozas su daugeliu tautiečių pasitraukė į užsienius. 1947 m. Juozas emigruoja į Angliją. Ten jis priklausė DBLS, buvo Lietuvos Namų Bendrovės akcininku, nešykštus buvo aukų reikaluose. Gavęs apie šeimą žinių, siuntinėjo siuntinius. Dalyvaudavo minėjimuose, parengimuose, ekskursijose. Visuomet dalyvaudavo su šypsena veide ir, kartais, tardavo tinkamą žodį. Jis buvo giliai tikintis katalikas.

Lapkričio 7 d. popiečiu J. Krivickas užėjo pas mane, grįžusį iš ligoninės. Jo dešiniajame veide pastebėjau baltų ir raudonų dėmelių. Prie galvos laikydamas ranką jis ir sako: "Kas čia šiandien pasidarė, kad smarkiai skauda dešinioji galvos pusė. Niekad anksčiau taip man nebuvo". Keldamasis nuo kėdės, jis staiga krito ant grindų. Su žmona abu pakėlėm jį ir pasodinome fotelin. Paskambinau daktarui, o jis ambulansui. Sanitarams nešant į mašiną, jis dar ištarė: "Man naktis, nieko nematau, viskas juoda". Ligoninėje, aprūpintas sakramentais, sąmonės nebeatgavęs mirė.

Man gyvenant Nottinghame per 16 metų dar nebuvo tokių iškilmingų laidotuvių, kaip a. a. Juozo Krivicko. Lapkričio 14 d. koplyčioje daug tautiečių ir svetimšalių aplankė pašarvotą velionį, pareikšdami paskutinę pagarbą. Lapkričio 15 d. 19 val. a. a. Juozo kūną atlydėjo į Sant Patrick katalikų bažnyčią, kur kun. P. J. Soar su minia žmonių pasitiko.

Lapkričio 16 d. 10 val. 30 min. kapelionas kun. J. Kuzmickas atlaikė gedulinkas šv. mišias, ir atgiedojo Liberą. Šimtinė žmonių minia pajudėjo iš bažnyčios į Walford Hill katalikų kapines. A. a. Juozo karstas skendo organizacijų ir pavienių tautiečių vainikuose ir gėlių puokštėse. Kapinėse kun. J. Kuzmickas atkalbėjo maldą ir pasakė turiningą atsisveikinimo kalbą. DBLS Notthinghamo sk. pirm. K. Bivainis tarė gražų atsisveikinimo žodį. Organizacijų atstovai pasakė kalbas, iškeldami velionio nuopelnus Lietuvai.

Mielas Juozai, ilsėkis ramybėje!

Jonas Strumskis

1863 METŲ SUKILIMO PAMINĖJIMAS

Per tradicinį lietuviams Budžiams remti valdybos suruoštą pobūvį, buvo paminėta 1863 m. sukilimo sukaktis, 3 daliu vaidinimu. Vaidinimą atliko L. Budžiai. Tų vaidinimų, kuriuos kas metai budžiai atlieka, tikslas yra padėti jaunimui pagilinti lietuvių kalbą.

Lietuvių tauta, pradedant Z. Sierakausku, vyriausiu lietuvių sukilėlių vadu ir baigiant vyžuotu dalgininku, stojo į kovą su šimtu kartų galingesniu priešu ir tragiškai žuvo tam, kad mes tą kovą tęstume toliau.

Žiūrovams pasidarė baisu ir šiurpu, kai scenoje pamatė žiaurų ano meto general-gubernatorių Muravjovą, caro metų uniformoje. Sukilimo aukos iššaukė lietuviuose nepaprastą kerštą priešui, taip pat tos kovos sužadino pasiryžimą ir toliau kovoti už Lietuvos laisvę. Didelį įspūdį padarė ano meto kariški ir civiliai rūbai, kardai ir paprasti dalgiai. Trečioje veikalo dalyje scenoje kabojo Aleksandro II spalvotas portretas. Tai dail. K. Žilinsko nuopelnas. Dalyviai tikrai buvo nukelti mintimis į 1863 metų Lietuvą ir išgyveno to meto laisvės kovų epizodą.

Vaidinimo sukūrimas, pastatymas, dekoracijos ir kostiumai dail. K. Žilinsko talkininkaujant dr. Žilinskienei. Scenoje darbu prisidėjo S. Peckus; šviesų pritaikymas ir garsų reguliavimas — J. Kalvaičio. Vaidinime dalyvavo: Z. Sierakauskas, vyr. vadas — M. Pautienis, jo šmona Apolonija — T. Idzelytė, A. Oskierka, sukilimo komiteto narys — A. Paško-

1863 metų sukilimo vaidinimo 3 veiksmas. Muravjovas duoda įsakymus karti ir tremti lietuvius per savo padėjėją plk. Mosolovą.

Kaina
2 u 5 c

nis, I. Laskauskas, štabo viršininkas — A. Rutkauskas, P. Vivulskis, dalgininkų vadas — L. Balys, Major. Antanaitis, štabo narys — A. Nakelis, T. Narbutaitė, ryšininkė — D. Tamulionytė, Muravjovas, Vilniaus g. gubernatorius — A. Kalvaitis, Plk. Mosolovas, gub. padėjėjas — B. Rutkauskas, Gurskienė, sukilimo komiteto nario žmona — S. Alšėnaitė, T. Narbutas, istorikas ir sukilimo vado tėvas — V. Šarkauskas, sargybinis - dalgininkas — G. Balasevičius, kunigo Mackevičiaus pasiuntinys — J. Stankevičius. Skaitytojai: A. Rutkauskas, D. Tamulionytė, J. Stankevičius ir V. Šarkauskas.

*

PRIEŠ 200 METŲ PROF. ALEKSANDRAS FRASER TYTLERIS rašė: "Demokratija, nuolatinė valdžios forma, neišsilaiko. Ji laikosi tik tol, kol balsuotojai pajunta, kad jie patys gali sau nubalsuoti iš viešojo iždo "duokles". Nuo to momento dauguma balsuoja visuomet už kandidatą, kuris jiems pažada daugiau "naudos" iš viešojo iždo. Rezultate demokratija žlunga dėl per laisvos iždo politikos, o ją visuomet seka diktatūra".

C and F

*

BŪTINAI REIKIA ĮSIDĖMĖTI, kad tas, ką mes šiandien vadiname Jungtinėmis Tautomis, nėra ta pati organizacija, kokia ji buvo kūrimosi pradžioje. Yra griežtas skirtumas tarp konstitucinių įgaliojimų J. T. chartoje ir būdo, kuriuo J. T. agentūros, nenumatytų politinių aplinkybių spaudžiamos, atlieka tas chartoje numatytas jų funkcijas. Pašalinus visus teisinius papuošimus, Jungtinių Tautų valdžia yra ne kas kitas, o tarptautinė vyriausybė vieningai veikiant J. A. Valstybėms ir Sovietų Sąjungai.

Commentary, 1958 m., žurnalas leidžiamas Amer. žydų komiteto, New Yorke

*

ŽYDŲ ĮSILIEJIMAS Į AMERIKOS politinį ir visuomeninį gyvenimą pasiekė tokį tašką, kai būti žydu jau nebėra jokia didesnė kliūtis. Iš tiesų, jau šiandien svarbesniuose skiriamuosiuose postuose Vašingtone yra daugiau žydų, kaip jų proporcingas kiekis krašto gyventojų tarpe.

California Jewish Voice, 1962 m. lapkr. 16 d.

SKAITYTOJAI RAŠO

Didžiai Gerbiamiems
"Kario" Leidėjams

Lietuvos Nepriklausomybės kovų atsiminimai, kuriuos "Karys" talpino, kaip ir jau išsibaigė. Ypač, kad jau keleto autorių yra išleistos knygos, kuriose telpa atsiminimai iš kovų dėl nepriklausomybės. Betgi Lietuvos karo istorijos atskiru leidiniu neturime. Jei kas tą darbą ruošia, gerai būtų, kad iš "Kario" galėtume apie tai plačiau sužinoti. Tada gal atsirastų kas prie to darbo prisidėtų medžiagos patiekdamas. Laikas pribrendęs minimą istoriją turėti knygų lentynose.

Kol vaizdai dar neišblėsę, pageidaujama, kad "Karys" surinktų ir sistematingai spausdintų Antrojo Pasaulinio karo veiksmus, liečiančius Lietuvos teritoriją ir gyventojus, o taip pat lietuvių tautos dalyvavimą II-jame Pasauliniame kare.

Su lūkesčiais

V. Šalkūnas
Melbournas, Australija

Skaitau senus laikraščius

Senos knygos turi daug išminties. Dantė, Homeras, Platonas... iki šios dienos yra žinomi išminčiai. Bet šį kartą nekalbėsiu apie praeities išminčius, nes, kaip sakiau, skaitau tik senus laikraščius, ne knygas. Gal ateis kam mintis paklausti manęs, kodėl neskaitau naujų, o skaitau senus laikraščius? Pasiaiškinsiu:

Jau nuo 1944 metų gyvenu Vokietijoje. Per tą laikotarpį laikraščius elgetavau, nes iš savos kišenės nepajėgiu nusipirkti lietuviškos periodinės spaudos: Tremties, Žiburių, Laiškų Lietuviams ir kitų.

O šiandien... padėtis nepagerėjo, nes nei toto, nei loto šimtų tūkstančių neišlošiau. Man buvo didelė laimė, kai mano seni pažįstami — Kazys Dudėnas, užprenumeruodavo man Draugą, Antanas Mickevičius— Lietuvių Dienas; vėliau, mylimas meninjnkas Tričys — Draugą, nežinomi geradariai — Žvaigždę, o dabar gaunu ir KARĮ. Malonu prisiminti ir viešai pareikšti savo didelį dėkingumą visiems brangiems tautiečiams, kad mūsų paliegėlių Vokietijoje neapleidžiate. Tik trūksta vieno, manyčiau, užsimojimo: mylinčius lietuvišką knygą, kokiu nors kolektyviniu būdu ja aprūpinti.

Yra labai daug visokių galimybių ir progų. Viena bene būtų geriausia proga, pasiųsti savo pažįstamiem perskaitytą laikraštį. Nesvarbu, kad jis gal ir apdėvėtas, bet jo turinys lieka tas pats. Pavyzdžiui, aš šiomis dienomis gavau iš K. Gaižučio, gyvenančio 953 Maud Ave., Cleveland 3, Ohio, du numerius Naujienų. Kiek aš esu jam dėkingas už tą malonų pasitarnavimą, nemoku ir žodžiais išreikšti. Ne vienu atveju esu gavęs Marguti, Muzikos žinias (turbūt irgi Antano Mickevičiaus rūpestingumu). Argi įmanoma tiems brangiems broliams atsidėkoti?

Šiandien iš savo didelio geradario Justo Pažeriūno gavau visą dėžę senų laikraščių. Jis juos išsaugojo ir atidavė kitam, kad perskaitytų. Dauguma — Darbininkas nuo 1955 metų. Skaitau ir džiaugiuosi tais senais laikraščiais, nes naujų pasiekti nebegaliu.

Nežinau, ko trūksta — gerų norų ar drąsos, kad negalinčius užsiprenumeruoti lietuvišką laikraštį (ligonius, paliegėlius - karšančius) būtų įmanoma paremti spauda? Pasvarstykime.

J. Janonis

Mano adresas: Jonas Janonis, 2903 Bad Zwischenahn i. Oldb., Kuemmelpad 5, Germany

AUKOJO KARIUI:

Po 5 dol.: Smelstorius M., Cleveland, Ohio;

Po 4 dol.: Astrauskas, J., Toronto, Ont., Bajerčius Br., So. Boston, Mass. Bulota P., Hamtramck, Mich., Burba Br., Detroit, Mich., Daniliauskas, Jz., Springdale, Conn., Griežė-Jurgelevičius, St., Dorchester, Mass., Jankus J., Brooklyn, N. Y., Jonkutė, A. Chicago, Ill., Klimas A., St. Catherines, Canada, Mikalkėnas A., Detroit, Mich., Ružaniec-Ružancovas, Danville, Ill., Sakalas, J., Omaha, Nebr., Telksnys, J., Great Neck, N. Y., Valaitis, J., Chicago, Ill., Venclauskas, K., Los Angeles, Calif., Vėžys G., Chicago, Ill.

Po 3 dol.: Grintelis K., Baltimore, Md., Kasperas Ig. P., New York,

Po 2 dol.: Andrašiūnas J., Los Angeles, Calif., Baltrušaitis, Vl., Rochester, N.Y., Genys P., Chicago, Ill., Gruodis J., Monticello, N. Y., Jonaitis, A. Cleveland, Ohio, Kielius, K. Chicago, Ill., Lendraitis, L., So. Boston, Mass., Liaudanskas, K., Los Angeles, Calif., Malinauskas, Stasys, Hamtramck, Mich, Pabrėža L., Chicago, Ill., Smailys J., Omaha, Nebr. Šaudzis Vincas, Philadelphia, Pa. Tarvydas J., Hamilton, Canada, Ūsas Br., Chicago, Ill., Vaitkus Ed., Stratford, Conn., Zalatorius J., Belleville, Canada, Židžiūnas Vl., Worcester, Mass.

Po 1 dol.: Labuckas Br., Brooklyn, N. Y., Lukaševičius St., Chicago, Ill., Mačėnas J., Forst Park, Ill., Mikeliūnas D. Michigan City, Ind.

ECHO VALLEY lietuviška vasarvietė

Atidaryta ištisus metus. Lietuviai savininkai *Elena* ir *Julius GARMAI* visus maloniai kviečia atvykti. Iš anksto kreiptis:

ECHO VALLEY, Echo Lake, Pa. — Telef.: 717 - 424 - 1920.

DŽIAUGSMAS — POILSIS IR RAMYBĖ POCONO KALNUOSE

Kur vakar dienos malonumai — tampa rytdienos maloniais prisiminimais...

Puikūs ir patogūs kambariai su televizija, radijo ir voniomis, arba atskiri nameliai. Modernus baras, didelis maudymosi baseinas ir ežerėlis, 20 akrų miško, visokiausias sportas vasarą ir žiemą, šokiai ir geras lietuviškas maistas. . . . . **Nuolaidos: organizacijoms, stovykloms, suvažiavimams**

HOTEL NIDA CORP.

Visi maloniai kviečiami vasaros poilsiui prie Atlanto į viešbutį "NIDĄ" Asbury Parke, N. J., 7-tos ir Park Ave. kampe, telef. PR 4-7788. Švarūs kambariai, rami vieta, pigus ir skanus maistas.

Viešbučio salė išnuomojama įvairiems pobūviams. Prie viešbučio veikia restoranas ir baras. Patogus susisiekimas traukiniu ir autobusais.

Savininkai:

P. C. MAČIULIAI
Seventh & Park Avenues
Asbury Park, N. J.
Telefonas — PRospect 4-7788

Prenumerata JAV-se ir užsienyje: Metams — $6.00, pusmečiui — $3.00, atsk. nr. — 60¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

K A R Y S
916 Willoughby Avenue
Brooklyn, N. Y. 11221 U. S. A.

Čekius, arba "Money Order" adresuoti "KARYS" vardu.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

•

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją dvi savaitės prieš išleidimą.